

EKONOMICKÁ UNIVERZITA V BRATISLAVE

Obchodná fakulta

Evidenčné číslo: 102003/I/2018/36069194040421380

**VÝZNAM SLUŽIEB PRE KONKURENCIESCHOPNOSŤ
EURÓPSKEJ ÚNIE**

Diplomová práca

2018

Bc. Denisa Brehovská

EKONOMICKÁ UNIVERZITA V BRATISLAVE

Obchodná fakulta

**VÝZNAM SLUŽIEB PRE KONKURENCIESCHOPNOSŤ
EURÓPSKEJ ÚNIE**

Diplomová práca

Študijný program: Manažment medzinárodného obchodu

Študijný odbor: Medzinárodné podnikanie

Školiace pracovisko: Katedra medzinárodného obchodu

Vedúci záverečnej práce: Ing. Andrea Krajčíková, PhD.

Bratislava 2018

Bc. Denisa Brehovská

ZADANIE ZÁVEREČNEJ PRÁCE

POĎAKOVANIE

Týmto by som sa chcela poďakovať Ing. Andrei Krajčíkovej, PhD. za poskytnuté cenné rady a pripomienky, ktoré mi pomohli pri písaní záverečnej práce.

Abstrakt

BREHOVSKÁ, Denisa: *Význam služieb pre konkurencieschopnosť Európskej únie*. – Ekonomická univerzita v Bratislave. Obchodná fakulta; Katedra medzinárodného obchodu. – Vedúci záverečnej práce: Ing. Andrea Krajčíková, PhD. – Bratislava: OF EU, 2018, 87 s.

Cieľom našej diplomovej práce je posúdiť, v čom spočíva význam služieb pre konkurencieschopnosť Európskej únie, nakoľko sektor služieb je kľúčovým prvkom pre rast HDP a zamestnanosti vo väčšine vyspelých krajín. K naplneniu tohto cieľa bol potrebný podrobnejší rozbor danej problematiky a preto sme si vytýčili 5 parciálnych cieľov. Prvým z nich je charakterizovať obchod EÚ so službami, pretože napriek ich nižšiemu objemu oproti tovarom je ich význam pre ekonomiku oveľa vyšší. Druhým parciálnym cieľom je charakterizovať zamestnanosť v službách v porovnaní s odvetvím priemyslu a poľnohospodárstva a porovnať zamestnanosť v službách v EÚ s ostatnými krajinami, nakoľko tvorba pracovných miest je dôležitým prvkom, ktorý prispieva k výkonnosti ekonomiky. Tretím parciálnym cieľom je charakteristika pridanej hodnoty v službách ako podielu na HDP a porovnať s ďalšími sektormi a krajinami, nakoľko otázkou nie je či sa treba presunúť do sektora služieb, ale ako a akou rýchlosťou do tohto sektora prejsť. Ďalším parciálnym cieľom je analyzovať, prečo sú centrá zdieľaných služieb a outsourcing prínosom pre ekonomiku. Posledným parciálnym cieľom je analyzovať komparatívne výhody EÚ v rámci exportu a analyzovať vzťah podielu zamestnanosti v službách a HDP na obyvateľa a podielu služieb na HDP a celkovej zamestnanosti. Práca je rozdelená do 3 kapitol. Obsahuje 1 obrázok, 4 tabuľky a 16 grafov. V prvej kapitole sa venujeme teoretickej časti, kde charakterizujeme služby a ich význam, bližšie uvádzame obchodno-podnikateľské služby, definujeme konkurencieschopnosť podľa viacerých autorov a možnosti jej merania, venujeme sa tu aj inováciám a v neposlednom rade centrá zdieľaných služieb a outsourcingu podnikateľských procesov, ktoré sa spájajú s efektívnosťou. Druhá kapitola stanovuje ciele, metodiku práce a metódy skúmania. V tretej kapitole sa pokúšame priblížiť význam služieb na zamestnanosť a rast HDP. Snažíme sa tu tiež porovnať postavenie EÚ v porovnaní s inými krajinami. V závere kapitoly skúmame vplyv a vzťah vybraných ukazovateľov prostredníctvom programu Gretl a odhaľujeme komparatívne výhody. Výsledkom riešenia danej problematiky je zhodnotenie vplyvu služieb na výkonnosť ekonomiky EÚ a zhodnotenie pozície EÚ v porovnaní s vybranými krajinami.

Kľúčové slová: služby, konkurencieschopnosť, zamestnanosť, pridaná hodnota, export, import, Európska únia

Abstract

BREHOVSKÁ, Denisa: *The importance of services to the competitiveness of the European Union*. – University of Economics. Faculty of Commerce; Department of International Trade. – Supervisor: Ing. Andrea Krajčíková, PhD. – Bratislava: OF EU, 2018, 87 p.

The main aim of this thesis is to assess the importance of services to the competitiveness of the European Union, as the service sector is a key element for GDP growth and employment in most developed countries. To achieve this goal, we needed a more detailed analysis of the issue, and we set 5 partial goals. The first goal is to characterize EU trade in this sector, despite its lower volume than volume of trade with goods, its importance to the economy is much more significant. The second objective is to characterize the employment in service sector compared to industrial sector and agriculture, and to compare it to employment in services in EU among other countries, as job creation is an important element contributing to the performance of the economy. To continue, the third partial objective is to attribute value added in services as a share of GDP in comparison with other sectors and countries, because the question is not whether to move to the service sector but how and to with what speed to progress into this sector. Furthermore, another partial goal is to analyze why the centers of shared services and outsourcing are beneficial to the economy. The last partial objective is to analyze the comparative advantages of the EU in area of export and to analyze the relationship between employment in services and GDP per capita, and the share of services in GDP and total employment. This thesis is divided into 3 chapters. It contains 1 picture, 4 tables and 16 graphs. In the first chapter we discuss the theoretical part, where we characterize the services and their significance, we introduce the business services and define the competitiveness referring several authors and the possibilities of its measurement, we also look at innovations and, last but not least, we discuss how the centers of shared services and outsourcing of business processes are linked to efficiency. Moreover, the second chapter sets objectives, methodology of work and methods of investigation. In the third chapter, we are trying to explain the importance of services to employment and GDP growth. In addition, we compare the position of EU against other countries. At the end of the chapter, we examine the influence and relationship of selected indicators through the Gretl program and reveal comparative advantages. The solution to the issue is to assess the impact of services on the performance of the EU economy and to assess the EU's position among selected countries.

Key words: services, competitiveness, employment, value added, export, import, European union

Obsah

Úvod.....	9
1 Súčasný stav riešenej problematiky doma a v zahraničí	11
1.1 Služby.....	11
1.1.1 Vymedzenie a klasifikácia služieb.....	11
1.1.2 Obchod so službami vo svete a v Európskej únii	13
1.1.3 Inovácie v službách.....	17
1.1.4 Obchodno-podnikateľské služby	19
1.2 Konkurencieschopnosť.....	22
1.2.1 Chápanie konkurencieschopnosti.....	22
1.2.2 Medzinárodná konkurencieschopnosť	24
1.2.3 Hodnotenie konkurencieschopnosti	25
1.2.4 Súčasný stav riešenia konkurencieschopnosti a prístupy v EÚ	26
1.3 Outsourcing podnikateľských procesov a centrá zdieľaných služieb	29
1.3.1 Business Process Outsourcing	29
1.3.2 Shared Services Centres	32
2 Cieľ práce, metodika práce a metódy skúmania.....	33
2.1 Cieľ práce	33
2.2 Metodika práce a metódy skúmania.....	33
3 Výsledky práce a diskusia	35
3.1 Význam služieb.....	35
3.1.1 Medzinárodný obchod EÚ so službami.....	35
3.1.2 Zamestnanosť v službách	44
3.1.3 Pridaná hodnota služieb.....	47
3.1.4 Postavenie obchodno-podnikateľských služieb v ekonomike EÚ	48

3.2	Inovačná výkonnosť Európskej únie.....	53
3.2.1	Výkonnosť členských krajín EÚ.....	53
3.2.2	Komparácia inovačnej výkonnosti EÚ s vybranými európskymi aj mimoeurópskymi krajinami.....	55
3.2.3	Inovácie v Európskej únii.....	59
3.3	Outsourcing podnikateľských procesov a centrá zdieľaných služieb.....	61
3.3.1	Business Process Outsourcing.....	61
3.3.2	Shared Services Centres.....	64
3.4	Analýza odhalených komparatívnych výhod exportu Európskej únie.....	66
3.5	Regresná analýza – analýza vplyvu vybraných ukazovateľov na ekonomiku Európskej únie.....	68
3.5.1	Analýza vplyvu zamestnanosti v službách na HDP na obyvateľa.....	69
3.5.2	Analýza vplyvu podielu služieb na HDP na celkovú zamestnanosť.....	70
3.6	Diskusia.....	71
	Záver.....	74
	Zoznam použitej literatúry.....	77
	Zoznam príloh a prílohy.....	87

Zoznam použitých tabuliek, grafov a obrázkov

Tabuľky:

Tabuľka 1 Porovnanie svetového vývozu tovarov a služieb (2006-2016)

Tabuľka 2 Porovnanie vývozu a dovozu služieb vo vybraných regiónoch (2006-2016)

Tabuľka 3 Index globálnej konkurencieschopnosti 2017-2018 (GCI)

Tabuľka 4 Porovnanie obchodu so službami s vybranými krajinami za rok 2016

Grafy:

Graf 1 Top 10 najatraktívnejších krajín EÚ pre umiestnenie služieb za rok 2016

Graf 2 Medzinárodný obchod EÚ so službami s nečlenskými krajinami za obdobie 2010-2016 (v mil. EUR)

Graf 3 Podiel členských krajín EÚ na medzinárodnom obchode so službami s nečlenskými krajinami (v %)

Graf 4 Podiel členských krajín EÚ na medzinárodnom obchode so službami s ostatnými členskými krajinami (v %)

Graf 5 Hlavní obchodní partneri EÚ v rámci extra-EÚ 28 v mil. EUR

Graf 6 Podiel obchodných partnerov na medzinárodnom exporte a importe služieb do/z nečlenských krajín (v %)

Graf 7 Obchod EÚ so službami v rámci extra-EÚ 28 v mil. EUR

Graf 8 Obchod so službami za rok 2016 (% z HDP)

Graf 9 Zamestnanosť v EÚ podľa sektorov za rok 2017 (v %)

Graf 10 Zamestnanosť v službách vo vybraných krajinách (v %)

Graf 11 Pridaná hodnota podľa jednotlivých sektorov (% HDP)

Graf 12 Zamestnanosť v službách podľa NACE v EÚ za rok 2017

Graf 13 Inovačná výkonnosť vybraných krajín za rok 2016

Graf 14 Top 10 najatraktívnejších krajín sveta pre umiestnenie služieb za rok 2016

Graf 15 Regresná priamka vzťahu zamestnanosti v službách a HDP na obyvateľa

Graf 16 Regresná priamka vzťahu podielu služieb na HDP a zamestnanosti

Obrázky:

Obrázok 1 Porterov diamant konkurencieschopnosti

Úvod

Témou našej diplomovej práce je význam služieb pre konkurencieschopnosť Európskej únie. Téma ma veľmi zaujala, pretože počas štúdia som sa stretávala s mnohými predmetmi, ktoré sa týkali medzinárodného obchodu a v rámci neho obchodu so službami. V práci sa zaoberáme významom služieb, nakoľko sú dnes služby veľmi významným odvetvím hospodárstva. Pri písaní diplomovej práce sme sa snažili využiť všetky dostupné zdroje, aby sme získali ucelenú informáciu o význame služieb pre Európsku úniu ako celku, ale aj s priblížením na členské krajiny a porovnaním Európskej únie s vybranými nečlenskými krajinami.

Cieľom našej diplomovej práce je posúdiť, v čom spočíva význam služieb pre konkurencieschopnosť EÚ, nakoľko sektor služieb je kľúčovým prvkom pre rast HDP a zamestnanosti vo väčšine vyspelých krajín. K naplneniu tohto cieľa bol potrebný podrobnejší rozbor danej problematiky a preto sme si vytýčili 5 parciálnych cieľov. Prvým z nich je charakterizovať obchod EÚ so službami, pretože napriek ich nižšiemu objemu oproti tovarom je ich význam pre ekonomiku oveľa vyšší. Druhým parciálnym cieľom je charakterizovať zamestnanosť v službách v porovnaní s odvetvím priemyslu a poľnohospodárstva a porovnať zamestnanosť v službách v EÚ s ostatnými krajinami, nakoľko tvorba pracovných miest je dôležitým prvkom, ktorý prispieva k výkonnosti ekonomiky. Tretím parciálnym cieľom je charakteristika pridanej hodnoty v službách ako podielu na HDP a porovnať s ďalšími sektormi a krajinami, nakoľko otázkou nie je či sa treba presunúť do sektora služieb, ale ako a akou rýchlosťou do tohto sektora prejsť. Ďalším parciálnym cieľom je analyzovať, prečo sú centrá zdieľaných služieb a outsourcing prínosom pre ekonomiku. Posledným parciálnym cieľom je analyzovať komparatívne výhody EÚ v rámci exportu a analyzovať vzťah podielu zamestnanosti v službách a HDP na obyvateľa a podielu služieb na HDP a celkovej zamestnanosti.

V úvode teoretickej časti sa venujeme vymedzeniu a klasifikácii služieb. Definujeme, čo sa za služby považuje a aké sú vlastnosti služieb. Následne rozoberáme vývoj obchodu so službami nielen v Európskej únii, ale aj vo svete, ako aj liberalizáciu služieb s tým spojenú. Taktiež porovnáваме obchod so službami s obchodom s tovarmi. Inovácie sú jedným z kľúčových prvkov, ktoré vplývajú na konkurencieschopnosť krajiny a preto sa im v tejto časti práce tiež venujeme. Služby sú dynamickou zložkou hospodárstva

a zvlášť obchodno-podnikateľské služby, preto sa ich významom pre ekonomiku následne zaoberáme v teoretickej časti. V druhej podkapitole teoretickej časti sa venujeme chápaniu konkurencieschopnosti podľa významných autorov. Definujeme medzinárodnú konkurencieschopnosť, možnosti jej merania a aktuálnu pozíciu Európskej únie. V tretej podkapitole teoretickej časti sa zaoberáme novými trendami, ktorými sú centrá zdieľaných služieb a outsourcing podnikateľských procesov, keďže vytvárajú pracovné miesta a majú dôležité miesto v hospodárstve EÚ.

V úvode praktickej časti skúmame medzinárodný obchod so službami v rámci intra-EÚ aj extra-EÚ. Opisujeme podiel členských krajín EÚ na medzinárodnom obchode so službami s členskými aj nečlenskými krajinami, hovoríme o hlavných obchodných partneroch Európskej únie a porovnávame obchod Európskej únie so službami s vybranými krajinami. Ďalej sa venujeme zamestnanosti v službách, nakoľko sa podiel zamestnanosti v službách neustále zvyšuje na úkor priemyslu a poľnohospodárstva. Porovnávame zamestnanosť v jednotlivých sektoroch ako aj zamestnanosť v službách s vybranými krajinami a následne riešime pridanú hodnotu služieb. Obchodno-podnikateľským službám sa venujeme aj v praktickej časti práce a definujeme ich podiel na zamestnanosti, ako aj ich význam v medzinárodnom obchode. V nasledujúcej podkapitole praktickej časti rozoberáme inovačnú výkonnosť Európskej únie a porovnávame ju s vybranými krajinami a tiež sa tu venujeme druhom a motívom inovácií a výdavkom na inovácie. Neskôr opisujeme najatraktívnejšie krajiny pre outsourcing podnikateľských procesov a centrá zdieľaných služieb, ako aj ich výhody a nevýhody. V závere praktickej časti sa venujeme určeniu komparatívnych výhod na základe indexov RCA 1, RCA 2 a BRCA, kde sledujeme jednotlivé skupiny služieb podľa klasifikácie EBOPS. Analyzujeme tu aj závislosť podielu zamestnanosti v službách a HDP na obyvateľa a podielu služieb na HDP a celkovej zamestnanosti, kde zisťujeme, či ide o silnú alebo slabú závislosť a prostredníctvom programu Gretl uskutočňujeme regresnú analýzu, ktorá ozrejní vzťah spomínaných ukazovateľov.

1 Súčasný stav riešenej problematiky doma a v zahraničí

Rôzne úrovne národnej účasti na medzinárodných aktivitách spôsobujú vynikanie krajín v rôznych činnostiach, ktoré odrážajú ich bohatstvo, ktorým sú zdroje či už prírodné alebo získané. Každá krajina si vytvára vlastné výhody, ktoré ovplyvňujú jej konkurenčné postavenie. Mnohé štúdie ukazujú, že krajina pôvodu ovplyvňuje konkurencieschopnosť podnikov viac než akákoľvek iná krajina, v ktorej firmy pôsobia. Hovoria o tom, že podnik má byť najmä silný na domácom trhu a tiež obsluhovať zahraničný trh vývozom. V súčasnom globalizovanom svete majú služby obrovský význam tak pre rozvinuté, ako aj pre rozvíjajúce sa ekonomiky. Keďže technologický rozvoj umožňuje zvyšovanie obchodovateľnosti služieb, veľké globálne firmy ponúkajú služby pozdĺž národných hraníc mnohých krajín.¹ Služby možno tiež považovať za zdroj konkurencieschopnosti, nakoľko v poslednom období narastajú inovácie a produktivita v službách a v súčasnom rozvinutom globalizovanom svete sa dostávajú do popredia a pozitívne vplývajú na ďalší rozvoj ekonomiky.²

1.1 Služby

Služby sú považované za dôležitú súčasť ekonomík rozvinutých krajín. Sú nerozlučnou súčasťou ľudského bytia. Tvoria určitú časť statkov, ktoré musia byť spotrebované, aby si zabezpečili podmienky pre svoj ďalší rozvoj. Koncom 19. a začiatkom 20. storočia mali služby nízky podiel v ekonomike, dnes sú ale motorom každej vyspelejšej ekonomiky.³ Obchodovanie so službami je v súčasnej dobe veľmi významné, nakoľko služby majú vysoký podiel na tvorbe HDP.⁴

1.1.1 Vymedzenie a klasifikácia služieb

Služby predstavujú činnosť, ktorá je súčasťou ekonomiky ale nemusí byť spojená s výrobkom, pričom musí byť súhlas osoby, pre ktorú sa služba uskutočňuje. Služby sa nedajú skladovať, sú nehmateľné a majú špecifické vlastnosti, ktorými sú rozlíšiteľné od tovarov. V ekonomike služby predstavujú výkon, po ktorom sa vytvára dopyt a je určená cena tohto

¹ AHARONI, Yair - NACHUM, Lilach. *Globalization of Services: some implications for theory and practice*. London : Routledge, 2000. p. 75-76. ISBN 0-415-22654-6.

² BITTMANOVÁ, BIANKA. Vývoj obchodu so službami v Európskej únii. In *Ekonomické, politické a právne otázky medzinárodných vzťahov 2016*. Bratislava : Ekonóm, 2016. s. 35. ISBN 978-80-225-4281-4.

³ MATEIDES, Alexander - ĎAĎO, Jaroslav. *Služby*. Bratislava : Epos, 2002. s. 13. ISBN 80-8057-452-9.

⁴ MICHALOVÁ, Valéria. a kol. *Teória ekonomiky služieb*. Bratislava : Ekonóm, 1998. s. 8-10. ISBN 80-225-0957-4.

výkonu. Spotreba služieb nastáva v okamihu výroby.⁵ Na rozdiel od hmotných statkov, ktoré sú obmedzené, služby sú neobmedzené a môžeme ich prijímať vo väčšej miere. Preto pre získanie konkurenčnej výhody je potrebné zamerať sa na sektor služieb. Čím je v krajine viac ľudí zamestnaných v službách a čím viac ľudí míňa v krajine peniaze za služby, tým môžeme krajinu považovať za bohatšiu.⁶

Vlastnosti služieb

Medzi základné vlastnosti služieb patrí pomínutelnosť, čo znamená, že služby nemožno skladovať alebo odložiť. Jednu konkrétnu službu nie je možné nakúpiť a predať za inú cenu, ako je to možné pri obchode s tovarmi. To, že výroba a spotreba sa uskutoční súčasne znamená, že služby sú neoddeliteľné. Variabilita služieb je vysoká a závisí od toho kým je služba poskytovaná a kedy a kde sa služba poskytuje. Vysoká kvalita sa pri službách dosahuje ťažšie ako pri výrobkoch.⁷ Preto zákazníci dbajú na správny výber poskytovateľa služby, aby kvalita požadovanej služby bola v súlade s ich požiadavkami.⁸

Asymetrická informácia v službách

Každý ekonomický subjekt, ktorým rozumieme predávajúceho a kupujúceho majú k dispozícii rôznu stupeň informovanosti. Pri službách je spravidla vždy viac informovaný predávajúci ako producent služby, čo je spôsobené tým, že výroba a služba nastávajú v rovnakom okamihu. Napriek tvrdeniu, že kvalita služby závisí od interakcie medzi predávajúcim a kupujúcim, skutočnosťou zostáva fakt, že predávajúci vie vopred o kvalite služby viac ako spotrebiteľ služby.⁹

Tieto asymetrické informácie môžu vyústiť do dvoch problémov a to buď k nepriaznivému reklamnému výberu alebo morálnemu hazardu. Morálny hazard nastáva na strane poskytovateľa služby, zvlášť pri jednorazovom vzťahu, kedy poskytovateľ služby nie je motivovaný poskytnúť kvalitnú službu. Dôležitá je tu však necenová konkurencia, kedy

⁵ MICHALOVÁ, Valéria. a kol. *Teória ekonomiky služieb*. Bratislava : Ekonóm, 1998. s. 8-10. ISBN 80-225-0957-4.

⁶ EUROEKONOM.SK. *Klasifikácia a rozdelenie služieb*. [online], 2009. [cit. 2017-08-28]. Dostupné na: <http://www.euroekonom.sk/marketing/marketing-sluzieb-a-cestovneho-ruchu/klasifikacia-a-rozdelenie-sluzieb/>

⁷ MICHALOVÁ, Valéria a kol. *Teória ekonomiky služieb*. Bratislava : Ekonóm, 1998. s. 11-15. ISBN 80-225-0957-4.

⁸ MICHALOVÁ, Valéria. *Trhové služby v modernej ekonomike*. Bratislava : Ekonóm, 1998. s. 15. ISBN 80-225-1053-X.

⁹ MICHALOVÁ, Valéria a kol. *Teória ekonomiky služieb*. Bratislava : Ekonóm, 1998. s. 15-16. ISBN 80-225-0957-4.

sa meno firmy používa na označenie kvality. Nepriaznivý reklamný výber je spojený s problémom rozlíšenia medzi rôznymi kupujúcimi alebo rôznymi predávajúcimi.¹⁰

Klasifikácia služieb

Služby sa rozdeľujú na faktorové, ktoré sú neobchodovateľné a nefaktorové, ktoré sú obchodovateľné. K neobchodovateľným službám patria prevody peňažných prostriedkov, transfer pracovných síl či technológií a tiež investičné prostriedky. Prevažná časť expertov však túto skupinu nepovažuje za zložku služieb medzinárodného obchodu. Za jeho súčasť považujú nefaktorové služby, kde zaraďujeme náklady spojené s dopravou tovaru a poistením, dopravu osôb a poplatky s tým spojené, zahraničný cestovný ruch a ostatné služby oficiálne a súkromné.¹¹

1.1.2 Obchod so službami vo svete a v Európskej únii

Služby sú významným sektorom, pretože podstatne podporujú rast obchodu a ekonomický rast, tak v rozvíjajúcich krajinách, ako aj v stabilných ekonomikách.¹² Stali sa podstatou ekonomického rastu a vytvárajú nové pracovné miesta aj vďaka technologickému pokroku.¹³ So službami sa obchoduje už od dávnej minulosti, no ich liberalizácia sa začala neskôr. Európska únia je považovaná za najväčšieho obchodníka v tomto sektore, k čomu prispel aj silný obchod vnútri únie.¹⁴

Vývoj obchodu so službami vo svete

Podiel služieb na medzinárodnom obchode nepretržite rastie, napriek tomu, že boli dlho pokladané za neobchodovateľné pre ich povahu a charakteristiku. Tak ako aj v medzinárodnom obchode s tovarmi, tak aj v rámci služieb sa vyskytujú rôzne obmedzenia v podobe protekcionistických opatrení.¹⁵ Na svetovej úrovni je dôležitý rok 1995, kedy bola prijatá Všeobecná dohoda o obchode so službami GATS. Táto dohoda pomohla v odstránení zábran a poskytla možnosť ďalšieho rozvoja a tiež zvýšenie transparentnosti. Ide o prvú

¹⁰ MICHALOVÁ, Valéria a kol. *Teória ekonomiky služieb*. Bratislava : Ekonóm, 1998. s. 16-17. ISBN 80-225-0957-4.

¹¹ BALÁŽ, Peter a kol. *Medzinárodné podnikanie : Na vlnu globalizujúcej sa svetovej ekonomiky*. 5. vyd. Bratislava : Sprint dva, 2010. s. 231. ISBN 978-80-89393-18-3.

¹² BITTMANOVÁ, Bianka. Vývoj obchodu so službami v Európskej únii. In *Ekonomické, politické a právne otázky medzinárodných vzťahov 2016*. Bratislava : Ekonóm, 2016. s. 35. ISBN 978-80-225-4281-4.

¹³ MICHALOVÁ, Valéria. *Manažment a marketing služieb*. Bratislava : Ekonóm, 2002. s. 7. ISBN 80-225-1570-1.

¹⁴ BITTMANOVÁ, Bianka. Vývoj obchodu so službami v Európskej únii. In *Ekonomické, politické a právne otázky medzinárodných vzťahov 2016*. Bratislava : Ekonóm, 2016. s. 35. ISBN 978-80-225-4281-4.

¹⁵ BALÁŽ, Peter a kol. *Medzinárodné podnikanie : Na vlnu globalizujúcej sa svetovej ekonomiky*. 5. vyd. Bratislava : Sprint dva, 2010. s. 231. ISBN 978-80-89393-18-3.

multilaterálnu dohodu pre obchod so službami.¹⁶ Služby významne rástli aj vďaka novým technológiám ako sú počítače, internet a ďalšie moderné technológie. Umožnili nielen nárast podielu obchodu so službami na medzinárodnom obchode, ale tiež zvýšenie kvality poskytovaných služieb a poskytovanie služieb na diaľku.¹⁷

Napriek tomu, že v minulosti boli služby poskytované predovšetkým štátnymi monopolmi, dnes spolu s rastúcim potenciálom služieb rastie aj adaptácia rozvojových krajín, ktorá je pomerne vysoká. Práve služby by mali rozvojovým krajinám pomôcť a stať sa hnacím motorom ich ekonomík. Preto sa služby stali významnými pre ďalšiu liberalizáciu. Významnou dohodou v oblasti liberalizácie by mala byť Dohoda o obchode so službami (TiSa – Trade in Services Agreement), na ktorej sa podieľa aj Európska únia. Táto dohoda by podľa odborníkov nemala ohroziť európsku pozíciu v obchode so službami.¹⁸

Tabuľka 1 **Porovnanie svetového vývozu tovarov a služieb (2006-2016)**

	Hodnota vývozu v mld. USD		Medziročná percentuálna zmena v %	
	Tovary	Služby	Tovary	Služby
2006-2016	3 996	1 885	33,96	62,93
2006	11 767	2 995	15,66	12,82
2007	13 640	3 579	15,92	19,50
2008	15 721	4 017	15,25	12,26
2009	12 214	3 589	-22,31	-10,67
2010	14 902	3 919	22,01	9,19
2011	17 950	4 406	20,45	12,44
2012	18 130	4 530	1,00	2,81
2013	18 538	4 820	2,26	6,41
2014	18 628	5 154	0,48	6,91
2015	16 203	4 862	-13,02	-5,66
2016	15 763	4 879	-2,72	0,36

Zdroj: vlastné spracovanie podľa: UNCTAD. *Exports and imports of goods and services, annual, 2005-2016*. [online], 2017. [cit. 2017-09-13]. Dostupné na: <http://unctadstat.unctad.org/wds/TableViewer/tableView.aspx?ReportId=87010>

V predchádzajúcej tabuľke možno vidieť vývoj obchodu s tovarmi a službami za obdobie 2006 až 2016. Môžeme pozorovať každoročný niekoľko percentný nárast v obchode s tovarmi aj službami, výnimkou je obdobie finančnej krízy. Prudký vedecko-technologický pokrok a vzostup technológií pomohol k rýchlejšej liberalizácii a čím viac krajina exportuje high-tech produkciu, tým je jej postavenie v obchode so službami

¹⁶ BALÁŽ, Peter a kol. *Medzinárodné podnikanie : Na vlně globalizujúcej sa svetovej ekonomiky*. 5. vyd. Bratislava : Sprint dva, 2010. s. 231. ISBN 978-80-89393-18-3.

¹⁷ BITTMANOVÁ, Bianka. Vývoj obchodu so službami v Európskej únii. In *Ekonomické, politické a právne otázky medzinárodných vzťahov 2016*. Bratislava : Ekonóm, 2016. s. 36. ISBN 978-80-225-4281-4.

¹⁸ Tamtiež, s. 36-37

výhodnejšie. Ročný prírastok obchodu je však vyšší pri tovaroch ako pri službách a to predovšetkým z dôvodu započítania niektorých služieb do ceny tovarov. V roku 2016 však v porovnaní s rokom 2006 mal väčší percentuálny nárast obchod so službami, kde rozdiel tvoril takmer 29 % a očakáva sa ich dlhodobý rast. Služby sú veľmi dôležité aj z hľadiska vysokej zamestnanosti v tejto oblasti.¹⁹

Tabuľka 2 **Porovnanie vývozu a dovozu služieb vo vybraných regiónoch (2006-2016)**

Export služieb						
	Hodnota v mld. USD	Ročná percentuálna zmena v %				
	2016	2006-2016	2013	2014	2015	2016
Svet	4 879	62,93	6,41	6,91	-5,66	0,36
Európa	2 305	42,36	7,93	6,62	-9,64	0,53
EÚ 28	2 064	44,80	8,07	7,64	-9,25	0,69
USA	752	80,55	6,86	5,96	1,02	0,21
Import služieb						
	Hodnota v mld. USD	Ročná percentuálna zmena v %				
	2016	2006-2016	2013	2014	2015	2016
Svet	4 797	64,28	5,98	7,74	-6,15	0,82
Európa	2 074	45,85	8,60	6,38	-8,49	1,56
EÚ 28	1 829	42,26	8,06	7,55	-7,14	2,50
USA	503	47,45	2,01	4,38	1,54	2,95

Zdroj: vlastné spracovanie podľa: UNCTAD. *Exports and imports of total services*. [online], 2017. [cit. 2017-09-13]. Dostupné na: <http://unctadstat.unctad.org/wds/TableViewer/tableView.aspx?ReportId=87010>

Prechádzajúca tabuľka porovnáva obchod so službami v daných regiónoch. V exporte služieb môžeme pozorovať markantný rozdiel medzi Európskou úniou a USA, čo sa týka hodnoty vývozu služieb. Za sledované obdobie služby každoročne rástli, výnimkou roka 2015, kedy v rámci EÚ 28 aj vo svete bol zaznamenaný pokles. USA v tomto roku zaznamenala rast vývozu, aj keď len mierny. V roku 2016 bol rast zaznamenaný vo všetkých sledovaných regiónoch, avšak podstatne nižší ako v predchádzajúcich rokoch. Export služieb tvorí najväčší podiel na celkovom exporte v USA, kde tvorí 34 %. V Európskej únii tvorí export služieb 29 % na celkovom exporte a vo svete je tento podiel 24 %. Hodnota dovozu služieb je v Európskej únii taktiež podstatne vyššia ako v USA. Opäť je zaznamenaný stúpajúci trend okrem roku 2015, kedy je USA jedinou krajinou, ktorá svoj import posilnila. Keď berieme do úvahy len export a import v rámci extra-EÚ hodnota je stále vyššia ako v USA, avšak rozdiel je oveľa nižší, kde export predstavuje 844 mld. EUR a import 711 mld. EUR v roku 2016. V roku 2016 začal import mierne rásť vo všetkých

¹⁹ BALÁŽ, Peter a kol. *Medzinárodné podnikanie : Na vlně globalizujúcej sa svetovej ekonomiky*. 5. vyd. Bratislava : Sprint dva, 2010. s. 231-233. ISBN 978-80-89393-18-3.

regiónoch. Napriek miernemu poklesu sa ale očakáva vyšší rast obchodu so službami a tiež nižšia senzibilita ako v obchode s tovarmi.²⁰

Vývoj obchodu so službami v Európskej únii

Služby boli a sú považované za veľmi významné z dôvodu ich prispievania k ekonomickému rozvoju. Navzdory tomu sa liberalizácia obchodu s tovarmi v Európskej únii uskutočňovala omnoho rýchlejšie ako liberalizácia služieb. Určitá liberalizácia prebehla už v roku 1993, no sektor bol stále málo liberalizovaný. To je dôvod, prečo v roku 2006 prijali novú smernicu o službách, ktorá sa týka širšej liberalizácie.²¹ Jej cieľom bolo odstrániť prekážky obchodu so službami, čím sa podporí cezhraničný obchod a umožní poskytovať služby hocikde v rámci EÚ. Cieľom bolo aj zlepšenie konkurencieschopnosti EÚ ako celku a zvýšenie kvality poskytovaných služieb.²² Do tejto smernice neboli zahrnuté všetky služby ako napríklad doprava, zdravotné a sociálne služby a iné. Tieto boli upravené v príznačnom právnom akte. Do smernice boli zaradené služby, ktoré tvoria najväčší podiel na HDP. Ide o služby v oblasti nehnuteľností, cestovný ruch a tiež veľkoobchod a maloobchod. V máji 2012 bolo potvrdené oficiálne transponovanie tejto smernice do vnútroštátneho práva členských krajín. Napriek všetkým snahám a liberalizačným krokom, však na európskom trhu existuje mnoho obmedzení v sektore služieb.²³

Liberalizácia má však aj svoje nevýhody. Umožnenie vstupu zahraničným poskytovateľom služieb môže vytlačiť z trhu domáce firmy. Rizikom je aj únik mozgov, čo môže v menej rozvinutých krajinách spôsobiť nedostatok kvalifikovanej pracovnej sily. Úlohou regulácie teda nie je upustiť od liberalizácie, ale naopak, zabezpečiť správne fungovanie trhu so službami. Vhodná regulácia je dôležitá pre využitie výhod z liberalizácie služieb. Cieľom je teda zabezpečiť súťaž medzi účastníkmi trhu, udržiavať kvalitu služieb, zabezpečiť dostatočnú informovanosť a prístup k službám, zachovať stabilitu a chrániť spotrebiteľov.²⁴

²⁰ BALÁŽ, Peter a kol. *Medzinárodné podnikanie : Na vlnu globalizujúcej sa svetovej ekonomiky*. 5. vyd. Bratislava : Sprint dva, 2010. s. 233-234. ISBN 978-80-89393-18-3.

²¹ BITTMANOVÁ, Bianka. Vývoj obchodu so službami v Európskej únii. In *Ekonomické, politické a právne otázky medzinárodných vzťahov 2016*. Bratislava : Ekonóm, 2016. s. 37. ISBN 978-80-225-4281-4.

²² EUROSTAT. *International trade in services*. [online], 2018. [cit. 2017-09-13]. Dostupné na: http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/International_trade_in_services

²³ BITTMANOVÁ, Bianka. Vývoj obchodu so službami v Európskej únii. In *Ekonomické, politické a právne otázky medzinárodných vzťahov 2016*. Bratislava : Ekonóm, 2016. s. 37. ISBN 978-80-225-4281-4.

²⁴ OVERSEAS DEVELOPMENT INSTITUTE. *The contribution of services to development: The role of regulation and trade liberalisation*. [online], 2008. [cit. 2017-09-13]. Dostupné na: <https://www.odi.org/sites/odi.org.uk/files/odi-assets/publications-opinion-files/3484.pdf>

Služby majú vysokú pridanú hodnotu a na trhu Európskej únie tvoria služby v každej krajine viac ako 50 % HDP. Zohrávajú kľúčovú úlohu vo väčšine vyspelých krajín. Práve kvôli tomuto vysokému podielu je liberalizácia nutná.²⁵ Napriek obavám, že terciarizácia spôsobí spomalenie rastu ekonomiky, mala desindustrializácia EÚ pozitívny vplyv na produktivitu. Desindustrializácia je spôsobená z dôvodu vývoja smerom k znalostnej ekonomike a službám. Dôvodom pozitívneho prínosu je fakt, že prenos znalostí a inovácií pozitívne vplýva na produktivitu aj v ostatných oblastiach. Do budúca je preto dôležité sústrediť investície viac aj na nemateriálne investície a inovácie v odvetví služieb.²⁶

Sektor služieb často tvorí významnú časť HDP a zamestnanosť sa tiež presúva z ostatných sektorov práve do sektora služieb a tvorí viac ako polovicu všetkých pracovných miest vo všetkých členských krajinách EÚ okrem Rumunska. Môže ísť o kvalifikované aj nekvalifikované služby. V EÚ však ide najmä o infraštruktúrne služby ako energie, telekomunikácie, doprava a finančné služby, ktoré uľahčujú transakcie ako zdravotné a vzdelávacie služby, ktoré prispievajú k vhodnej a kvalifikovanej pracovnej sile. Preto sú služby dôležité pre hospodárstvo a sociálny rozvoj EÚ.²⁷

1.1.3 *Inovácie v službách*

Jeden z kľúčových prvkov, ktorý vplýva na konkurencieschopnosť krajiny je úroveň inovácií. Inovácie sú efektom pôsobenia troch prvkov: výskum, inovácie a vzdelávanie. V Európskej únii sú inovácie podporované v Lisabonskej stratégii, kde sú dôležité investície do týchto oblastí.²⁸ Sektor služieb bol vždy vnímaný ako odvetvie s nižšou produktivitou práce a stupeň inovácií bol tiež nízky. V posledných dekádach má však produktivita práce ako aj úroveň inovácií stúpajúci trend, čo má za následok nárast obchodu, ale aj konkurencie, ktorá vyvoláva tlak na výrobcov.²⁹ Inovácie preto musia prebiehať nepretržite, aby bola dosiahnutá čo najlepšia kvalita výrobku, jeho vlastnosti a modernosť. Nemusí však ísť len

²⁵ BITTMANOVÁ, Bianka. Vývoj obchodu so službami v Európskej únii. In *Ekonomické, politické a právne otázky medzinárodných vzťahov 2016*. Bratislava : Ekonóm, 2016. s. 37-38. ISBN 978-80-225-4281-4.

²⁶ TERAZ.SK. *Desindustrializácia EÚ a služby majú pozitívny vplyv na produktivitu*. [online], 2017. [cit. 2017-09-13]. Dostupné na: <http://www.teraz.sk/najnovsie/deindustrializacia-eu-a-zameranie-na-s/295703-clanok.html>

²⁷ OVERSEAS DEVELOPMENT INSTITUTE. *The contribution of services to development: The role of regulation and trade liberalisation*. [online], 2008. [cit. 2017-09-13]. Dostupné na: <https://www.odi.org/sites/odi.org.uk/files/odi-assets/publications-opinion-files/3484.pdf>

²⁸ KRAJČÍKOVÁ, Andrea. Inovačná výkonnosť ako faktor konkurencieschopnosti z pohľadu SR a EÚ. In *Česká republika a Slovensko v medzinárodnom obchode a podnikaní: Nové trendy v medzinárodnom podnikaní*. Praha : Oeconomica, 2008. s. 336. ISBN 978-80-245-1372-0.

²⁹ KUBIČKOVÁ, Viera - BENEŠOVÁ, Dana. *Inovácie v službách*. Bratislava : Ekonóm, 2007. s. 35. ISBN 978-80-225-2365-3.

o zmenu produktu, ale tiež o zmenu výrobného procesu.³⁰ Inovácia ale nemusí byť vždy finančne náročná, pretože častokrát aj menšie inovácie prinesú vysoké nákladové úspory, efektívnejšiu kontrolu kvality a tiež lepšie spojenie so zákazníkom. Medzi zdroje inovačných príležitostí patria nečakané udalosti, ktoré môžu spôsobiť úspech alebo neúspech, potreba inovovania postupu, zmena štruktúry, nové znalosti, demografia či zmena vnímania sveta.³¹

Inovovanie, zmena a prispôsobovanie je v súčasnosti faktorom úspechu. Veľký význam pre rozvoj inovácií majú služby s vysokým poznatkovým potenciálom (knowledge-intensive business services – KIBS). Tieto služby rastú rýchlejšie a nepretržitejšie ako služby v iných odvetviach. Preto ich významnosť v európskych ekonomikách stále rastie.³²

Medzi inovatívne funkcie služieb pre podniky patria technologické, organizačné, obchodné, strategické inovácie a inovácie v pracovnej oblasti. Medzi technologické inovácie patrí adaptácia, automatizácia, flexibilizácia a zlepšovanie kvality. K organizačným inováciám zaraďujeme zlepšovanie výberu zamestnancov a efektívnosť organizácie zvnútra. Pri obchodných inováciách ide o marketing, využitie príležitosti alebo imidž. Informácie o trhoch, lokalitách, adaptáciách výrobkov, prienik na trhy a ďalšie patria k strategickým inováciám. Inovácie v pracovnej oblasti zahŕňajú deľbu práce, pracovnú kapacitu a iné.³³

Význam akejkoľvek aktivity alebo služieb sa dá vyjadriť pomocou ukazovateľov, ktoré hovoria o úrovni participácie na tvorbe pracovných miest alebo obchodu. Používajú sa ukazovatele podiel na hrubom domácom produkte, podiel na medzinárodnom obchode, podiel na zamestnanosti alebo tiež dynamika rastu služieb.³⁴

Hodnotenie inovačného potenciálu

Svoju inovačnú výkonnosť si môžu ekonomiky Európskej únie porovnať prostredníctvom Európskeho inovačného prehľadu. Európsky inovačný prehľad každý rok publikuje výsledky výskumu, rozvoja, inovatívnosti v dokumente European Innovation Scoreboard (EIS), v ktorom sú zhodnotené členské štáty Európskej únie. Sumárny inovačný

³⁰ MICHALOVÁ, Valéria. *Obchodné služby ako determinant rastu a konkurencieschopnosti ekonomiky : Inauguračná prednáška*. Bratislava : Ekonóm, 2009. s. 18. ISBN 978-80-225-2764-4.

³¹ EUROEKONOM.SK. *Konkurencieschopnosť a vplyv inovácií na konkurencieschopnosť*. [online], 2016. [cit. 2017-08-28]. Dostupné na: <http://www.euroekonom.sk/konkurencieschopnost-a-vplyv-inovacii-na-konkurencieschopnost/>

³² KUBIČKOVÁ, Viera - BENEŠOVÁ, Dana. *Inovácie v službách*. Bratislava : Ekonóm, 2007. s. 73-80. ISBN 978-80-225-2365-3.

³³ Tamtiež, s. 81

³⁴ Tamtiež, s. 81-82

index (SII) hodnotí inovačný výkon a triedi krajiny na inovačných vodcov, inovačných nasledovateľov, mierne inovačných a dobiehajúce krajiny.³⁵

Na základe dosiahnutého skóre v roku 2016 sa nad priemerom EÚ 28 nachádza Švédsko, Dánsko, Fínsko, Holandsko, Veľká Británia, Nemecko, Rakúsko, Luxembursko, Belgicko, Írsko a Francúzsko.³⁶ Pri porovnaní EÚ, USA a Japonska ukazuje tento index náskok USA a Japonska pred EÚ. Za USA zaostáva EÚ hlavne v počte patentov, výdajoch na výskum a vývoj, vzdelaní a high-tech. Znalosti sú pre EÚ dôležité kvôli zabezpečeniu konkurencieschopnosti a zníženiu inovačnej medzery medzi EÚ a USA a Japonskom.³⁷

1.1.4 Obchodno-podnikateľské služby

Obchodno-podnikateľské (OPS) služby sú dynamickou súčasťou trhovej ekonomiky a zároveň je tu vytváraných najviac pracovných miest. Ide o služby spojené s podnikaním, avšak ide o aktivity rôzne od primárneho zamerania. Patria sem rôznorodé služby ako technické, informačné a počítačové služby, reklama a iné. Ich neodmysliteľnou súčasťou sú manažérske, marketingové a účtovnícke služby, call centrá a tiež centrá strategických služieb. Slúžia na zvyšovanie kvality produktov prostredníctvom inovovania a zjednodušovania procesov.³⁸ Pri klasifikácii obchodno-podnikateľských služieb je dôležité priblížiť dva prístupy. Ide o mikroekonomický prístup, ktorý odráža úlohy podnikov, ktorých sa dané kategórie obchodno-podnikateľských služieb týkajú. Druhým, pre nás dôležitejším prístupom je makroekonomické hľadisko, ktoré sa presadzuje v národohospodárskej štatistike. Z tohto hľadiska sa OPS rozdeľujú do 4 skupín:

J – Informácie a komunikácia

L – Činnosti v oblasti nehnuteľností

M – Odborné, vedecké a technické činnosti

N – Administratívne a podporné služby³⁹

³⁵ KUBIČKOVÁ, Viera. *Poznatková intenzita ako determinant inovačnej výkonnosti a konkurencieschopnosti podnikov obchodno-podnikateľských služieb a služieb cestovného ruchu : Habilitačná prednáška*. Bratislava : Ekonóm, 2011. s. 43. ISBN 978-80-225-3272-3.

³⁶ EUROPEAN COMMISSION. *European Innovation Scoreboard*. [online], 2017. [cit. 2017-08-28]. Dostupné na: http://ec.europa.eu/growth/industry/innovation/facts-figures/scoreboards_sk

³⁷ KRAJČÍKOVÁ, Andrea. Inovačná výkonnosť ako faktor konkurencieschopnosti z pohľadu SR a EÚ. In *Česká republika a Slovensko v mezinárodném obchodě a podnikání: Nové trendy v mezinárodním podnikání*. Praha : Oeconomica, 2008. s. 338-339. ISBN 978-80-245-1372-0.

³⁸ MICHALOVÁ Valéria - KROŠLÁKOVÁ, Monika. *Obchodno-podnikateľské služby*. Bratislava : Ekonóm, 2014. s. 7-10. ISBN 978-80-225-3865-7.

³⁹ Tamtiež s. 13.

Táto klasifikácia poskytuje prehľad o vedecko-technickom pokroku spätého s týmito komunikačnými a informačnými technológiami, pričom významne vplývajú aj na sektor služieb.⁴⁰

Povaha obchodno-podnikateľských služieb

Obchodno-podnikateľské služby majú okrem klasických vlastností služieb spomenutých v prvej podkapitole aj ďalšie spoločné vlastnosti. Služba musí byť jedinečná, poskytovaná na základe vysoko odborných vedomostí; poskytovateľ týchto služieb musí mať vybudovaný svoj profil na trhu a byť popredný a známy ako poskytovateľ danej služby; v neposlednom rade ide o nezávislosť týchto poskytovateľov.⁴¹ Pri obchodno-podnikateľských službách ide o intenzívnu interakciu medzi poskytovateľom služby a zákazníkom, kedy zákazník osobne pôsobí na kvalitu vyprodukovanej služby. Služby pominú ukončením interakcie medzi zúčastnenými stranami. Literatúra nazýva tento moment ako „moment pravdy“. Je určujúcim ukazovateľom výkonnosti každej služby.⁴²

Význam obchodno-podnikateľských služieb v ekonomike

Obchodno-podnikateľské služby sú v dnešnej vyspelej ekonomike kvalitatívne významné. Vytvárajú nové pracovné miesta, vytvárajú konkurenčné výhody a tiež pomáhajú pri zvyšovaní znalostí a presune inovácií do praxe. Tvorba pracovných miest je podporovaná a zapríčinená vďaka zvyšovaniu ziskov v dôsledku zvyšovania kvalifikácie a inovácií. Hlavnými konkurenčnými výhodami, ktoré plynú z využívania obchodno-podnikateľských služieb sú nízke ceny, pretože tento vyspelý trh znižuje napätie, ktoré je vyvolané rastom produktivity a vytváraním dopytu, čo následne zvyšuje konkurenciu a znižuje ceny. Ďalšou výhodou je zvyšovanie kvality prevádzky výrobných podnikov prostredníctvom špecializácie, zvyšovania vlastných štandardov, dizajnu, certifikátov, čo napomáha k produktovej diferenciacii. Obrovskou výhodou je internacionalizácia. Obchodné služby pomáhajú preniknúť na zahraničný trh posilnením konkurencie, ktorá ich má pripraviť na silnejší zahraničný trh a pomáhajú pri prekonávaní bariér obchodu. Zvyšovanie poznatkov a inovácií je pre rast konkurencieschopnosti dôležité. Podstatou obchodno-podnikateľských

⁴⁰ MICHALOVÁ Valéria, KROŠLÁKOVÁ - Monika. *Obchodno-podnikateľské služby*. Bratislava : Ekonóm, 2014. s. 13. ISBN 978-80-225-3865-7.

⁴¹ Tamtiež, s. 22

⁴² Tamtiež, s. 23

služieb sú znalosti. Tieto pomáhajú podnikom prispôbovať sa vývoju technológií a tiež internacionalizácii.⁴³

Obchodno-podnikateľské služby pozitívne vplyvajú na ekonomický rast a konkurencieschopnosť. Na ekonomický rast vplyvajú obchodno-podnikateľské služby vytváraním zamestnanosti a pridanej hodnoty a tiež zvyšovaním výroby v iných odvetviach, kde sú prítomné. Využitím obchodno-podnikateľských služieb je možné získať niekoľko konkurenčných výhod akými sú napríklad nižšia cena a vyššia kvalita.⁴⁴

Zastúpenie obchodno-podnikateľských služieb v ekonomike

V prílohe A môžeme vidieť, že obchodno-podnikateľské služby tvorili 27,4 % tvorby HDP za rok 2016. Zastúpenie obchodno-podnikateľských služieb je v jednotlivých krajinách rôzne, týka sa najmä novších členov, kde k presadzovaniu týchto služieb došlo neskôr. V rámci Európskej únie v tomto subsektore majú najväčší podiel činnosti v oblasti nehnuteľností (11,2 %), čo je minimálny náskok pred odbornými, vedeckými a technickými činnosťami a administratívnymi a podpornými činnosťami (11,1 %). Najnižší podiel na HDP bol zaznamenaný v sekcii informačných a komunikačných služieb (5,1 %).

V oddelení informačných a komunikačných služieb je za rok 2016 nad priemerom EÚ 28 alebo na rovnakej úrovni zaradených 7 členských krajín. S najvyšším podielom dominujú krajiny Írsko, Luxembursko, Malta a Veľká Británia. V oddelení činností s nehnuteľnosťami je za rok 2016 nad priemerom EÚ 28 alebo na rovnakej úrovni zaradených 5 členských krajín. S najvyšším podielom dominujú krajiny Grécko, Taliansko, Francúzsko, Lotyšsko a Veľká Británia. V oddelení odborných, vedeckých a technických činností a administratívnych a podporných činností sú za rok 2016 nad priemerom EÚ 28 alebo na rovnakej úrovni zaradené 4 členské krajiny. S najvyšším podielom dominujú Holandsko, Belgicko, Francúzsko a Malta. Slovensko je vo všetkých sekciách hlboko pod priemerom EÚ 28.

⁴³ MICHALOVÁ Valéria - KROŠLÁKOVÁ, Monika. *Obchodno-podnikateľské služby*. Bratislava : Ekonóm, 2014. s. 54-58. ISBN 978-80-225-3865-7.

⁴⁴ MICHALOVÁ, Valéria. *Obchodné služby ako determinant rastu a konkurencieschopnosti ekonomiky : Inauguračná prednáška*. Bratislava : Ekonóm, 2009. s. 15-16. ISBN 978-80-225-2764-4.

Konkurenčné stratégie v obchodno-podnikateľských službách

Obchodno-podnikateľské služby môžu byť významným prvkom, ktorí zvyšuje konkurencieschopnosť podniku. Aby konkurencieschopnosť týchto služieb bola vysoká, je potrebné aplikovať 3 stratégie, ktoré majú na obchodno-podnikateľské služby vplyv:

1. Marketing služieb zameraný na budovanie vzťahov (týka sa producentov)
2. Posilnenie manažmentu obchodných služieb (týka sa producentov)
3. Stratégia „make or buy“ (týka sa klientov). Každý podnik by sa mal rozhodnúť, či je pre neho výhodnejšie, keď bude obchodno-podnikateľské služby vyrábať sám, alebo si ich inak zmluvne zaistí odbornými firmami (outsourcing). Rozhodovanie „urobiť alebo kúpiť“ sa stalo tak významným, že firmy platia nemalé peniaze za radu pri tomto rozhodovaní.⁴⁵

1.2 Konkurencieschopnosť

Konkurencieschopnosť bola spočiatku uvádzaná len ako konkurencieschopnosť podniku či odvetvia. V období globalizácie sa však začala čoraz častejšie spomínať v súvislosti s národnou konkurencieschopnosťou, ktorá úzkou súvisí práve s konkurencieschopnosťou na mikro úrovni.⁴⁶ Vlády sa čoraz viac zaoberajú národnou konkurencieschopnosťou. Konkurencieschopnosť a technológie sú jedným z najpopulárnejších slov v súčasnom období. Prostredníctvom využívania technológií môže firma, respektíve krajina zvyšovať svoju konkurenčnú výhodu.⁴⁷

1.2.1 Chápanie konkurencieschopnosti

Je mnoho možností, kedy môže krajina konkurencieschopnosť získať alebo stratiť. Takisto existuje nespočetné množstvo definícií o konkurencieschopnosti. Scott a Lodge vo svojej knihe *US Competitiveness in the world economy* definujú konkurencieschopnosť ako vytváranie, produkovanie a distribuovanie produktov v medzinárodnom obchode za predpokladu, že sa zvýši návratnosť z jej zdrojov.⁴⁸ Podľa Svetového ekonomického fóra je

⁴⁵ MICHALOVÁ Valéria - KROŠLÁKOVÁ, Monika. *Obchodno-podnikateľské služby*. Bratislava : Ekonóm, 2014. s. 168-169. ISBN 978-80-225-3865-7.

⁴⁶ BALÁŽ, Peter – HAMARA, Andrej – SOPKOVÁ, Gabriela. *Konkurencieschopnosť a jej význam v národnej ekonomike : Zmeny a výzvy v období globálnej finančnej krízy*. Bratislava : Sprint 2, 2015. s. 61. ISBN 978-80-89710-20-1.

⁴⁷ MIOZZO, Marcela - WALSH, Vivien. *International Competitiveness and Technological Change*. New York : Oxford University Press, 2006. p. 3. ISBN 0-19-925923-2.

⁴⁸ BALÁŽ, Peter – HAMARA, Andrej – SOPKOVÁ, Gabriela. *Konkurencieschopnosť a jej význam v národnej ekonomike : Zmeny a výzvy v období globálnej finančnej krízy*. Bratislava : Sprint 2, 2015. s. 61-63. ISBN 978-80-89710-20-1.

to schopnosť danej ekonomiky docieľiť vysokú a stabilnú mieru rastu HDP na obyvateľa. Podľa OECD ide produkciu tovarov a služieb, ktoré sú medzinárodné konkurencieschopné a súčasne zvyšujú reálny HDP.⁴⁹ European Competitiveness Report definuje konkurencieschopnosť takto: „*Konkurencieschopnosť je chápaná ako udržateľný rast životnej úrovne krajiny alebo regiónu a čo najnižšia možná nedobrovoľná nezamestnanosť. Predstavuje ekonomickú výkonnosť krajiny meranú v rozsahu jej schopnosti poskytnúť občanom rast ich životného štandardu na udržateľnej báze a široký prístup k pracovným pozíciám pre tých, ktorí sú ochotní pracovať.*“⁵⁰ Národnú konkurencieschopnosť možno definovať aj ako schopnosť krajiny produkovať tovary a služby, ktoré spĺňajú test medzinárodnej konkurencieschopnosti, zatiaľ čo občania majú udržateľnú alebo zvyšujúcu sa životnú úroveň. Konkurencieschopná je teda tá krajina, ktorá dokáže vyrábať obchodovateľné tovary v dostatočnej miere v domácej aj zahraničnej krajine, tak aby bol obchod v rovnováhe.⁵¹

Význam konkurencieschopnosti začal narastať najmä v posledných dvoch dekádach. Konkurencieschopnosťou sa zaoberal významný teoretik M. E. Porter, ktorý skúmal, prečo krajiny získavajú konkurenčnú výhodu len v niektorých sektoroch alebo odvetviach. Konkurenčnú výhodu vysvetľoval na základe štyroch faktorov. Faktorové podmienky, ktorými sú základné výrobné vstupy ako pôda, práca, kapitál; dopytové podmienky, kde náročný domáci dopyt stimuluje podniky k inováciám; naväzujúce i podporné odvetvia, ktoré sú konkurencieschopnejšie a ponúkajú lepší prístup k inováciám a spoluprácu v technológiách; a štruktúra firiem a intenzita domácej konkurencie, ktorá podnecuje aktivitu firiem.⁵² Podľa Portera každé odvetvie vytvára akýsi diamant konkurencieschopnosti, ktorý čím je pravidelnejší, tým je pravdepodobnosť úspechu vyššia.⁵³ Tento diamant neskôr doplnil o dva exogénne faktory. Faktor príležitosti, ktorý ovplyvňuje všetky štyri základné faktory a zároveň nemôže byť spätne ovplyvnený a faktor

⁴⁹ FIFEK, Edmund a kol. *Hodnotenie konkurencieschopnosti ekonomiky v medzinárodnom porovnaní*. Bratislava : Ekonóm, 2015. s. 7-10. ISBN 978-80-225-4212-8.

⁵⁰ BALÁŽ, Peter – HAMARA, Andrej – SOPKOVÁ, Gabriela. *Konkurencieschopnosť a jej význam v národnej ekonomike : Zmeny a výzvy v období globálnej finančnej krízy*. Bratislava : Sprint 2, 2015. s. 61-63. ISBN 978-80-89710-20-1.

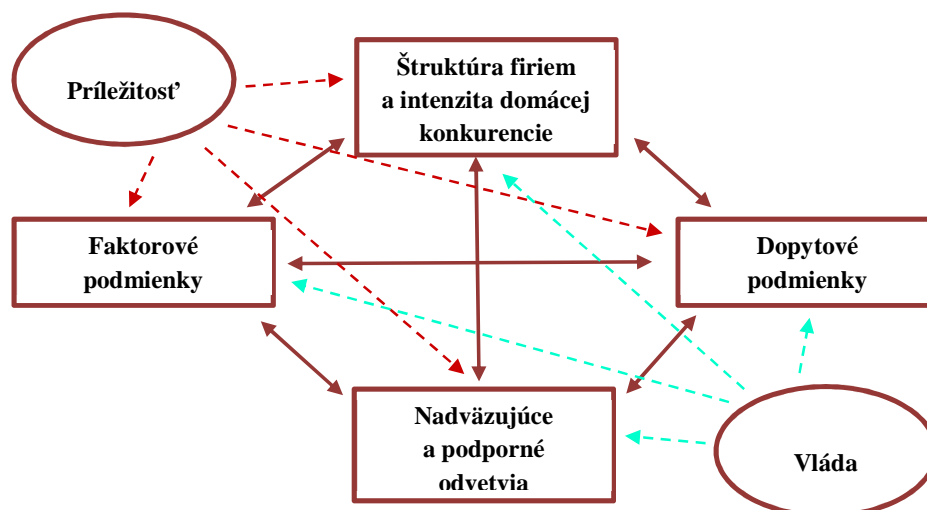
⁵¹ KUMAR, Ganesh – SEN, Kunal. – VAIDYA, Rajendra. *International Competitiveness, Investment and Finance*. London : Routledge, 2003. p. 20. ISBN 0-415-31232-9.

⁵² BALÁŽ, Peter – HAMARA, Andrej – SOPKOVÁ, Gabriela. *Konkurencieschopnosť a jej význam v národnej ekonomike : Zmeny a výzvy v období globálnej finančnej krízy*. Bratislava : Sprint 2, 2015. s. 64-66. ISBN 978-80-89710-20-1.

⁵³ SOPKOVÁ, Gabriela. Konkurencieschopnosť, jej teoretické vymedzenie a postavenie SR v Global Competitiveness Report. In *MERKÚR 2012 : zborník príspevkov z medzinárodnej vedeckej konferencie pre doktorandov a mladých vedeckých pracovníkov*. Bratislava : Ekonóm, 2012. ISBN 978-80-225-3453-6.

vláda, ktorý tiež ovplyvňuje všetky základné faktory, no zároveň nimi môže byť tiež ovplyvnený.⁵⁴

Obrázok 1 Porterov diamant konkurencieschopnosti

Zdroj: vlastné spracovanie podľa: BALÁŽ, Peter – HAMARA, Andrej – SOPKOVÁ, Gabriela. *Konkurencieschopnosť a jej význam v národnej ekonomike : Zmeny a výzvy v období globálnej finančnej krízy*. Bratislava : Sprint 2, 2015. s. 65. ISBN 978-80-89710-20-1.

Za najväčšieho kritika národnej konkurencieschopnosti sa považuje P. Krugman, ktorý pozeral na hodnotenie konkurencieschopnosti čisto z mikroekonomického hľadiska. Tvrdí, že v medzinárodnom obchode neexistuje víťaz a porazený, práve naopak. Ekonomiky si môžu navzájom pomôcť, to znamená, že nie sú konkurentmi.⁵⁵ Podľa neho bol podstatným faktorom objem exportu, prípadne vyrobiť lepšiu produkciu ako iné krajiny. Zameriaval sa konkrétne na konkurencieschopnosť jednotlivých firiem. S jeho kritikou však nesúhlasili mnohí odborníci a Porter taktiež vyjadril niekoľkokrát svoj nesúhlas.⁵⁶

1.2.2 Medzinárodná konkurencieschopnosť

Otvorenosť krajiny a exportná výkonnosť sú faktormi, na základe ktorých môžeme posudzovať konkurencieschopnosť krajín a ich schopnosť uspieť na zahraničných trhoch a tiež perspektívu ich rozvoja. Už v minulosti sa na hodnotenie národnej konkurencieschopnosti používala exportná výkonnosť krajiny, ktorá je

⁵⁴ BALÁŽ, Peter – HAMARA, Andrej – SOPKOVÁ, Gabriela. *Konkurencieschopnosť a jej význam v národnej ekonomike : Zmeny a výzvy v období globálnej finančnej krízy*. Bratislava : Sprint 2, 2015. s. 64-66. ISBN 978-80-89710-20-1.

⁵⁵ SOPKOVÁ, Gabriela. Konkurencieschopnosť, jej teoretické vymedzenie a postavenie SR v Global Competitiveness Report. In *MERKÚR 2012 : zborník príspevkov z medzinárodnej vedeckej konferencie pre doktorandov a mladých vedeckých pracovníkov*. Bratislava : Ekonóm, 2012. ISBN 978-80-225-3453-6.

⁵⁶ BALÁŽ, Peter – HAMARA, Andrej – SOPKOVÁ, Gabriela. *Konkurencieschopnosť a jej význam v národnej ekonomike : Zmeny a výzvy v období globálnej finančnej krízy*. Bratislava : Sprint 2, 2015. s. 67-70. ISBN 978-80-89710-20-1.

s konkurencieschopnosťou úzko spätá. Zapojenie sa do medzinárodného obchodu nám poskytuje chýbajúce zdroje a technológie a taktiež možno predávať produkciu, ktorá sa na našom nasýtenom trhu nepredá. Medzinárodná výmena zo sebou prináša aj riziká a nestabilitu, preto je dôležité reagovať a prispôbovať sa zmenám, vďaka čomu je potom ľahšie uspieť na trhu. Ale konkurencieschopnosť sa netýka len zapojenia do medzinárodnej výmeny, ale tiež vytvárania vhodného podnikateľského prostredia, ktoré priláka priame zahraničné investície, zvyšovania produktivity a podobne.⁵⁷

1.2.3 Hodnotenie konkurencieschopnosti

Hodnotenie konkurencieschopnosti musí byť objektívne a transparentné, aby bolo možné rozobrať na základe niekoľkých faktorov, ktoré krajiny sú konkurencieschopné a ktoré nie. Zároveň je cieľom zistiť, čo je príčinou úspechu, respektíve neúspechu na trhu. Na hodnotenie konkurencieschopnosti sa používajú jednofaktorové a multikriteriálne indikátory.⁵⁸

Medzi multikriteriálne indikátory zaradujeme:

- The Global Competitiveness Index (GCI) – hodnotí konkurencieschopnosť 138 krajín sveta a poskytuje prehľad o ich produktivite a prosperite na základe 12 pilierov. Ide o kvalitu verejných inštitúcií, infraštruktúru, makroekonomické prostredie, zdravie a základné vzdelanie, vyššie vzdelanie a školenia, efektívnosť trhu tovarov, efektívnosť pracovného trhu, vyspelosť finančného trhu, technologická pripravenosť, veľkosť trhu, vyspelosť podnikových procesov a inovácie.⁵⁹ Tohtoročné vydanie hovorí najmä o klesajúcej otvorenosti ekonomík, čo znižuje ich konkurencieschopnosť a taktiež upozorňuje na dôležitosť investícií do inovácií.⁶⁰
- Doing Business – túto ročenku vydáva Svetová banka. Porovnáva úroveň podnikateľského prostredia v 190 krajinách sveta.⁶¹

⁵⁷ BALÁŽ, Peter – HAMARA, Andrej – SOPKOVÁ, Gabriela. *Konkurencieschopnosť a jej význam v národnej ekonomike : Zmeny a výzvy v období globálnej finančnej krízy*. Bratislava : Sprint 2, 2015. s. 77-79. ISBN 978-80-89710-20-1.

⁵⁸ Tamtiež, s. 106

⁵⁹ KLVÁČOVÁ, Eva - MALÝ, Jiří., MRÁČEK, Karel. *Základy evropské konkurencieschopnosti*. Praha : Professional Publishing, 2007. s. 16-18. ISBN 978-80-86946-54-2.

⁶⁰ WORLD ECONOMIC FORUM. *The Global Competitiveness Report 2016-2017*. [online], 2017. [cit. 2017-08-20]. Dostupné na: <https://www.weforum.org/reports/the-global-competitiveness-report-2016-2017-1>

⁶¹ THE WORLD BANK. *Doing Business 2017*. [online], 2017. [cit. 2017-08-20]. Dostupné na: <http://www.doingbusiness.org/reports/global-reports/doing-business-2017>

- The World Competitiveness Yearbook – túto ročenku vypracováva IMD a skúma konkurencieschopnosť krajín na základe ich výkonnosti, efektívnosti podnikania, infraštruktúry a vlády.⁶²
- Corruption Perceptions Index (CPI) – index vnímania korupcie vypracováva Transparency International. Ide o prieskum vnímania korupcie vo verejnom sektore.⁶³
- European Regional Competitiveness Index - Európska komisia každé tri roky porovnáva regióny a hodnotí ich vývoj v čase v porovnaní s inými regiónmi. Poskytuje podrobnú analýzu HDP, inovácií, infraštruktúry, zdravia a podobne a cieľom je analýza silných a slabých stránok.⁶⁴

Medzi jednofaktorové indikátory patrí vývoj objemu exportu, vývoj tempa rastu exportu, podiel na národnom exporte, podiel na národnom importe, relatívna obchodná bilancia, vývoj hodnoty čistého exportu, export per capita, RCA – ukazovateľ komparatívnych výhod, ULC – ukazovateľ jednotkových nákladov práce a REER – reálny efektívny výmenný kurz.⁶⁵

1.2.4 Súčasný stav riešenia konkurencieschopnosti a prístupy v EÚ

Na rozdiel od konkurencieschopnosti na mikroúrovni, ktorej definíciu vyslovili viacerí odborníci, je konkurencieschopnosť štátov stále neuzatvorenou témou, pretože viacerí odborníci sa vyjadrili, že konkurencieschopnosť štátov na makroúrovni nie je opodstatnená. Navzdory tomu sa v súčasnosti vydáva čoraz viac rebríčkov konkurencieschopnosti. Tieto rebríčky sú vydávané uznávanými inštitúciami ako napríklad Svetové ekonomické fórum, Svetová banka, OECD alebo Medzinárodný menový fond. Európska komisia zverejňuje vlastnú správu o konkurencieschopnosti Európskej únie.⁶⁶

⁶² IMD WORDL COMPETITIVENESS CENTER. *World Competitiveness Ranking*. [online], 2017. [cit. 2017-08-20]. Dostupné na: <https://www.imd.org/wcc/world-competitiveness-center-rankings/World-competitiveness-yearbook-ranking/>

⁶³ TRANSPARENCY INTERNATIONAL. *Corruption Perceptions Index 2016*. [online], 2017. [cit. 2017-08-20]. Dostupné na: https://www.transparency.org/news/feature/corruption_perceptions_index_2016

⁶⁴ EUROPEAN COMMISSION. European Regional Competitiveness Index. [online], 2016. [cit. 2017-08-20]. Dostupné na: http://ec.europa.eu/regional_policy/en/information/maps/regional_competitiveness/

⁶⁵ BALÁŽ, Peter – HAMARA, Andrej – SOPKOVÁ, Gabriela. *Konkurencieschopnosť a jej význam v národnej ekonomike : Zmeny a výzvy v období globálnej finančnej krízy*. Bratislava : Sprint 2, 2015. s. 106. ISBN 978-80-89710-20-1.

⁶⁶ Tamtiež, s. 157

S príchodom globalizácie sa stala konkurencieschopnosť významným faktorom rozvoja krajiny, pretože rast ekonomiky závisí z veľkej časti aj od schopnosti uspieť v globálnom konkurenčnom boji. Preto prestala byť konkurencieschopnosť posudzovaná len na mikro úrovni a na význame naberala konkurencieschopnosť jednotlivých ekonomík. Konkurencieschopnosť je potrebné dosahovať pomocou inovácií, rozvoja a ľudského kapitálu, nakoľko prírodné podmienky, zručnosti alebo tradície už nie sú dostačujúcou konkurenčnou výhodou.⁶⁷

Od začiatku krízy sa stále spomína konkurencieschopnosť. Aby sa Európa mohla stať konkurencieschopnejšou, stala sa prioritou tvorcov politík. Podľa nich nie je dôležité znižovanie miezd alebo aktívne saldo bežného účtu. Európa by sa mala pozeráť najmä na produktivitu. Tá je pre ňu kľúčová. Súčasné chápanie konkurencieschopnosti je vnímané ako zisky. Podniky si navzájom konkurujú v cene, kvalite alebo inovatívnosti. Víťazi tohto súperenia dosahujú zisk a ostatní slabší môžu skončiť. Pri krajinách to takto ale nefunguje. Krajiny nedosahujú zisk. Krajiny dosahujú obchodný prebytok, ktorý vôbec nie je ziskom. Znamená to, že krajina viac vyrobila a odoslala do zahraničia ako sama spotrebovala, respektíve doviezla zo zahraničia. Čo sa týka cenovej konkurencie, ceny sú v hospodárskej súťaži veľmi dôležité. Ekonomiky môžu zlepšiť situáciu firiem podhodnoteným kurzom, čím sa zvyšuje cena dovozu alebo potláčaním miezd. Ale v konečnom dôsledku to znižuje skutočné príjmy. Zlepšiť situáciu je potrebné prostredníctvom produkcie väčšieho množstva lepších produktov alebo služieb s menšími vstupmi. Konkurencieschopnosť možno zlepšiť efektívnym kombinovaním výrobných faktorov. Okrem toho by štát mal investovať viac do výskumu a vývoja s výslovným cieľom maximalizovať inovácie.⁶⁸ Krajina s najvyššou úrovňou produktivity ale nemusí mať aj najvyšší obchodný podiel. Konkurencieschopnosť závisí od viacerých faktorov.⁶⁹

Európa zaostáva za USA z hľadiska rastu produktivity už viac ako desať rokov. Aby sa zvýšila produktivita, je potrebné sa zamerať na oblasti, kde je možné zvyšovať investície,

⁶⁷ FIFEKOVÁ, Elena - FIFEK, Edmund. *Výkonnosť a konkurenčná schopnosť Európskej únie a jej členov*. Bratislava : Ekonóm, 2016. s. 38. ISBN 978-80-225-4378-1.

⁶⁸ CENTER FOR EUROPEAN REFORM. *European Competitiveness, Revisited*. [online], 2016. [cit. 2017-09-10]. Dostupné na: <http://www.cer.eu/insights/european-competitiveness-revisited>

⁶⁹ HUGHES, Kirsty. *European Competitiveness*. Edinburgh : Cambridge University Press, 2008. p. 1-5. ISBN 978-0-521-43443-0.

inovácie a tým aj produktivitu, napríklad v obchodných službách. Tiež by mala vytvoriť spravodlivú a transparentnú justíciu.⁷⁰

Tabuľka 3 **Index globálnej konkurencieschopnosti 2017-2018 (GCI)**

Por.	Krajina	Skóre	Por.	Krajina	Skóre	Por.	Krajina	Skóre
1.	Švajčiarsko	5,9	17.	Rakúsko	5,2	46.	Portugalsko	4,6
2.	USA	5,9	19.	Luxembursko	5,2	49.	Taliano	4,5
3.	Singapur	5,7	20.	Belgicko	5,2	50.	Slovensko	4,5
4.	Holandsko	5,7	21.	Francúzsko	5,2	56.	Bulharsko	4,5
5.	Nemecko	5,7	23.	Írsko	5,2	62.	Lotyšsko	4,4
6.	Hongkong, SAR	5,5	31.	Estónsko	4,8	65.	Slovensko	4,3
7.	Švédsko	5,5	32.	Česká republika	4,8	69.	Maďarsko	4,3
8.	Veľká Británia	5,5	35.	Španielsko	4,7	74.	Cyprus	4,3
9.	Japonsko	5,5	36.	Malta	4,6	83.	Rumunsko	4,3
10.	Fínsko	5,5	40.	Poľsko	4,6	85.	Chorvátsko	4,2
12.	Dánsko	5,4	44.	Litva	4,6	86.	Grécko	4,0

Zdroj: vlastné spracovanie podľa: WORLD ECONOMIC FORUM. *Global Competitiveness Index*. [online], 2018. [cit. 2017-09-10]. Dostupné na: <http://reports.weforum.org/global-competitiveness-index/competitiveness-rankings/#series=GCI>

Prvé tri priečky obsadili krajiny mimo Európskej únie. Prvú desiatku tvorí 5 krajín EÚ a 5 krajín mimo EÚ. Pri ostatných krajinách EÚ však vidíme väčšie zaostávanie. Medzi najsilnejšie krajiny v rámci EÚ patrí Holandsko, Nemecko, Švédsko, Veľká Británia a Fínsko so skóre vyšším ako 5. Priemerné skóre štátov Európskej únie je 4,8. Zaradila by sa tak na 20. miesto zo 138 krajín hneď za Estónskom. Nad priemerom EÚ sa nachádza však len 13 krajín. Zvyšných 15 krajín dosiahlo skóre menšie ako 4,8.

Vstup do Európskej únie ponúka členským krajinám liberalizáciu v oblasti prístupu tovarov, služieb a kapitálu na jej trh. Zabezpečuje kvalitnejšie podnikateľské prostredie prostredníctvom reforiem, prílevu PZI, a mnoho ďalších čo tiež zlepšujú postavenie krajiny.⁷¹ Kvôli zaostávaniu EÚ za USA a Japonskom predovšetkým v technológiách a inováciách sa snaží Európska únia o vzájomné zjednotenie Únie, nakoľko jej konkurencieschopnosť je ovplyvnená veľkou heterogenitou členských krajín s rozdielnym stupňom ekonomickej úrovne. Nové členské štáty začali postupne zvyšovať HDP vďaka núteným reformám zo strany Únie. Cieľom je budovať modernú spoločnosť založenú na vedomostiach a ľuďoch. Preto bola vytvorená stratégia Európa 2020, ktorá obsahuje

⁷⁰ CENTER FOR EUROPEAN REFORM. *European Competitiveness, Revisited*. [online], 2016. [cit. 2017-09-10]. Dostupné na: <http://www.cer.eu/insights/european-competitiveness-revisited>

⁷¹ WINIECKI, Jan. *Competitiveness of New Europe: Papers from the second Lancut Economic Forum*. London : Routledge, 2009. p. 97. ISBN 0-203-89252-6.

predstavu ďalšieho vývoja Európskej únie smerujúceho k trvalo udržateľnému rozvoju. Táto stratégia má za cieľ inteligentný rast za pomoci vedomostí a inovácií, udržateľný rast prostredníctvom environmentálneho myslenia a inkluzívny rast pri zabezpečení zamestnanosti, boja proti chudobe a jednotnosti spoločnosti. Na to, aby bola táto stratégia úspešná, je potrebná snaha všetkých členských štátov. Niektoré ekonomiky EÚ však stále zaostávajú v technológiách a inováciách, čo vytvára nesúrodú úniu a znižuje tak jej úroveň konkurencieschopnosti.⁷²

1.3 Outsourcing podnikateľských procesov a centrá zdieľaných služieb

Centrá zdieľaných služieb a outsourcing podnikateľských procesov vytvárajú pracovné miesta a preto majú dôležité miesto v hospodárstve. Spoločnosti, ktoré chcú dosiahnuť výrazné úspory nákladov prostredníctvom racionalizácie svojich procesov sa čoraz častejšie zameriavajú na BPO a SSC.⁷³

1.3.1 Business Process Outsourcing

Outsourcing sa v praxi najviac používa v spojení so službami. Outsourcing znamená externé zabezpečenie služieb alebo procesov na základe zmluvy. Činnosti sú zabezpečené subjektmi mimo organizácie, ktoré sa nazývajú dodávatelia alebo poskytovatelia. Spoločnosti sa rozhodujú pre externé zabezpečenie služieb z viacerých dôvodov. Môžu ich k tomu viesť nižšie náklady a vyššia kvalita, ktoré mu vie zaručiť iba dodávateľ služby a taktiež prenos rizika na dodávateľa služby. Dôvodom môže byť aj deficit peňažných prostriedkov alebo ľudského kapitálu a tiež nedostatočné skúsenosti a mnoho ďalších. BPO je jednoducho presun obchodných procesov z organizácie na externých poskytovateľov služieb, väčšinou medzinárodne. Medzi najvyužívanejšie krajiny na svete v rámci BPO patrí India, ktorá poskytuje hlavne inžinierske a technické služby. Čína sa orientuje hlavne na výrobu a technické služby, Mexiko hlavne na výrobu, USA na kreatívne a analytické služby a Filipíny na administratívne služby. Každá z týchto krajín má konkurenčnú výhodu v rôznych oblastiach.⁷⁴

Outsourcing môže mať viac foriem a jednou z nich je Business Process Outsourcing, ktorý sa týka zabezpečenia celých procesov, kde zmluva je väčšinou formou služby. Preto

⁷² FIFEKOVÁ, Elena - FIFEK, Edmund. *Výkonnosť a konkurenčná schopnosť Európskej únie a jej členov*. Bratislava : Ekonóm, 2016. s. 38-46. ISBN 978-80-225-4378-1.

⁷³ GARTNER. *How to choose between SSC and BPO*. [online], 2066. [cit. 2017-09-23]. Dostupné na: <https://www.gartner.com/doc/494677/choose-ssc-bpo-finance-accounting>

⁷⁴ CLICK, Rick - DUENING, Thomas. *Business Process Outsourcing: The Competitive Advantage*. Hoboken : John Wiley & Sons, 2005. p. 4. ISBN 0-471-65577-5.

sa v praxi používa len skrátenejší názov outsourcing.⁷⁵ Business Process Outsourcing je dynamický, pretože je navrhnutý pre nutnosť vyššej flexibility a transformácie, ktorú vynucuje nová situácia na trhu. Pri outsourcingu podnikateľských procesov ide o súhrnný komplex metód a procesov, ktoré firma potrebuje k svojej podnikateľskej činnosti. Najčastejšie sa outsourcujú administratívne, účtovné a finančné činnosti, marketing a ľudské zdroje. To, čím sa tento druh outsourcingu odlišuje od klasického, spočíva vo viacerých bodoch. Ide o dôraz, ktorý dáva na dosiahnutie priaznivých obchodných výsledkov. Spolupráca by mala byť s viacerými partnermi, kde každý produkt alebo službu má na starosť iný špecialista. Dôležité je uprednostniť potreby zákazníka pred cenou. V neposlednom rade ide o neustálu adaptáciu na nové výzvy a systematickú koordináciu, ktorá umožní manažérom lepší prehľad. Základom je vytvoriť také služby, ktoré sú vhodné pre akúkoľvek firmu bez ohľadu na jej hlavné zameranie.⁷⁶

Na externých poskytovateľov sa presúvajú najmä činnosti, ktoré nie sú hlavnou činnosťou organizácie. Sú to hlavne back-office funkcie ako mzdy, zákaznícky servis, call centrá, a technická podpora. Odstránenie týchto funkcií im umožňuje znižovanie mzdových a iných režijných nákladov. Rovnako ako výrobcovia zariadení, ktorí presúvali výrobu z Midwestu na mexické maquiladoras alebo odevné firmy, ktoré premiestnili výrobu na Ďaleký východ, podniky všetkých typov a veľkostí teraz presúvajú back-office činnosti do krajín ako sú Čína, Malajzia, India a Filipíny, kde pracuje lacná a vysoko kvalifikovaná pracovná sila.⁷⁷

Outsourcing je významný pre spoločnosti pôsobiace v rámci regiónu ale aj pre globálne spoločnosti, práve kvôli efektívnosti firemných procesov. Spoločnosti sa zameriavajú predovšetkým na svojich zákazníkov, výrobu a logistiku, ktoré sú ich hlavnými aktivitami a zvyšok zabezpečia prostredníctvom externých poskytovateľov.⁷⁸ Outsourcing je v posledných rokoch čoraz viac využívaný, pretože je považovaný za zdroj konkurenčnej výhody. Je to spôsobené mnohými faktormi ako rozvoj technológií, internetu a globalizácia.

⁷⁵ MANAGEMENTMANIA.COM. *Outsourcing*. [online], 2016. [cit. 2017-09-23]. Dostupné na: <https://managementmania.com/sk/outsourcing>

⁷⁶ EFOCUS.SK. *Business Process Outsourcing podporuje transformačné zmeny v organizácii*. [online], 2008. [cit. 2017-09-23]. Dostupné na: <http://www.efocus.sk/archiv/kategoria/outsourcing/clanok/business-process-outsourcing-podporuje-transformazne-zmeny-v-organizac/>

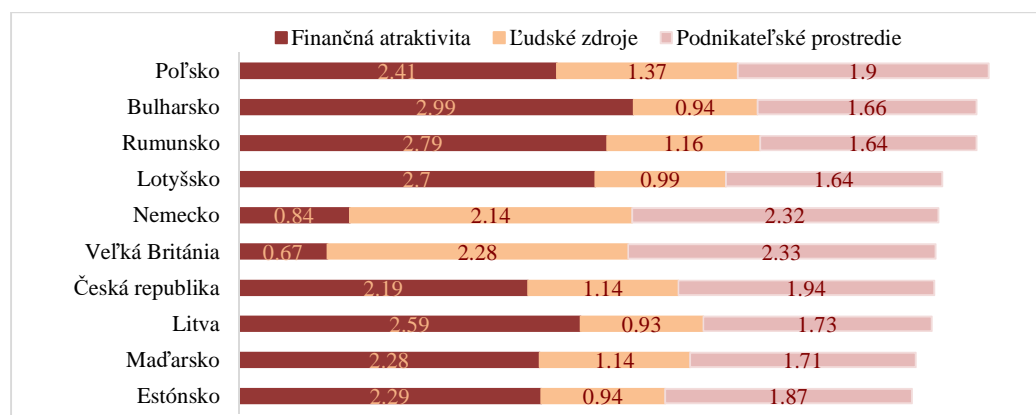
⁷⁷ CLICK, Rick - DUENING, Thomas. *Business Process Outsourcing: The Competitive Advantage*. Hoboken: John Wiley & Sons, 2005. p. 4-5. ISBN 0-471-65577-5.

⁷⁸ ROEDL.COM. *Business Process Outsourcing*. [online], 2016. [cit. 2017-09-23]. Dostupné na: http://www.roedl.com/sk/sk/sluzby/business_process_outsourcing.html

Aby sa podniky vedeli prispôbiť neustálym zmenám, je potrebná transformácia podnikania, ktorú možno dosiahnuť práve prostredníctvom Business Process Outsourcing.⁷⁹

India je stále top krajinou pre outsourcing podľa globálneho indexu A. T. Kearney Global Location Services. Za ňou nasleduje Čína a Malajzia. Tento index skúmal 55 krajín po celom svete a vyhodnotil najlepšie destinácie. Index sa skladá z troch kategórií. Prvou z nich je finančná atraktivita, kam patria kompenzačné a regulačné náklady a náklady na infraštruktúru. Druhou kategóriou sú ľudské zdroje a dostupnosť, kde sú dôležité zručnosti a skúsenosti pracovníkov, vzdelanie, ako aj dostupnosť pracovnej sily. Poslednou kategóriou je podnikateľské prostredie, kam spadá ekonomické a politické riziko, infraštruktúra krajiny, kultúrna prispôbivosť a ochrana duševného vlastníctva. Európske krajiny ani zďaleka nekonkurujú Indii alebo Číne, čo sa týka nižších nákladov alebo dostupnosti práce.⁸⁰

Graf 1 Top 10 najatraktívnejších krajín EÚ pre umiestnenie služieb za rok 2016

Zdroj: vlastné spracovanie podľa: CONSULTANCY.UK. *TOP 40 Countries for business process outsourcing*. [online], 2017. [cit. 2017-09-23]. Dostupné na: www.consultancy.uk/news/3169/the-top-40-countries-forbusiness-process-outsourcing

Medzi najatraktívnejšie krajiny v rámci EÚ 28 patrí Poľsko, Bulharsko, Rumunsko a Lotyšsko, kde je najvýraznejším prvkom finančná atraktivita. V Nemecku a vo Veľkej Británii je najatraktívnejšie podnikateľské prostredie. Rozvoj technológií však pomáha najmä krajinám ako Poľsko, Rumunsko Bulharsko v prilákaní britských spoločností, ktoré chcú prijímať IT služby v zahraničí. Vo východnej Európe ponúkajú krajiny nižšie náklady ako vyspelé krajiny a Európa je výhodnejšia oproti Indii aj z kultúrnych dôvodov. Taktiež

⁷⁹ HNONLINE.SK. *Outsourcing ako strategický nástroj a zdroj konkurenčnej výhody*. [online], 2003. [cit. 2017-09-23]. Dostupné na: <http://hnonline.sk/expert/47276-outsourcing-ako-strategicky-nastroj-a-zdroj-konkurencnej-vyhody>

⁸⁰ CONSULTANCY.UK. *TOP 40 Countries for business process outsourcing*. [online], 2017. [cit. 2017-09-23]. Dostupné na: www.consultancy.uk/news/3169/the-top-40-countries-forbusiness-process-outsourcing

sú v Európe vzdelanejší ľudia hlavne čo sa týka strojárstva a matematiky. Preto, aby sa stali krajiny atraktívnejšími, poskytujú rôzne stimuly, napríklad daňové.⁸¹

1.3.2 Shared Services Centres

Centrá zdieľaných služieb (Shared Services Centers – SSC) sa začali využívať v 80. rokoch a ich využívanie a vplyv sa čoraz viac zväčšuje. Dnes existuje na svete tisíce SSC, či už nadnárodných alebo regionálnych. Tento proces optimalizácie podnikových procesov používa overené postupy a odovzdáva ich všetkým subdivíziám. Ukázalo sa, že SSC sú efektívne a rozvíjajú sa na všetkých kontinentoch, pričom 58 % z nich si vykonáva všetky funkcie samostatne, 12 % kooperuje s outsourcingovými poskytovateľmi a 30 % využíva zmiešaný model. Najväčšia komunita zdieľaných služieb a outsourcingov SSON zistila, že najviac SSC sa nachádza v Severnej Amerike (22 %). V juhovýchodnej Ázii je to 15 %, v Austrálii a na Novom Zélande 13 %, v Indii, Veľkej Británii a západnej Európe 10 %, v strednej a východnej Európe 8 %, v Afrike 5 % a 4 % v Latinskej Amerike a Číne. Až 39 % týchto centier pôsobí už viac ako 10 rokov.⁸²

Medzi hlavné výhody SSC patrí vyššia kvalita a nižšie náklady, kratší čas uskutočnenia služby a lepšia spravovateľnosť. Zameraním týchto centier bývajú predovšetkým call centrá, nákup a logistika, ľudské zdroje, finančné služby a služby zamerané na zákazníka. Dnes patrí k top zameraniam IT sféra. Vo svete funguje niekoľko druhov takýchto centier. Off-shore centrá, ktoré sú kdekoľvek na svete okrem domácej krajiny, near-shore centrá v blízkosti domácej krajiny a on-shore centrá v domácej krajine. Celosvetovo patrí k najľákavejším krajinám pre off-shore India, Filipíny a Čína. V rámci Európskej únie je to Írsko, Poľsko, Česká republika a tiež Slovensko. Atraktívnymi prvkami je kvalifikovaná pracovná sila s jazykovými znalosťami, nízke náklady na mzdy, atraktívne podnikateľské prostredie, stabilná ekonomika a iné. SSC majú pozitívny vplyv na zamestnanosť, pretože nové SSC vytvárajú nové pracovné miesta, kde potrebujú kvalifikovanú pracovnú silu. Na druhej strane má však negatívny vplyv na nezamestnanosť v prípade presunu SSC z dôvodu nižších nákladov v inej krajine.⁸³

⁸¹ RACOUNTER. *The most attractive European countries for outsourcing*. [online], 2017. [cit. 2017-09-23]. Dostupné na: <https://www.racounter.net/business/the-most-attractive-european-countries-for-outsourcing>

⁸² INTERCOMP. *Shared Services Centers : World trends for 2017*. [online], 2016. [cit. 2017-09-23]. Dostupné na: <http://www.intercompglobal.com/press-center/blog/ssc-trend-2017>

⁸³ EZISK.SK. *Centrá zdieľaných služieb – čo ste o nich ešte (možno) nepočuli*. [online], 2016. [cit. 2017-09-23]. Dostupné na: <http://www.ezisk.sk/clanok/centra-zdielanych-sluzieb-co-ste-o-nich-este-mozno-nepoculi/2885/>

2 Cieľ práce, metodika práce a metódy skúmania

2.1 Cieľ práce

Cieľom našej diplomovej práce je posúdiť, v čom spočíva význam služieb pre konkurencieschopnosť EÚ, nakoľko sektor služieb je kľúčovým prvkom pre rast HDP a zamestnanosti vo väčšine vyspelých krajín. K naplneniu tohto cieľa bol potrebný podrobnejší rozbor danej problematiky a preto sme si vytýčili 5 parciálnych cieľov. Prvým z nich je charakterizovať obchod EÚ so službami, pretože napriek ich nižšiemu objemu oproti tovarom je ich význam pre ekonomiku oveľa vyšší. Druhým parciálnym cieľom je charakterizovať zamestnanosť v službách v porovnaní s odvetvím priemyslu a poľnohospodárstva a porovnať zamestnanosť v službách v EÚ s ostatnými krajinami, nakoľko tvorba pracovných miest je dôležitým prvkom, ktorý prispieva k výkonnosti ekonomiky. Tretím parciálnym cieľom je charakteristika pridanej hodnoty v službách ako podielu na HDP a porovnať s ďalšími sektormi a krajinami, nakoľko otázkou nie je či sa treba presunúť do sektora služieb, ale ako a akou rýchlosťou do tohto sektora prejsť. Ďalším parciálnym cieľom je analyzovať, prečo sú centrá zdieľaných služieb a outsourcing prínosom pre ekonomiku. Posledným parciálnym cieľom je analyzovať komparatívne výhody EÚ v rámci exportu a analyzovať vzťah podielu zamestnanosti v službách a HDP na obyvateľa a podielu služieb na HDP a celkovej zamestnanosti.

2.2 Metodika práce a metódy skúmania

Pri zostavovaní záverečnej práce sme zohľadnili vytýčené ciele a tomu sme sa snažili prispôbiť náš spôsob riešenia danej problematiky. V prípravnej fáze sme študovali odbornú literatúru, ktorá nám pomohla objasniť našu problematiku. Komparáciou dostupných zdrojov sme získali rozhodujúce informácie. Na základe vytýčených cieľov sme stanovili vhodné zdroje a následne ich spracovali a analyzovali. Štatistické informácie sme získavali predovšetkým z internetových stránok THE WORLD BANK, EUROSTAT a UNCTAD. Vybrané informácie sme spracovali v podobe grafov a tabuliek, čo prispelo k lepšej prehľadnosti dát a náležitému určeniu základných charakteristík.

Pre dosiahnutie cieľov práce sme využili viacero metód. V teoretickej časti sme použili predovšetkým analýzu a dedukciu. V praktickej časti sme využili najmä syntézu a komparáciu. V rámci prvých troch parciálnych cieľov sme na charakteristiku obchodu so službami, zamestnanosti v službách a pridanej hodnoty v službách použili metódu syntézy.

Pri porovnávaní objemu exportu a importu služieb jednotlivých krajín sme použili komparáciu, ktorá bola využitá aj pri hodnotení najvýznamnejších partnerov EÚ v rámci vývozu aj dovozu služieb. Syntézou sme charakterizovali význam zamestnanosti a pridanej hodnoty v službách, a komparáciu sme využili pri porovnaní úrovne zamestnanosti v službách v EÚ s vybranými krajinami. Komparáciu sme použili aj pri porovnaní pridanej hodnoty v službách v EÚ a iných vybraných krajinách. V rámci štvrtého parciálneho cieľa sme využili dedukciu a definovali sme výhody a nevýhody centier zdieľaných služieb a outsourcingu podnikateľských procesov. Pri plnení posledného čiastkového cieľa sme použili štatistický program Gretl, v ktorom sme uskutočnili lineárnu regresnú analýzu. Na základe tohto výstupu sme analyzovali vzťah a vplyv podielu zamestnanosti v službách na HDP na obyvateľa a podiel služieb na HDP na celkovú zamestnanosť. Pri analýze a výpočte komparatívnych výhod sme použili Excel.

Pri posudzovaní splnenia cieľov sme použili metódu indukcie. Kvôli dodržaniu povoleného rozsahu práce a prehľadnejšiemu obsahu práce sme tabuľky a grafy, ktoré sú výstupom z programu Gretl uviedli v prílohách práce.

3 Výsledky práce a diskusia

Naším cieľom je posúdiť v čom spočíva význam služieb pre konkurencieschopnosť Európskej únie. K dosiahnutiu cieľa sme si vytýčili niekoľko parciálnych cieľov, ktorým sa v tejto kapitole venujeme.

3.1 Význam služieb

Služby majú v moderných ekonomikách dôležité postavenie. Odolný terciárny sektor a tiež zvýšená dostupnosť služieb podporuje rast a zlepšuje výkonnosť priemyslu. V dnešnom globalizovanom svete služby ako financie, poistenie, preprava alebo komunikácia poskytujú kľúčové vstupy pre iné podniky a tým podporujú zvyšok hospodárstva.⁸⁴ Výzvy a perspektívy pre rast odvetvia služieb sa líšia v závislosti od druhu činnosti. Služby sú rôznorodé, líšia sa produktivitou, technologickými zmenami, ale aj potenciálom. Hlavnou výzvou na podporu služieb je zabezpečiť dynamickejšie podnikateľské prostredie, čím sa zvýši ponuka služieb a vytvoria nové pracovné miesta. Je vhodné vytvárať takéto prostredie prostredníctvom reforiem a inovácií.⁸⁵

3.1.1 Medzinárodný obchod EÚ so službami

Počas rokov 2000 až 2016 mal obchod so službami rastúci trend, výnimkou bol rok 2009, kedy bola hospodárska a finančná kríza na svojom vrchole a obchod so službami v tomto roku klesol o 7,8 %. Od roku 2010 začal obchod Európskej únie s nečlenskými krajinami so službami opäť rásť rýchlejším tempom, ako je možné vidieť v grafe 2 a dosiahol až 10,8 %, zatiaľ čo v roku 2016 dosiahol mierny ročný nárast 1,3 %.⁸⁶

Čistý prebytok služieb v Európskej únii sa od roku 2000 do roku 2016 zvýšil približne 10-násobne. A v období od roku 2002 do roku 2016 bol rast medzinárodného obchodu so službami EÚ 28 vyšší ako v medzinárodnom obchode s tovarmi, čo znamená, že medzinárodný obchod so službami sa stáva čoraz dôležitejším pre výkonnosť hospodárstva Európskej únie. Od roku 2010 do roku 2015 sa každoročne zvýšil vývoz služieb z EÚ 28 do tretích krajín z 569 miliárd EUR v roku 2010 na 832 miliárd EUR v roku 2015. V roku 2016 však mierne klesol. Dovozy služieb sa v tom istom období postupne

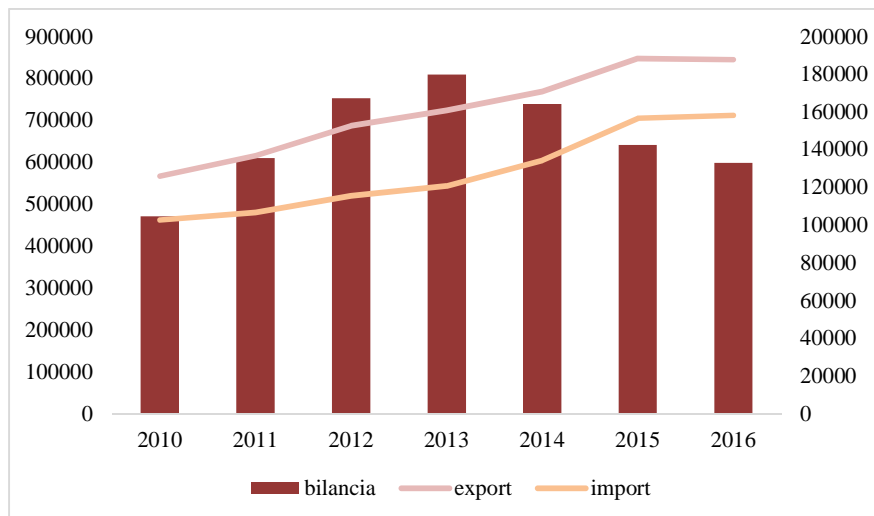
⁸⁴ EUROSTAT. *International trade in services*. [online], 2018. [cit. 2018-01-20]. Dostupné na: http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/International_trade_in_services

⁸⁵ OECD. *Growth in Services*. [online], 2005. [cit. 2017-02-20]. Dostupné na: <http://www.oecd.org/general/34749412.pdf>

⁸⁶ EUROSTAT. *International trade in services*. [online], 2018. [cit. 2018-01-20]. Dostupné na: http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/International_trade_in_services

zvyšoval zo 461 miliárd EUR v roku 2010 na 690 miliárd EUR v roku 2016. To spôsobilo nárast prebytku obchodu so službami zo 108 miliárd EUR na 130 miliárd EUR ako možno vidieť v grafe 2.⁸⁷

Graf 2 Medzinárodný obchod EÚ so službami s nečlenskými krajinami za obdobie 2010-2016 (v mil. EUR)

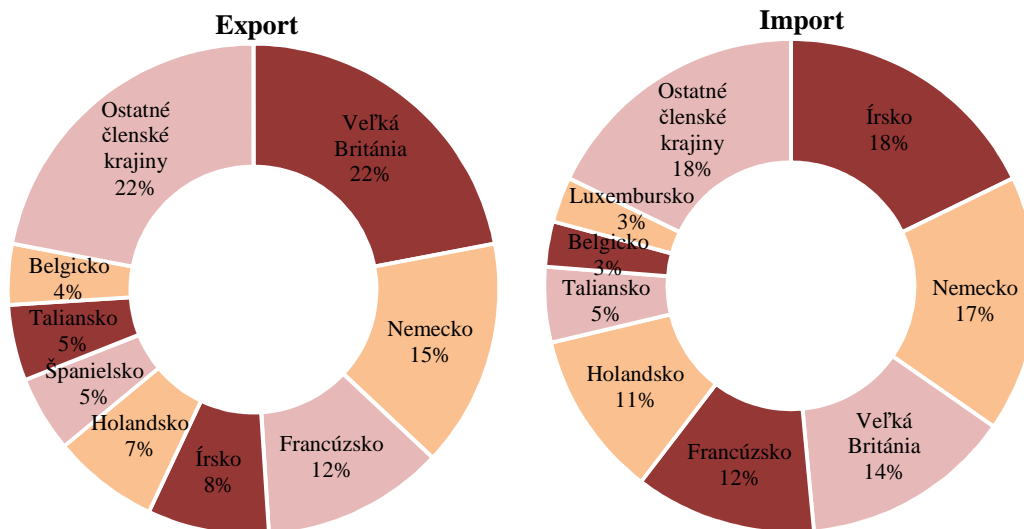

Zdroj: vlastné spracovanie podľa: EUROSTAT. *Total services, detailed geographical breakdown by EU Member States*. [online], 2018. [cit. 2017-02-20]. Dostupné na: http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do?dataset=bop_its6_tot&lang=en

V nasledujúcom grafe 3 možno vidieť, že v roku 2016, ako aj v predchádzajúcich rokoch bola najväčším vývozcom služieb do nečlenských krajín Veľká Británia. Vývoz služieb Veľkej Británie v hodnote 183 miliárd EUR predstavoval 22 % celkového vývozu služieb z EÚ 28 do tretích krajín. Najvyššie úrovne vývozu služieb do nečlenských krajín boli zaznamenané aj v Nemecku (126 miliárd EUR), Francúzsku (96 miliárd EUR), Írsku (65 miliárd EUR) a Holandsku (56 miliárd EUR). Najväčšiu hodnotu dovozu služieb z nečlenských krajín zaznamenalo Írsko a to v hodnote 121 miliárd EUR, čo predstavuje 18% z celkového dovozu služieb do EÚ z nečlenských krajín. Najväčšie dovozy služieb ďalej zaznamenalo Nemecko (117 miliárd EUR), Spojené kráľovstvo (94 miliárd EUR), Francúzsko (80 miliárd EUR) a Holandsko (74 miliárd EUR).

⁸⁷ EUROSTAT. *International trade in services*. [online], 2018. [cit. 2018-01-25]. Dostupné na: http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/International_trade_in_services

Graf 3 Podiel členských krajín EÚ na medzinárodnom obchode so službami s nečlenskými krajinami (v %)

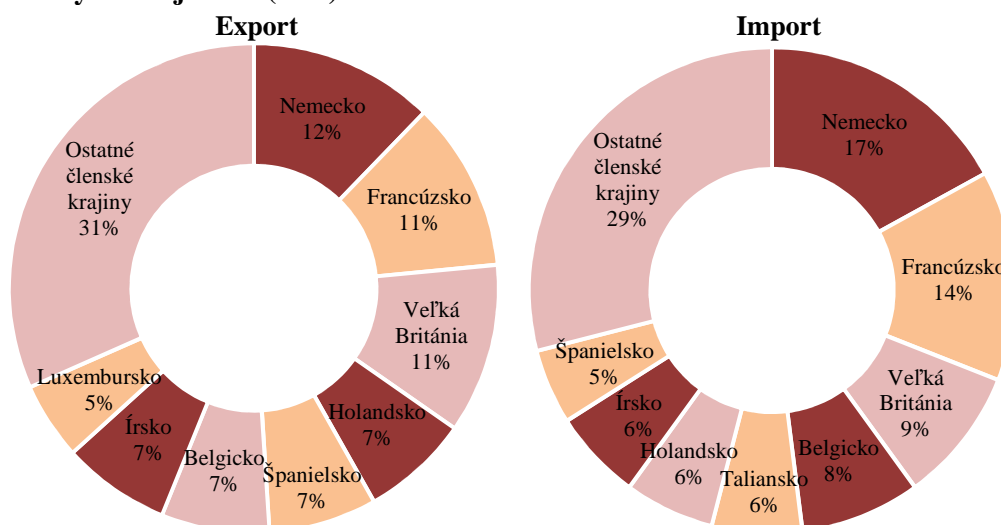

Zdroj: vlastné spracovanie podľa: EUROSTAT. *Total services, detailed geographical breakdown by EU Member States*. [online], 2017. [cit. 2017-02-20]. Dostupné na: http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do?dataset=bop_its6_tot&lang=en

Nasledujúci graf 4 znázorňuje zastúpenie členských krajín na obchode so službami v rámci EÚ. Najväčšiu hodnotu vývozu služieb do ostatných členských krajín zaznamenalo Nemecko v hodnote 128 miliárd EUR (12 %), nasledovalo Francúzsko a Spojené kráľovstvo s vývozom v hodnote 188 miliárd EUR (11 %). Nemecko bolo aj najväčším dovozcom služieb z iných členských krajín s dovozom vo výške 159 miliárd EUR (17 %), nasledovalo Francúzsko (133 miliárd EUR) a Veľká Británia (88 miliárd EUR). V roku 2016 sa rozdiel v obchode so službami s členskými krajinami a v obchode so službami s nečlenskými krajinami značne líšil. Do určitej miery to ovplyvnila geografická blízkosť alebo historické obchodné združenia. Väčšiu časť transakcií, ktoré sa vyskytli mimo EÚ vykazuje Malta (62 %), Írsko (61 %) a Veľká Británia (57 %). Obchod Veľkej Británie so službami s USA predstavoval až 37 % britského obchodu so službami s nečlenskými krajinami, zatiaľ čo obchod Británie so službami so zvyškom sveta predstavoval 21 %. Pre Írsko predstavovali Spojené štáty 26 % jej transakcií s nečlenskými krajinami. Naopak, obchod Slovenska so službami s členskými krajinami tvoril až 82 %, pričom tento podiel bol vyšší ako v Rumunsku, Slovinsku a Rakúsku. Priemer EÚ 28 ukazuje, že 57 % všetkých transakcií so službami sa uskutočnilo v rámci EÚ 28 a zvyšných 43 % s nečlenskými krajinami.⁸⁸

⁸⁸ EUROSTAT. *International trade in services*. [online], 2018. [cit. 2018-01-30]. Dostupné na: http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/International_trade_in_services

Graf 4 Podiel členských krajín EÚ na medzinárodnom obchode so službami s ostatnými členskými krajinami (v %)

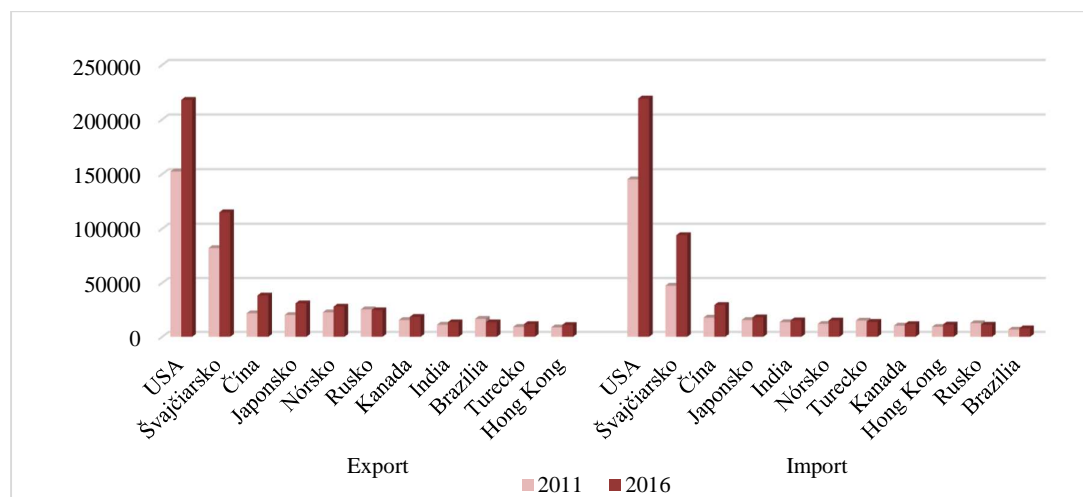

Zdroj: vlastné spracovanie podľa: EUROSTAT. *Total services, detailed geographical breakdown by EU Member States*. [online], 2017. [cit. 2017-02-20]. Dostupné na: http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do?dataset=bop_its6_tot&lang=en

Hlavní obchodní partneri

Graf 5 znázorňuje hlavných obchodných partnerov EÚ 28 v obchode so službami. V období medzi rokmi 2011 až 2016 sa obchod so službami zvýšil približne o 38 %. Rast zaznamenali takmer všetci hlavní partneri okrem Ruska, kde vývoz do Ruska klesol o 6 % a dovoz o 10 %. Pokles bol zaznamenaný aj s Brazíliou, kde vývoz klesol až o 18 %.⁸⁹

Graf 5 Hlavní obchodní partneri EÚ v rámci extra-EÚ 28 v mil. EUR

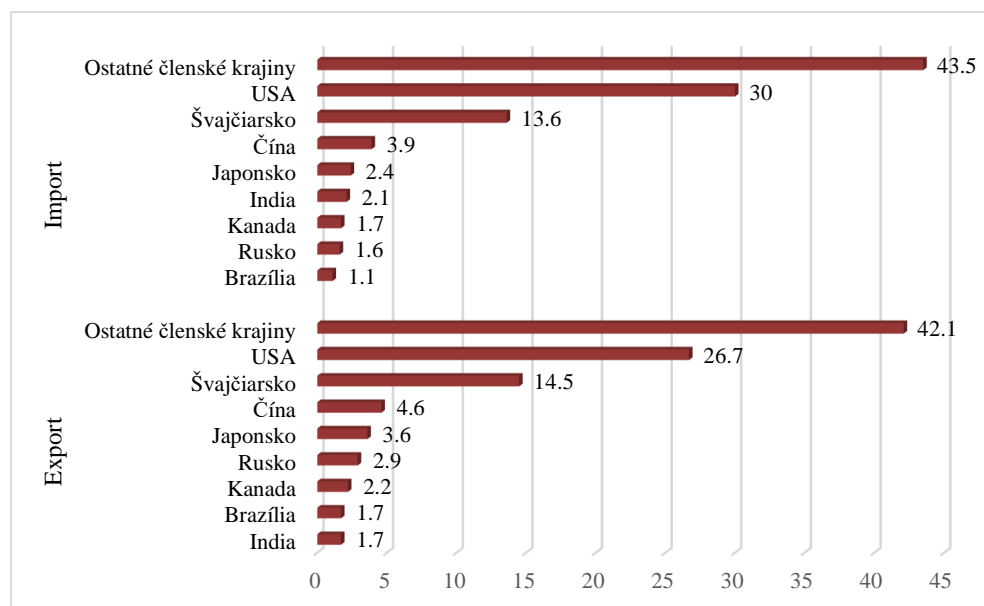

Zdroj: vlastné spracovanie podľa: EUROSTAT. *International trade in services*. [online], 2017. [cit. 2018-02-10]. Dostupné na: http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do?dataset=bop_its6_det&lang=en

⁸⁹ EUROSTAT. *International trade in services*. [online], 2018. [cit. 2018-02-10]. Dostupné na: http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/International_trade_in_services

Reformy zamerané na zlepšenie konkurencieschopnosti odvetvia služieb sú na programe EÚ už viac ako dve desaťročia, no pokrok stále nie je taký, ako by sa očakával.⁹⁰ Napriek tomu, že EÚ 28 zaznamenala prebytok v obchode so službami, bol zaznamenaný deficit v obchode so službami s Hongkongom, čo spôsobil najmä zvýšený dovoz ostatných obchodných služieb. EÚ zaznamenala deficit aj s Tureckom, ktorý je spôsobený vysokým dovozom cestovných a dopravných služieb a tiež Indiou, najmä kvôli vysokému dovozu počítačových služieb, technických, obchodných a ostatných obchodných služieb. Naopak, najväčšie prebytky mala EÚ so Švajčiarskom (24,7 miliárd EUR), Japonskom, Ruskom, USA a Čínou.⁹¹

Graf 6 Podiel obchodných partnerov na medzinárodnom exporte a importe služieb do/z nečlenských krajín (v %)

Zdroj: vlastné spracovanie podľa: EUROSTAT. *International trade in services*. [online], 2017. [cit. 2018-02-10]. Dostupné na: http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do?dataset=bop_its6_det&lang=en

Až takmer 27 % vývozu služieb z Európskej únie do nečlenských krajín v roku 2016 smeroval do USA. Ďalšími najvýznamnejšími nečlenskými krajinami, kam EÚ vyvážala v rámci extra-EÚ 28 boli Švajčiarsko (14 %), Čína (5 %), Japonsko (4 %), Rusko (3 %), Kanada, India a Brazília (všetky 2 %). Dovoz služieb z EÚ do nečlenských krajín smeroval

⁹⁰ EUROSTAT. *Graph of the week: How services can boost competitiveness and manufacturing exports*. [online], 2015. [cit. 2018-01-16]. Dostupné na: http://ec.europa.eu/economy_finance/graphs/2015-07-10_services_and_exports_en.htm

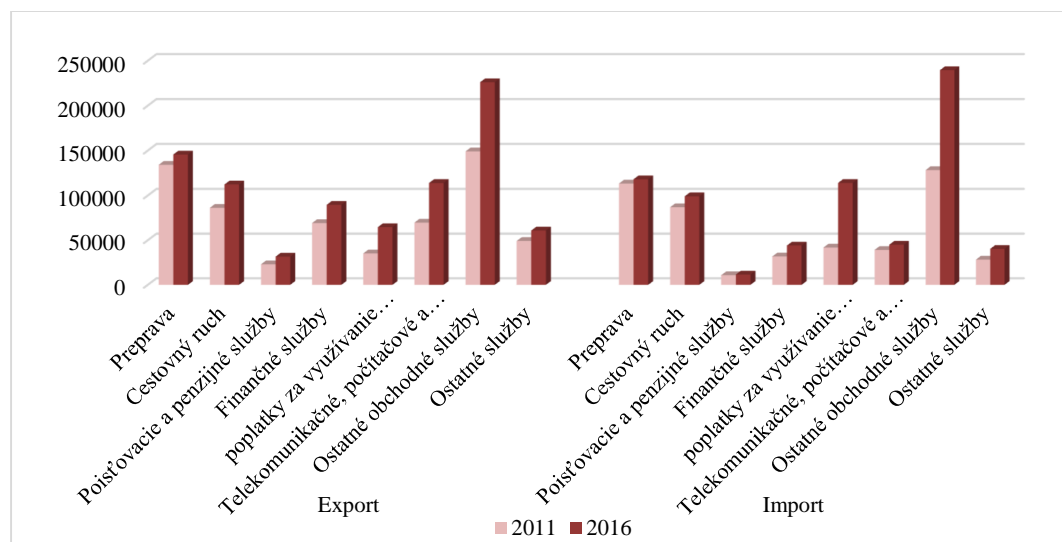
⁹¹ EUROSTAT. *International trade in services*. [online], 2018. [cit. 2018-02-10]. Dostupné na: http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/International_trade_in_services

taktiež najmä do USA (30 %), Švajčiarska (14 %) a Číny (4 %). Osem najvýznamnejších partnerov uvedených v grafe 6 predstavovalo 57 % dovozu služieb do EÚ z nečlenských krajín v roku 2016.⁹²

Hlavné obchodované služby

Graf 7 porovnáva podiel vývozu a dovozu jednotlivých kategórií služieb medzi EÚ a nečlenskými krajinami v rokoch 2011 a 2016. Najväčšiu časť vývozu služieb do nečlenských krajín tvorili ostatné obchodné služby, kde sa hodnota obchodu dostala na úroveň 244 miliárd EUR (27 %) v roku 2016, čo je nárast o 50 percentuálnych bodov oproti roku 2011. Táto kategória zahŕňa služby v oblasti výskumu a vývoja, technické a obchodné služby, odborné služby a ďalšie. Druhou najväčšou kategóriou bola preprava. Vývoz prepravných služieb do nečlenských krajín v roku 2016 predstavoval 135 miliárd EUR (16 %). Nárast oproti roku 2011 je len o 1 percentuálny bod. Finančné služby v roku 2016 predstavovali 11 % a telekomunikačné, informačné a komunikačné služby 10 % vývozu služieb do nečlenských krajín. Podobná situácia nastala pri analýze dovozu z nečlenských krajín. Najväčšou skupinou boli opäť ostatné obchodné služby s dovozom v hodnote 222 miliárd EUR (32 %). Ďalšou väčšou skupinou je preprava, poplatky za využívanie duševného vlastníctva a cestovné služby (cestovný ruch).⁹³

Graf 7 Obchod EÚ so službami v rámci extra-EÚ 28 v mil. EUR

Zdroj: vlastné spracovanie podľa: EUROSTAT. *International trade in services*. [online], 2017. [cit. 2018-02-14]. Dostupné na: http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do?dataset=bop_its6_det&lang=en

⁹² EUROSTAT. *International trade in services*. [online], 2018. [cit. 2018-02-14]. Dostupné na: http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/International_trade_in_services

⁹³ Tamtiež

Poskytovanie služieb sa stalo dôležitou súčasťou hospodárskeho rastu ekonomík EÚ a tvorí viac ako 50 % HDP v každom členskom štáte EÚ. Napriek tomu je hodnota obchodu s tovarmi dvakrát až trikrát vyššia ako hodnota obchodu so službami. Nerovnováha môže byť spôsobená povahou niektorých služieb, ktoré sú viazané odlišnými vnútroštátnymi právnym predpismi, sú poskytované prostredníctvom rôznych spôsobov dodávania, sú prispôbené podľa potrieb klienta a preto by nemali byť hromadne a homogénne vyrábané.⁹⁴ Služby sú čoraz viac dôležité vo výrobnom priemysle a to z technologických dôvodov (potreba riadiť čoraz komplexnejšie procesy) a tiež z ekonomických dôvodov.⁹⁵ Európsky priemysel prispieva k produkcii a zamestnanosti a je vzájomne prepojený so službami. Mnohé služby sú od priemyslu závislé. Jednotný trh pre odvetvie služieb, ktoré je hnacím motorom hospodárstva je jednou z priorít EÚ.⁹⁶

Aj keď podiel medzinárodného obchodu služieb sa rovná len jednej tretine medzinárodného obchodu s tovarmi, existuje niekoľko dôvodov domnievať sa, že podiel služieb sa v nasledujúcich rokoch môže zvyšovať. Vďaka technologickému rozvoju sa zvýšila obchodovateľnosť niektorých služieb, napríklad zjednodušeným internetovo-založených služieb v oblasti financií, vzdelávania, zdravia a iných. Okrem toho je pravdepodobné, že liberalizačné snahy podporia medzinárodný obchod so službami.⁹⁷

Služby sú pre ekonomiku Európskej únie nezastupiteľné a pre jej ekonomiku majú veľký význam. V tabuľke 4 môžeme pozorovať, že export služieb Európskej únie predstavuje viac ako 2 bilióny USD, čo je podstatne viac ako v ostatných sledovaných krajinách. Keď berieme do úvahy len obchod EÚ s nečlenskými krajinami, hodnota exportu a importu služieb je pod 1 bilión USD, čo ale tiež znamená náskok pred USA. Za EÚ nasleduje USA, ale export služieb USA nedosahuje ani 1 bilión USD. Ak sa však nepozeráme na EÚ ako na celok, USA má značný náskok. Členské štáty ako Veľká Británia, Nemecko a Francúzsko majú vyššiu hodnotu exportu služieb ako všetky sledované krajiny okrem USA a ich export služieb predstavuje viac ako 200 mld. USD. V rámci EÚ majú najnižšiu hodnotu exportu Litva, Estónsko, Slovinsko, Litva, Bulharsko, Slovenská

⁹⁴ EUROSTAT. *International trade in services*. [online], 2018. [cit. 2018-02-16]. Dostupné na: http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/International_trade_in_services

⁹⁵ PARISINNOVATIONREVIEW.COM. *Competitiveness in the industry: let's talk about services*. [online], 2015. [cit. 2018-02-16]. Dostupné na: <http://parisinnovationreview.com/articles-en/competitiveness-in-the-industry-lets-talk-about-services>

⁹⁶ EUROSTAT. *Industry and services statistics introduced*. [online], 2018. [cit. 2018-02-20]. Dostupné na: http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Industry_and_services_statistics_introduced

⁹⁷ EUROSTAT. *International trade in services*. [online], 2018. [cit. 2017-02-20]. Dostupné na: http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/International_trade_in_services

republika a Cyprus. Tieto krajiny dosahujú úroveň exportu služieb pod 10 mld. USD. Export ostatných členských krajín je nad úrovňou Vietnamu, 12 členských krajín je dokonca nad úrovňou Vietnamu, Brazília aj Ruska. V tabuľke 4 môžeme vidieť, že pozícia EÚ v importe služieb je podobná ako pri exporte, a dosahuje najvyššiu hodnotu importu služieb v porovnaní s vybranými krajinami. Najvyššiu hodnotu importu služieb spomedzi členských krajín má Nemecko, Francúzsko a Veľká Británia. Naopak, najnižšiu hodnotu importu služieb dosahuje Lotyšsko, Chorvátsko, Estónsko, Slovinsko a Bulharsko. Import služieb týchto krajín nedosahuje ani 5 mld. USD. Žiadna členská krajina EÚ nedosahuje úroveň exportu vyššiu ako USA alebo Čína. Na druhej strane, mnoho členských krajín dosahuje úroveň importu služieb vyššiu ako Japonsko, Južná Kórea alebo India. Ide napríklad o Nemecko, Francúzsko, Veľkú Britániu, ale aj Írsko a Holandsko.

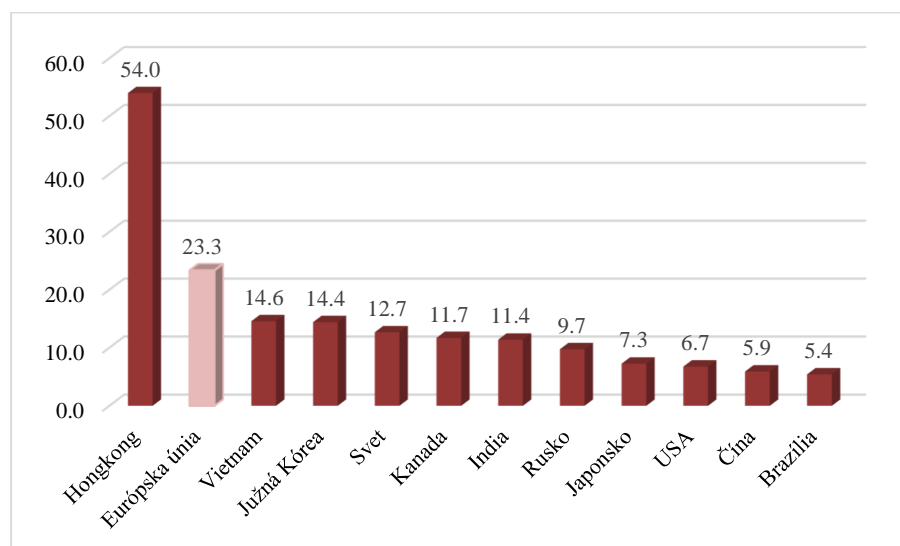
Tabuľka 4 **Porovnanie obchodu so službami s vybranými krajinami za rok 2016**

Krajina	Export (v mld. USD)	Import (v mld. USD)	Bilancia (v mld. USD)
Svet	4 940,5	4 743,8	196,7
EÚ	2 049,5	1 799,2	250,3
USA	752,4	504,7	247,7
Čína	208,4	452,6	-244,2
Japonsko	173,8	184,7	-10,9
India	161,8	95,9	65,9
Hongkong	98,8	74,4	24,4
Južná Kórea	92,8	110,4	-17,6
Kanada	81,1	97,7	-16,6
Rusko	50,6	74,4	-23,8
Brazília	33,3	63,7	-30,4
Vietnam	12,25	17,7	-5,5

Zdroj: vlastné spracovanie podľa: THE WORLD BANK. *Service exports*. [online], 2017. [cit. 2018-02-20]. Dostupné na: <https://data.worldbank.org/indicator/BX.GSR.NFSV.CD>

Bilancia je v EÚ aktívna, čo znamená, že export služieb prevyšuje import. Aktívna bilancia je aj v USA na približne rovnakej úrovni ako v EÚ, Indii a Hongkongu. Svetová bilancia je taktiež aktívna. Ostatné sledované krajiny dosahujú pasívnu bilanciu. V rámci EÚ má aktívnu bilanciu v službách väčšina členských krajín. Najvyššiu bilanciu má Veľká Británia, Španielsko a Luxembursko. Pasívnu bilanciu má len 5 krajín a to Taliansko, Fínsko, Holandsko, Nemecko, a Írsko, pričom Írsko dosahuje najvyššiu pasívnu bilanciu v hodnote cez -45 mld. USD.

Graf 8 **Obchod so službami za rok 2016 (% z HDP)**

Zdroj: vlastné spracovanie podľa: THE WORLD BANK. *Trade in services (% of GDP)*. [online], 2017. [cit. 2018-02-20]. Dostupné na: http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Europe_2020_indicators_-_employment <https://data.worldbank.org/indicator/BG.GSR.NFSV.GD.ZS>

Obchod so službami nedosahuje tak vysoké hodnoty v porovnaní s exportom služieb. Napriek tomu sú služby veľmi dôležité. Podiel služieb na HDP je najvyšší v Hongkongu, kde predstavuje viac ako 50 % HDP. Podiel obchodu so službami na HDP predstavuje v Európskej únii 23,3 % a tento podiel je vyšší ako v ostatných sledovaných krajinách okrem Hongkongu. V ostatných sledovaných krajinách je tento podiel nižší ako 20 %. Najvyšší podiel obchodu so službami ako percento z HDP dosahuje Luxembursko a Malta, kde tento podiel presahuje 200 %. Naopak, najnižší podiel v rámci EÚ má Taliansko, Španielsko, Rumunsko a Nemecko.

Exportná výkonnosť v službách

Exportná výkonnosť v službách je vyjadrená podielom exportu služieb a HDP. Napriek tomu, že niektoré krajiny exportujú služby vo väčšej hodnote ako Európska únia, ich exportná výkonnosť je nižšia ako EÚ. Exportná výkonnosť v službách v EÚ (ak berieme do úvahy len export extra-EÚ) predstavuje 5,7 %. Oveľa vyššiu exportnú výkonnosť dosahuje Hongkong s 30,7% výkonnosťou. Vyššiu exportnú výkonnosť v službách dosahujú aj ďalšie krajiny ako India (7,2 %), Južná Kórea a Vietnam. Exportná výkonnosť týchto krajín je minimálne 6 % %. Nižšiu exportnú výkonnosť v službách ako EÚ dosahuje Kanada (5,3 %), USA (4 %) a tiež Rusko, Japonsko, Čína a Brazília.

Keď berieme do úvahy krajiny Európskej únie samostatne, najvyššiu exportnú výkonnosť v službách a zároveň vyššiu výkonnosť ako Hongkong dosahuje Holandsko

(64,7 %) a Luxembursko (46,6 %). Vysokú exportnú výkonnosť v službách dosahuje aj Írsko, Cyprus a Dánsko. Naopak, najnižšiu exportnú výkonnosť v službách dosahuje Slovensko, Rumunsko a Taliansko. Až 14 krajín EÚ sa nachádza nad priemerom EÚ v exportnej výkonnosti v službách a zároveň nad úrovňou všetkých sledovaných krajín okrem Hongkongu.

3.1.2 Zamestnanosť v službách

Miera zamestnanosti je úzko spojená s hospodárskym cyklom a rast zamestnanosti nie je rovnomerne rozdelený medzi jednotlivé odvetvia ekonomiky. Celková zamestnanosť sa medzi rokmi 2008 a 2017 mierne zvýšila. EÚ chce do roku 2020 dosiahnuť mieru zamestnanosti v službách 75 %, zatiaľ čo v roku 2017 dosiahla o 3,16 % menej. Je potrebné zlepšiť fungovanie trhu práce na dosiahnutie tohto cieľa.⁹⁸

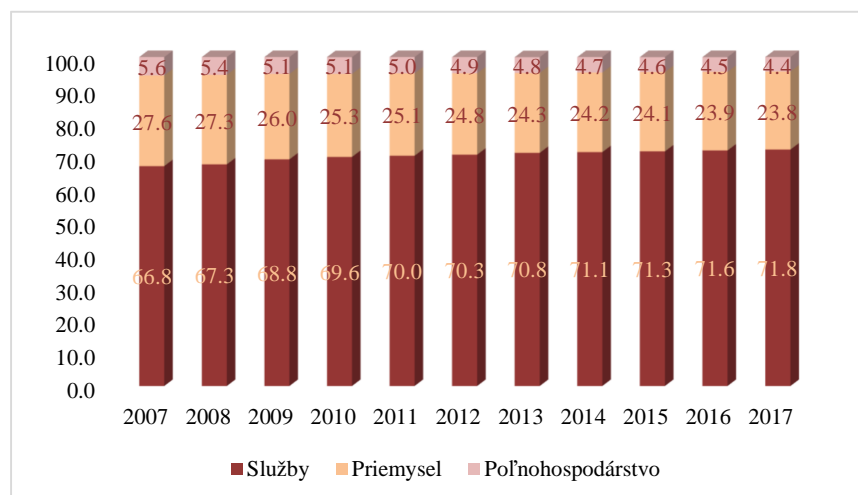
Význam služieb neustále narastá a zamestnanosť v službách rastie na úkor priemyslu a poľnohospodárstva. V grafe 9 možno pozorovať, že v sledovanom období je v EÚ rastúci trend podielu služieb na zamestnanosti, čo je jedným z dôležitých prvkov prosperity krajiny. V roku 2011 podiel služieb na zamestnanosti v EÚ dosiahol úroveň 70 % a predpokladá sa rast aj v ďalších rokoch. Jednotný trh EÚ je kľúčovým nástrojom na vytvorenie konkurencieschopnej Európy. Najväčší podiel služieb na zamestnanosti v rámci EÚ je zaznamenaný v Luxembursku (88,5 %), kde dominujú najmä finančné služby, ale tiež komunikácia a médiá.⁹⁹ Vysoký podiel služieb na zamestnanosti je aj v Holandsku a Veľkej Británii (obe krajiny nad 80 %). V týchto krajinách ide najmä o profesionálne obchodné služby, zahŕňajúc výskum a vývoj, právne služby, účtovníctvo a iné. Najmenší podiel služieb na zamestnanosti v rámci EÚ má Rumunsko, kde tento podiel nedosahuje ani 50 % a v Poľsku tvorí podiel služieb na zamestnanosti 59,5 %. V ostatných krajinách EÚ je tento podiel vyšší ako 60 %. Odvetvie priemyslu je najväčším zamestnávateľom iba v Českej republike, Poľsku a Slovinsku. Pokles podielu priemyslu na celkovej zamestnanosti bol zaznamenaný vo všetkých členských krajinách, a to najmä na Malte, v Slovinsku a v Británii. Podobný trend je aj v sektore poľnohospodárstva, kde tiež každá členská krajina zaznamenala pokles podielu poľnohospodárstva na celkovej zamestnanosti. Napriek tomu, že zamestnanosť v službách dominuje, významný je aj priemysel a to najmä automobilový,

⁹⁸ EUROSTAT. *Europe 2020 indicators – employment*. [online], 2018. [cit. 2018-02-28]. Dostupné na: http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Europe_2020_indicators_-_employment

⁹⁹ NATIONS ENCYCLOPEDIA. *Luxembourg – Services*. [online], 2002. [cit. 2018-02-28]. Dostupné na: <http://www.nationsencyclopedia.com/economies/Europe/Luxembourg-SERVICES.html>

strojársky či chemický, ktorému chce EÚ venovať v ďalších rokoch viac pozornosti. Podiel zamestnanosti v poľnohospodárstve je oproti službám a priemyslu zanedbateľný.¹⁰⁰

Graf 9 Zamestnanosť v EÚ podľa sektorov za rok 2017 (v %)

Zdroj: vlastné spracovanie podľa: THE WORLD BANK. *Employment in services (% of total employment)*. [online], 2018. [cit. 2018-03-07]. Dostupné na: <https://data.worldbank.org/indicator/SL.SRV.EMPL.ZS>

Podiel zamestnanosti v službách v EÚ predstavuje 71,84 % a tento podiel stále pomaly rastie. Napriek tomu, že zamestnanosť v službách je v EÚ veľmi vysoká a služby predstavujú významný prvok tvorby pracovných miest, sú krajiny, ktorých odvetvie služieb produkuje väčší podiel pracovných miest. Ide najmä o Hongkong, kde podiel zamestnanosti v službách predstavuje až 84,9 %. Hongkong zaznamenal v posledných dvoch dekádach značnú transformáciu a rapídnu expanziu v sektore služieb. Sektor služieb v Hongkongu patrí medzi najvyspelejšie vo východnej Ázii. Najvýznamnejšími službami pre túto krajinu sú ubytovacie a stravovacie služby, finančné a poisťovacie služby, nehnuteľnosti a tiež profesionálne a obchodné služby.¹⁰¹ Ďalšími krajinami, kde je podiel služieb na zamestnanosti vyšší ako v EÚ je USA a Kanada. Ekonomia týchto krajín je nazývaná ako ekonomika služieb. Dominuje najmä veľkoobchod a maloobchod, doprava a distribúcia, zábavný priemysel, cestovný ruch, poisťovacie alebo právne služby.¹⁰² Právne služby pomohli Kanade dostať sa z dvoch hlavných šokov, a to straty exportnej kapacity a náhleho

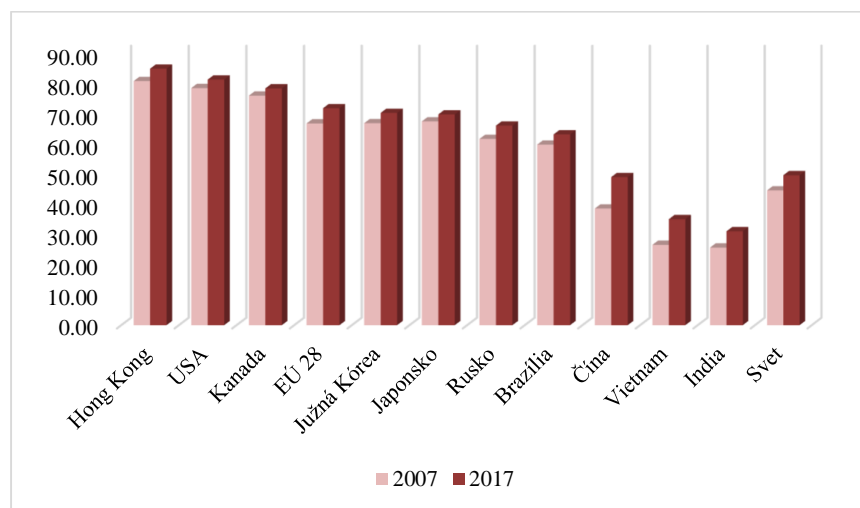
¹⁰⁰ EUROSTAT. *Which sector is the main employer in the EU Member States?* [online], 2017. [cit. 2018-03-07]. Dostupné na: <http://ec.europa.eu/eurostat/web/products-eurostat-news/-/DDN-20171024-1?inheritRedirect=true>

¹⁰¹ GOVERNMENT OF HONG KONG. *Hong Kong as a Service Economy*. [online], 2016. [cit. 2018-03-07]. Dostupné na: https://www.gov.hk/en/about/abouthk/factsheets/docs/service_economy.pdf

¹⁰² USAECONOMY.COM *Economic sectors in USA*. [online], 2011. [cit. 2018-03-07]. Dostupné na: <https://useconomy.weebly.com/sectors.html>

poklesu ceny zdrojov pred ale aj v čase globálnej finančnej krízy.¹⁰³ V grafe 10 môžeme vidieť, že silné ekonomiky, ako napríklad Južná Kórea, Rusko, Japonsko, Čína, India alebo Vietnam majú podiel zamestnanosti v službách nižší ako je v EÚ. Južná Kórea a Japonsko sú len tesne za EÚ. Avšak krajiny ako Čína, Vietnam a India majú tento podiel výrazne nižší. Čína sa snaží znižovať zameranie sa na výrobu a chce reštrukturalizovať smerom k ekonomike založenej na službách. Postupne sa ale začína viac a viac zameriavať na služby s vyššou pridanou hodnotou, napríklad technológie a finančné služby.¹⁰⁴ Napriek tomu, že India má jeden z najrýchlejšie sa rozvíjajúcich sektorov služieb, zamestnanosť v službách ostáva prekvapivo nízka a to len 31,2 % za rok 2017. Sektor služieb je kľúčovým prvkom ekonomického rastu v Indii. India je známa najmä službami v oblasti IT, ale rozmach vidieť aj vo finančných, poisťovacích a obchodných službách.¹⁰⁵ Aj keď má Hongkong, USA a Kanada väčšiu zamestnanosť v službách ako priemer EÚ, niektoré členské krajiny EÚ dosahujú vyššiu zamestnanosť v službách. Luxembursko dosahuje vyšší podiel zamestnanosti v službách ako Hongkong. Holandsko dosahuje vyšší podiel zamestnanosti v službách ako USA s podielom 81,9 % a Veľká Británia dosahuje vyšší podiel ako Kanada.

Graf 10 Zamestnanosť v službách vo vybraných krajinách (v %)

Zdroj: vlastné spracovanie podľa: THE WORLD BANK. *Employment in services % of total employment*. [online], 2017. [cit. cit. 2018-03-09]. Dostupné na: <https://data.worldbank.org/indicator/SL.SRV.EMPL.ZS>

¹⁰³ BANK OF CANADA. *Growth of the service sector is helping Canada's economy return to full output*. [online], 2016. [cit. 2018-03-09]. Dostupné na: <https://www.bankofcanada.ca/2016/11/growth-service-sector-helping-canadas-economy/>

¹⁰⁴ FORBES. *China takes another step towards a service economy*. [online], 2017. [cit. cit. 2018-03-09]. Dostupné na: <https://www.forbes.com/sites/sarahsu/2017/02/21/china-takes-another-step-towards-a-service-economy/#2abe932528c1>

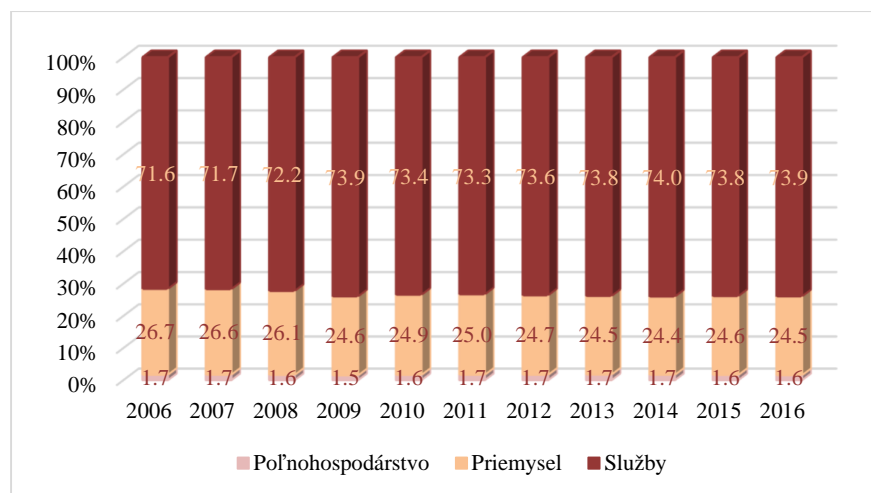
¹⁰⁵ THEHINDU.COM. *India has second fastest growing services sector*. [online], 2014. [cit. cit. 2018-03-09]. Dostupné na: <http://www.thehindu.com/business/Budget/india-has-second-fastest-growing-services-sector/article6193500.ece>

Terciarizácia je zvyčajne definovaná poklesom zamestnanosti v priemysle alebo poklesom podielu priemyslu na HDP.¹⁰⁶ Naopak, služby sú v Európe základom hospodárskeho a spoločenského života a od roku 2000 ich významnosť neustále rastie a zamestnanosť v tomto sektore sa zvyšuje. Zamestnanosť a tvorba pracovných miest je jedným z prvkov konkurencieschopnosti krajiny. Digitalizácia a súvisiace technológie zásadne menia charakter a význam práce v tomto sektore. Sektor služieb tvorí viac ako 70 % tvorby pracovných miest v EÚ, takže ďalší vývoj ekonomiky EÚ závisí značne aj od zdravého trhu práce.¹⁰⁷ Zamestnanosť v službách v rámci EÚ je pomerne vysoká, aj keď rast je pomalý. Niektoré krajiny ako India alebo Čína zaznamenávajú rýchlejšiu rast podielu zamestnanosti v službách a chcú sa stať dominantnými krajinami v tomto sektore. Preto je dôležité rozvíjať tento sektor, vynakladať tu vyššie výdavky a zabezpečiť neustály rozvoj prostredníctvom inovácií.

3.1.3 Pridaná hodnota služieb

Pridaná hodnota služieb predstavuje významný prvok ekonomiky. Čoraz viac globalizovaný trh, na ktorom tovary i služby voľne pretekajú cez hranice štátov sa spoločnosti snažia o zabezpečenie svojej konkurencieschopnosti či konkurenčnej výhody.¹⁰⁸

Graf 11 Pridaná hodnota podľa jednotlivých sektorov (% HDP)

Zdroj: vlastné spracovanie podľa: THE WORLD BANK. *Services, etc., value added (% of GDP)*. [online], 2017. [cit. 2018-03-09]. Dostupné na: <https://data.worldbank.org/indicator/NV.SRV.TETC.ZS>

¹⁰⁶ ROUTLEDGE. *Desindustrialisation and productivity in the EU*. [online], 2016. [cit. 2018-03-09]. Dostupné na: <https://hrcak.srce.hr/file/253446>

¹⁰⁷ UNI-EUROPA.ORG. *Europe's service sector: key trends*. [online], 2016. [cit. 2018-03-09]. Dostupné na: <http://www.uni-europa.org/2016/06/27/europes-service-sector-key-trends/>

¹⁰⁸ GAA ACCOUNTING. *The benefits of value-added services*. [online], 2013. [cit. 2018-03-09]. Dostupné na: <http://www.gaaaccounting.com/the-benefits-of-value-added-services/>

Podniky zamerané na produkty sa čoraz viac presúvajú do sektora služieb a najmä do služieb s vyššou pridanou hodnotou. Ide o servitizáciu, ktorá prináša výhody pre všetkých, tak pre poskytovateľa, ako aj pre zákazníka. Poskytovateľovi môžu zlepšiť konkurencieschopnosť a zákazníkovi zabezpečiť efektívnosť. Čím viac podnik poskytuje služby s vyššou pridanou hodnotou, tým je viac rozlíšiteľný od konkurencie a odstráni tak tlak konkurencie na cenu jeho služieb.¹⁰⁹

Služby tvoria viac ako 70 % svetového HDP a inak to nie je ani v Európskej únii. Za sledované obdobie predstavuje pridaná hodnota služieb viac ako 70 % HDP, pričom v roku 2016 tvorila 73,9 % HDP. Priemysel má síce vyšší podiel na medzinárodnom obchode, no jeho pridaná hodnota ako podiel na HDP je oveľa nižšia ako služby. Pred finančnou krízou bola pridaná hodnota priemyslu nad úrovňou 26 %, po vypuknutí krízy pridaná hodnota klesla v prospech služieb a dostala sa pod 25 % a odvtedy sa priemyslu nepodarilo dosiahnuť hodnotu pred krízou. Naopak, pridaná hodnota služieb po vypuknutí krízy mierne klesla, ale neskôr začala opäť rásť. Poľnohospodárstvo tvorí zanedbateľnú pridanú hodnotu ako podiel na HDP. Zvýšenie podielu služieb na celkovej pridanej hodnote je jedným z významných trendov za posledné dekády. Tento trend možno vidieť nielen v krajinách eurozóny, ale aj v USA. V roku 2015 tvorila pridaná hodnota služieb v USA 78,9 %.¹¹⁰

3.1.4 Postavenie obchodno-podnikateľských služieb v ekonomike EÚ

Obchodno-podnikateľské služby sú dynamickou zložkou ekonomiky Európskej únie. Ekonomický rast môžu ovplyvňovať priamo alebo nepriamo. Priamo ovplyvňujú rast tvorbou pridanej hodnoty a zamestnanosti v službách. Nepriamo ovplyvňujú ekonomický rast zvyšovaním výroby v ostatných sektoroch, kde sa zmluvne spolupodieľajú. Zastúpenie obchodných služieb na tvorbe HDP je v jednotlivých členských krajinách EÚ rozdielne. Vo všeobecnosti ale možno povedať, že pre krajiny, ktoré majú vysoký podiel obchodných služieb v ekonomike, je charakteristická aj vysoká tvorba HDP na obyvateľa.¹¹¹ Obchodno-

¹⁰⁹ GAA ACCOUNTING. *The benefits of value-added services*. [online], 2013. [cit. 2018-03-09]. Dostupné na: <http://www.gaaaccounting.com/the-benefits-of-value-added-services/>

¹¹⁰ EUROPEAN CENTRAL BANK. *Competition, productivity and prices in the europa area : Service sector*. [online], 2010. [cit. 2018-03-12]. Dostupné na: <https://www.ecb.europa.eu/pub/pdf/scpops/ecbocp44.pdf?04ea993c87d4b59a3672e7bde776188d>

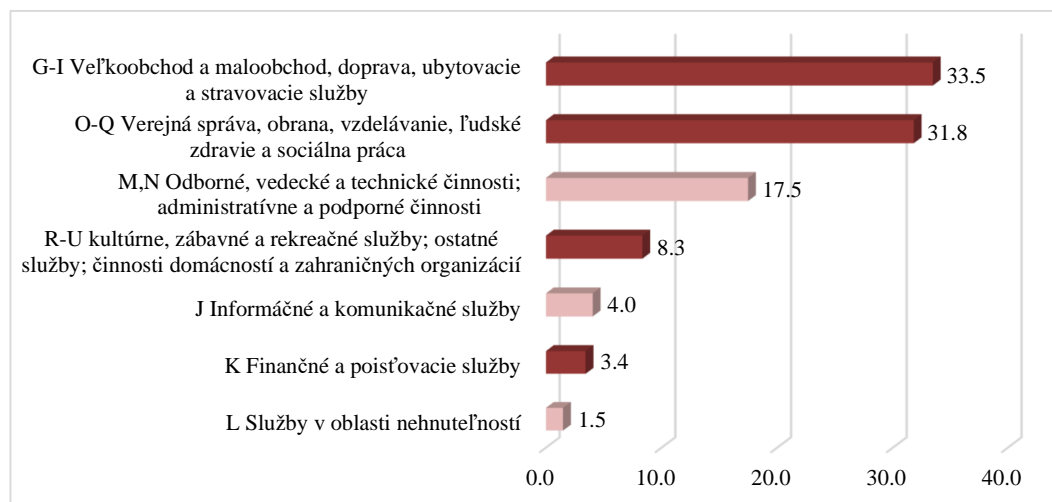
¹¹¹ MICHALOVÁ, Viera. *Obchodné služby ako determinant rastu a konkurencieschopnosti ekonomiky*. [online], 2010. [cit. 2018-03-12]. Dostupné na: <https://www.sav.sk/journals/uploads/0914110101%2010%20Michalova.pdf>

podnikateľské služby pokrývajú široké spektrum služieb, s ktorými sa obchoduje prevažne medzi podnikmi (B2B).¹¹²

Zamestnanosť v obchodno-podnikateľských službách

V nasledujúcom grafe 12 možno pozorovať, že v roku 2017 bola viac ako polovica zamestnanosti v službách v EÚ sústredená do dvoch hospodárskych činností: Veľkoobchod a maloobchod, doprava, ubytovacie a stravovacie služby (33,5 %) a Verejná správa, obrana, vzdelávanie, ľudské zdravie a sociálna práca (31,8 %). V oboch prípadoch sa ich podiel na celkovej zamestnanosti za posledných 20 rokov mierne zvýšil. Rast zamestnanosti je zaznamenaný aj v obchodno-podnikateľských službách, ktorú spolu tvoria 22,4 % podiel na zamestnanosti v službách. Najdominantnejšou skupinou, čo sa týka zamestnanosti v rámci OPS je skupina M,N – odborné, vedecké a technické činnosti; administratívne a podporné činnosti, ktoré tvoria až 17,5 % na celkovej zamestnanosti v službách v EÚ. Práve tieto skupiny sú späté s rozvojom a inováciami, ktoré sú pre hospodárstvo EÚ nevyhnutné. Zvýšená konkurencia a tiež presadzovanie informačných a komunikačných technológií predstavujú nové impulzy pre ekonomické subjekty a riešenia v podobe know-how, inovácií alebo lepšej kvality, ktoré poskytujú práve obchodné služby.¹¹³

Graf 12 Zamestnanosť v službách podľa NACE v EÚ za rok 2017

Zdroj: vlastné spracovanie podľa: EUROSTAT. *Employment by A*10 industry breakdowns*. [online], 2018. [cit. 2018-03-12]. Dostupné na: http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do?dataset=nam_a_10_a10_e&lang=en

¹¹² CHAPČÁKOVÁ, Alexandra. *Business services and their contribution to economic growth within European union*. [online], 2008. [cit. 2018-03-12]. Dostupné na: <https://www.pulib.sk/web/kniznica/elpub/dokument/Kotulic7/subor/chapcakova.pdf>

¹¹³ MICHALOVÁ, Viera. *Obchodné služby ako determinant rastu a konkurencieschopnosti ekonomiky*. [online], 2010. [cit. 2018-03-12]. Dostupné na: <https://www.sav.sk/journals/uploads/0914110101%2010%20Michalova.pdf>

Najväčší podiel obchodno-podnikateľských služieb na celkovej zamestnanosti má Holandsko (25,4 %), Belgicko (22,9 %) a Veľká Británia (22,7 %). V ostatných krajinách EÚ je tento podiel pod 20 %. Najnižší podiel obchodno-podnikateľských služieb je zaznamenaný v Rumunsku (len 7 %) a Poľsku (9,8 %). Vo zvyšných členských krajinách sa tento podiel nachádza nad úrovňou 10 %.¹¹⁴

Trh s obchodno-podnikateľskými službami sa v poslednej dekáde zdvojnásobil. V Európskej únii obchodno-podnikateľské služby poskytujú pracovné miesta pre viac ako 40 miliónov ľudí. Hlavnou otázkou pre európske firmy obchodno-podnikateľských služieb je spôsob, ako získať významný podiel na globálnom trhu. Obchodno-podnikateľské služby rástli dokonca rýchlejšie ako celková ekonomika EÚ. Hnacím motorom obchodných služieb sa v poslednom období stal najmä outsourcing v odvetví priemyslu, kde firmy outsourcujú vedľajšie činnosti, čím umožnia priemyselným podnikom zamerať sa na hlavnú činnosť. Spočiatku išlo o jednoduchšie činnosti, ale neskôr s rozmachom outsourcingu sa začali poskytovať aj zložitejšie vysokokvalifikované činnosti, čo tiež zvyšuje rast obchodných služieb.¹¹⁵ Trend zvyšovania podielu obchodných služieb bude pokračovať aj vďaka príchodu 4. priemyselnej revolúcie spôsobenej prepájaním fyzického a digitálneho sveta a migrovaním výrobných pozícií do sektora služieb.¹¹⁶

Význam obchodno-podnikateľských služieb v EÚ

Hospodárstvo EÚ je v procese štrukturálnych zmien, ktoré sú charakteristické dvoma hlavnými trendami. Prvým z nich je znižujúci sa podiel výroby v hospodárstve. Druhým trendom je rastúci podiel obchodných služieb.¹¹⁷ Služby predstavujú veľkú časť HDP, pričom sú to práve obchodné služby, ktoré sú najdôležitejším odvetvím pokrývajúcim príspevky k HDP. Na rozdiel od iných odvetví ako je výroba, v odvetví služieb môže narastať zamestnanosť aj produktivita súčasne. Je ale potrebné rozšíriť tieto služby viac aj mimo vnútorného trhu. Existujú teda dva významné trendy, ktoré menia štruktúru

¹¹⁴ EUROSTAT. *Employment by A*10 industry breakdowns*. [online], 2018. [cit. 2018-03-12]. Dostupné na: http://ec.europa.eu/eurostat/web/products-datasets/-/nama_10_a10_e

¹¹⁵ EUROPEAN COMMISSION. *High-level group on Business services*. [online], 2014. [cit. 2018-03-12]. Dostupné na: <http://ec.europa.eu/docsroom/documents/4981/attachments/1/translations/en/renditions/native>

¹¹⁶ HOSPODÁRSKE NOVINY. *Prichádza 4. priemyselná revolúcia*. [online], 2014. [cit. 2018-03-12]. Dostupné na: <https://komentare.hnonline.sk/komentare/512387-prichadza-4-priemyselna-revolucia>

¹¹⁷ COLLEGE OF EUROPE. *Analysing the Contribution of Business Services to European Economic Growth*. [online], 2014. [cit. 2018-03-14]. Dostupné na: https://www.coleurope.eu/system/files_force/research-paper/bcer9.pdf?download=1

hospodárstva. Ide o outsourcing činností, ktoré nie sú hlavným predmetom podniku a servitizácia výroby.¹¹⁸

Klasickí ekonómi Smith a Ricardo považovali služby za neefektívne činnosti a spájali ich viac s distribúciou a konzumáciou než s produkciou. Sektor obchodných služieb zaznamenal ale v posledných desaťročiach významný rast zamestnanosti aj pridanej hodnoty. Obchodné služby dnes patria v EÚ k odvetviam väčším ako je doprava, komunikácia, hotely a reštaurácie. V oblasti obchodných služieb sa vyskytuje aj vyššia samozamestnanosť.¹¹⁹

Jedným z problémov OPS je nedostatok údajov a štatistík o obchodných službách, keďže definícia obchodných služieb sa v mnohých správach líši. NACE kódy totiž nie sú tak veľmi rozvinuté pre služby, ako pre poľnohospodárstvo a výrobu. Nedostatok údajov v službách je tiež ohromujúci. Zatiaľ čo napríklad v Dánsku existujú štatistiky pre 8 druhov ošipovaných, v odvetviach služieb existujú hlavne celkové štatistiky. Chýba viac štatistík o jednotlivých podsektoroch služieb. Problémom sú aj normy. Napriek tomu, že sa počet európskych noriem v oblasti služieb zvýšil, ich počet je v porovnaní s celkovým počtom európskych noriem stále malý. Aj keď sú technológie veľmi dôležité pre obchodné služby, treba poznamenať, že mnoho služieb je stále závislých na ľuďoch. Preto je potrebná vyššia interakcia medzi ľuďmi a technológiami. To znamená, že zvyšovanie kvalifikácie je nevyhnutné.¹²⁰

Inovácie sú považované za hlavný spôsob ako dosiahnuť konkurencieschopnosť a hospodársky rast a zároveň podporiť zamestnanosť a blahobyť. Obchodné služby majú osobitné postavenie pri snahe o inovácie, keďže poskytujú stredné vstupy do výroby iných podnikov a tie sú zvyčajne znalostne náročné. Svoju vedomostnú základňu musia neustále rozvíjať, pretože inovácia je nevyhnutným predpokladom ich úspechu.¹²¹

¹¹⁸ EUROPEAN COMMISSION. *High-level group on Business services*. [online], 2014. [cit. 2018-03-14]. Dostupné na: <http://ec.europa.eu/docsroom/documents/4981/attachments/1/translations/en/renditions/native>

¹¹⁹ COLLEGE OF EUROPE. *Analysing the Contribution of Business Services to European Economic Growth*. [online], 2014. [cit. 2018-03-14]. Dostupné na: https://www.coleurope.eu/system/files_force/research-paper/b eer9.pdf?download=1

¹²⁰ EUROPEAN COMMISSION. *High-level group on Business services*. [online], 2014. [cit. 2018-03-14]. Dostupné na: <http://ec.europa.eu/docsroom/documents/4981/attachments/1/translations/en/renditions/native>

¹²¹ Tamtiež

Vízia OPS do roku 2020

Európa by mala riadiť priemyselnú revolúciu prostredníctvom prosperujúcich obchodných a hlavne obchodno-podnikateľských služieb, ktoré prinášajú inovácie, rast a kvalitu zamestnanosti a technológie. Táto vízia obsahuje 5 hlavných prvkov:

1. Obchodno-podnikateľské služby so sebou prinášajú inovácie, rast a tvorbu pracovných miest. Pre obchodné služby existuje na trhu významná príležitosť a snahou EÚ je posilniť pozíciu týchto služieb na globálnom trhu a posilniť tak postavenie EÚ vo svete.
2. Inovatívne obchodné služby sú späté s technológiami a zručnosťami, čo prináša vytváranie nových služieb a s tým spojený rastúci dopyt nielen po službách, ale aj po kvalifikovaných pracovníkoch.
3. Obchodné služby vytvárajú riešenia, ktoré sú cenné aj pre samotné podniky obchodných služieb, zákazníkov a celú spoločnosť.
4. Obchodno-podnikateľské služby prispievajú k hospodárskemu rozvoju a podporujú transformáciu ku konkurencieschopnejšiemu hospodárstvu.
5. Na dosiahnutie tejto vízie je potrebný regulačný rámec, ktorého cieľom by malo byť odstránenie prekážok a vytvorenie rámca pre voľný pohyb služieb v celej EÚ.¹²²

Zatiaľ čo v obchodno-podnikateľských službách boli zaznamenané obrovské príležitosti, pre Európsku úniu existuje aj niekoľko rizík. Jedným z nich je neustále rastúci počet domácich firiem v oblasti služieb. Napríklad v Indii sa rozrastajú firmy ako Tata Consulting alebo Wipro. Preto sa EÚ musí snažiť o podporu svojich podnikov v oblasti služieb, aby využili príležitosť na rozvíjajúcich sa trhoch. Veľkým rizikom je skutočnosť, že kľúčové technológie a ich rozvoj pochádza z USA a Číny, takže EÚ by mala rýchlo reagovať, aby nezostala pozadu. Napriek silnému rastu v odvetví v posledných desaťročiach, rast produktivity v sektore obchodných služieb EÚ stále zaostáva za USA. Aby sa predišlo týmto rizikám, je potrebné znížiť administratívne zaťaženie, byrokráciu na vnútornom trhu, zlepšiť daňový režim, ktorý bráni cezhraničnému obchodu a spomaľuje tempo ekonomiky. Nedostatok zručností a problém zamestnanosti je tiež z jednou výziev

¹²² EUROPEAN COMMISSION. *High-level group on Business services*. [online], 2014. [cit. 2018-03-12]. Dostupné na: <http://ec.europa.eu/docsroom/documents/4981/attachments/1/translations/en/renditions/native>

EÚ, ktorú treba riešiť. Obchodné služby sú na technológiách závislé a preto je zvyšovanie kvalifikácie zamestnancov v odvetví služieb zvlášť dôležité.¹²³

3.2 Inovačná výkonnosť Európskej únie

Inovácia prináša prosperitu prostredníctvom zvyšovania produktivity a hospodárskeho rastu. Vytvára príležitostí pre nové a lepšie pracovné miesta a je inštrumentom pri riešení globálnych spoločenských výziev. V čase hlbokjej technologickej a spoločenskej transformácie je konkurencieschopnosť európskeho hospodárstva a blahobyt európskych občanov závislá od schopnosti našich podnikov rozvíjať a využívať inovatívne riešenia. Je to dôležitejšie ako kedykoľvek predtým. Inovácia nezvyšuje len efektivitu a produktivitu, ale poskytuje výhody aj pre spotrebiteľov.¹²⁴

Európsky inovačný rebríček hodnotí výkonnosť a sleduje pokrok v jednotlivých oblastiach. Toto hodnotenie zaznamenáva zlepšujúci sa výkon inovácií EÚ, avšak pokrok je stále pomalý. Inovačná výkonnosť mnohých globálnych konkurentov Európskej únie je oveľa rýchlejšia. EÚ je pokroková najmä v oblasti výskumu a vzdelávania, infraštruktúry a odbornej prípravy v oblasti informačno-komunikačných technológií. Zreteľne však zaostáva počet MSP zavádzajúcich inovácie a zaostáva aj celoživotné vzdelávanie, ktoré je dôležité pre zlepšenie postavenia občanov.¹²⁵

3.2.1 Výkonnosť členských krajín EÚ

Schopnosť inovovať a prinášať inovácie je a bude bezpochyby kľúčovým prvkom globálnej konkurencieschopnosti krajín v nasledujúcom období. Povedomie o inovatívnosti neustále narastá a je hnacou silou hospodárskeho pokroku, blahobytu a celkovej prosperity ekonomiky.¹²⁶ Investície do výskumu a inovácií sú preto významnou súčasťou politiky krajín a sú dôležité pre rast hospodárstva. Pridelovanie finančných prostriedkov v Európskej únii však treba zlepšiť, aby sa stalo konkurencieschopnejším, keďže únia zaostáva za konkurenciou. Výdavky na inovácie a výskum v EÚ tvorili 2,03 % v roku 2016. V strategickom dokumente Európa 2020 bol stanovený cieľ, aby výdavky do výskumu

¹²³ EUROPEAN COMMISSION. *High-level group on Business services*. [online], 2014. [cit. 2018-03-12]. Dostupné na: <http://ec.europa.eu/docsroom/documents/4981/attachments/1/translations/en/renditions/native>

¹²⁴ RVL.NL. *European Innovation Scoreboard 2017*. [online], 2017. [cit. 2018-03-14]. Dostupné na: https://www.rvo.nl/sites/default/files/2017/06/European_Innovation_Scoreboard_2017.pdf

¹²⁵ Tamtiež

¹²⁶ OECD. *Innovation and growth*. [online], 2007. [cit. 2018-03-14]. Dostupné na: <http://www.oecd.org/sti/inno/39374789.pdf>

a vývoja vzrástli na 3 % HDP. Tento cieľ ostáva v Európskej únii kľúčovým, nakoľko nevie konkurovať na základe nákladov.¹²⁷

Výkonnosť inovačných systémov sa meria priemernou výkonnosťou v 27 ukazovateľoch a podľa ich priemerného skóre členské krajiny spadajú do štyroch výkonnostných skupín:¹²⁸

- Inovační vodcovia, ktorých výkon je o viac ako 20 % nad priemerom EÚ.
Švédsko, Dánsko, Fínsko, Holandsko, Veľká Británia, Nemecko
- Inovační nasledovatelia s výkonom od 90 % do 120 % priemeru EÚ.
Rakúsko, Luxembursko, Belgicko, Írsko, Francúzsko, Slovinsko
- Mierne inovační, ktorých výkonnosť dosahuje 50 % až 90 % priemeru EÚ.
Česká republika, Portugalsko, Estónsko, Litva, Španielsko, Malta, Taliansko, Cyprus, Slovensko, Grécko, Maďarsko, Lotyšsko, Poľsko, Chorvátsko
- Dobiajúce krajiny, ktoré vykazujú výkonnosť nižšiu ako 50 % priemeru EÚ.
Bulharsko, Rumunsko

Výkonnostné skupiny majú tendenciu byť geograficky koncentrované. Najinovatívnejšie krajiny sú obklopené rôznymi zónami krajín. Ich priemerná výkonnosť klesá s rastúcou geografickou vzdialenosťou od inovačných lídrov.¹²⁹

Zmeny inovačnej výkonnosti

Výkonnosť EÚ sa od roku 2010 do roku 2016 zlepšila. Pre 15 členských krajín sa výkonnosť zlepšila a v prípade 13 členských krajín sa výkonnosť zhoršila. Sedem členských štátov zaznamenalo zvýšenie výkonnosti o 5 % alebo viac. Ide o Litvu, Maltu, Veľkú Britániu, Holandsko, Rakúsko, Lotyšsko a Slovensko. Osem členských krajín zvýšilo svoju výkonnosť o menej ako 5% a ide o Írsko, Francúzsko, Švédsko, Poľsko, Belgicko, Luxembursko, Grécko a Bulharsko. Pre desať členských krajín výkonnosť klesla až o 5 % a patrí sem Slovinsko, Taliansko, Chorvátsko, Španielsko, Portugalsko, Dánsko, Maďarsko,

¹²⁷ EURACTIV. *Investície do výskumu a vývoja sú hnacou silou rastu*. [online], 2014. [cit. 2018-03-14]. Dostupné na: <https://euractiv.sk/section/veda-a-inovacie/news/komisia-investicie-do-vyskumu-a-inovacii-su-hnacou-silou-rastu-022599/>

¹²⁸ RVL.NL. *European Innovation Scoreboard 2017*. [online], 2017. [cit. 2018-03-14]. Dostupné na: https://www.rvo.nl/sites/default/files/2017/06/European_Innovation_Scoreboard_2017.pdf

¹²⁹ Tamtiež

Česká republika, Estónsko a Nemecko. Pre tri členské štáty výkonnosť klesla o viac ako 5% a to pre Fínsko, Cyprus a Rumunsko.¹³⁰

3.2.2 Komparácia inovačnej výkonnosti EÚ s vybranými európskymi aj mimoeurópskymi krajinami

Prudké tempo technologických zmien zaznamenaných v posledných rokoch vytvára nové príležitosti a výzvy.¹³¹ V Európe je hlavným lídrom v oblasti inovácií Švajčiarsko a prekonáva všetky členské štáty. Jeho vysoká výkonnosť je spojená s najlepším výkonom v 10 ukazovateľoch a jeho pozícia v porovnaní s EÚ sa v posledných rokoch výrazne zlepšila. Island, Izrael a Nórsko sú silnými inovátormi. Výkonnosť Islandu v porovnaní s EÚ zostáva stabilná, výkonnosť Nórska výrazne vzrástla, zatiaľ čo výkonnosť Izraela klesla. Srbsko a Turecko sa zaraďujú medzi miernych inovátorov a ich výkon sa v porovnaní s EÚ významne zvýšil.¹³² Južná Kórea a Švédsko sú veľmi inovatívnymi krajinami, čo sa týka od koncentrácie technologických spoločností až po počet absolventov vedy a techniky.¹³³

Južná Kórea a Japonsko majú rastúcu výkonnosť v porovnaní s EÚ. Výkonnosť Austrálie je v porovnaní s EÚ stabilná, Kanada a Spojené štáty majú klesajúcu výkonnosť v porovnaní s EÚ. EÚ má klesajúcu výkonnosť v porovnaní s Brazíliou, Čínou, Indiou, Ruskom a Južnou Afrikou. V grafe 13 môžeme pozorovať, že na celosvetovej úrovni je EÚ menej inovačná ako Austrália, Kanada, Japonsko, Južná Kórea a Spojené štáty. Výkonové rozdiely s Kanadou a Spojenými štátmi sa v porovnaní s EÚ zmenšili, avšak s Japonskom a Južnou Kóreou sa zvýšili. Japonsko zlepšilo svoju výkonnosť viac ako trojnásobne oproti EÚ a Južná Kórea zlepšila svoju výkonnosť viac ako štvornásobne oproti EÚ. EÚ si udržiava vyššiu výkonnosť nad Čínou, ale tento nárast sa rapídne znižuje, keďže Čína sa zlepšila viac ako sedemkrát rýchlejšie ako EÚ. Výkonnosť EÚ v porovnaní s Brazíliou, Indiou, Ruskom a Južnou Afrikou je značne vyššia.¹³⁴

¹³⁰ RVL.NL. *European Innovation Scoreboard 2017*. [online], 2017. [cit. 2018-03-14]. Dostupné na: https://www.rvo.nl/sites/default/files/2017/06/European_Innovation_Scoreboard_2017.pdf

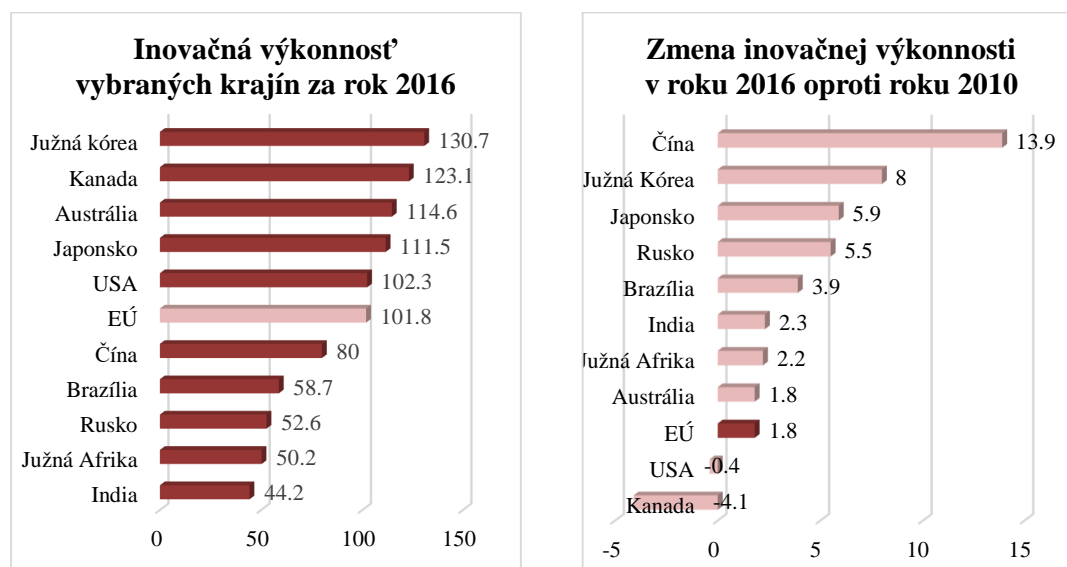
¹³¹ WORLD ECONOMIC FORUM. *These are the 10 most innovative countries in the world*. [online], 2017. [cit. 2018-03-14]. Dostupné na: <https://www.weforum.org/agenda/2017/10/these-are-the-10-most-innovative-countries-in-the-world/>

¹³² RVL.NL. *European Innovation Scoreboard 2017*. [online], 2017. [cit. 2018-03-14]. Dostupné na: https://www.rvo.nl/sites/default/files/2017/06/European_Innovation_Scoreboard_2017.pdf

¹³³ WORLD ECONOMIC FORUM. *South Korea and Sweden are the most innovative countries in the world*. [online], 2017. [cit. 2018-03-14]. Dostupné na: <https://www.weforum.org/agenda/2018/02/south-korea-and-sweden-are-the-most-innovative-countries-in-the-world/>

¹³⁴ RVL.NL. *European Innovation Scoreboard 2017*. [online], 2017. [cit. 2018-03-14]. Dostupné na: https://www.rvo.nl/sites/default/files/2017/06/European_Innovation_Scoreboard_2017.pdf

Graf 13 Inovačná výkonnosť vybraných krajín za rok 2016

Zdroj: vlastné spracovanie podľa: RVL.NL. *European Innovation Scoreboard 2017*. [online], 2017. [cit. 2018-03-14]. Dostupné na: https://www.rvo.nl/sites/default/files/2017/06/European_Innovation_Scoreboard_2017.pdf

Južná Kórea je lídrom v oblasti inovácií a EÚ sa nachádza výrazne pod jej výkonom. Južná Kórea svoju výkonnosť zvyšuje od roku 2010 a je silná najmä vo sfére výdavkov na výskum a vývoj a IP aplikácií. Veľkosť výrobného sektora v Južnej Kórei je dvakrát väčšia ako v EÚ a podniky v Južnej Kórei investujú do výskumu a vývoja takmer dvakrát viac ako podniky v EÚ. Najvýraznejšie zvýšenie výkonnosti zaznamenali marketingoví a organizační inovátori.¹³⁵ Južná Kórea je najinovatívnejšou krajinou na svete a známa je najmä svojimi technologickými inováciami.¹³⁶

Výkonnosť Kanady v oblasti inovácií je taktiež výrazne vyššia ako výkonnosť EÚ, nakoľko Kanada je inovačným lídrom. Od roku 2010 sa výkonnosť Kanady znížila, avšak medzi jej silné stránky sa zaraďuje oblasť terciárneho vzdelávania, medzinárodné publikácie a ochranné známky. Najvýraznejšie zvýšenie je zaznamenané vo výdavkoch na výskum a vývoj v podnikateľskom sektore. Kanada má vyšší podiel zamestnanosti v službách a nižší v sektore priemyslu.¹³⁷ Kanada pracuje s inováciami vo všetkých oblastiach hospodárstva a vo všetkých častiach krajiny, aby zlepšili podmienky pre investície a vybudovali

¹³⁵ RVL.NL. *European Innovation Scoreboard 2017*. [online], 2017. [cit. 2018-03-14]. Dostupné na: https://www.rvo.nl/sites/default/files/2017/06/European_Innovation_Scoreboard_2017.pdf

¹³⁶ CNBC. *The coolest tech innovations you'll see at South Korea's 2018 Winter Olympics*. [online], 2018. [cit. 2018-03-16]. Dostupné na: <https://www.cnbc.com/2018/02/08/the-coolest-tech-innovations-youll-see-at-south-koreas-2018-winter-olympics.html>

¹³⁷ RVL.NL. *European Innovation Scoreboard 2017*. [online], 2017. [cit. 2018-03-16]. Dostupné na: https://www.rvo.nl/sites/default/files/2017/06/European_Innovation_Scoreboard_2017.pdf

spravodlivý konkurenčný trh.¹³⁸ Južná Kórea je najinovatívnejšia krajina na svete, pokrývajúc všetko, od koncentrácie technologických spoločností až po počet absolventov vedy a techniky.¹³⁹

Inovačná výkonnosť Japonska je taktiež vyššia ako výkonnosť EÚ a krajina je silným inovátorom. Od roku 2010 Japonsko svoju výkonnosť zvyšuje a pozitívom sú najmä výdavky na výskum a vývoj, inovačná spolupráca a IP aplikácie, pričom práve inovačná spolupráca zaznamenala najvýraznejší rast. Najlepšie japonské firmy vynaložili na výskum a vývoj takmer o 70 % viac v porovnaní s najlepšimi firmami EÚ, pričom štruktúra ekonomiky je porovnateľná so štruktúrou EÚ.¹⁴⁰ Japonsko je odhodlané dokázať, že je krajinou, ktorá dokáže rozvíjať inováciu aj vtedy, keď jej obyvateľstvo klesá.¹⁴¹

Výkonnosť Spojených štátov je vyššia ako výkonnosť EÚ a krajina je silným inovátorom. Výkonnosť USA sa od roku 2010 znížila a medzi silné stránky patria hlavne výdavky na výskum a vývoj a vedecká spolupráca s verejným sektorom. Zvýšenie výkonnosti bolo najvyššie v oblasti inovácií produktov a procesov a návrhu aplikácií. Americká ekonomika narástla dvakrát rýchlejšie ako EÚ. Najväčšie firmy vynakladajú na výskum a vývoj o 76 % viac ako firmy v EÚ. Spojené štáty majú nižšiu zamestnanosť v priemysle a vyššiu v službách.¹⁴² Konkurencieschopnosť USA závisí najmä od technologického pokroku, avšak inovácie sa v poslednom období spomalili.¹⁴³

Čínska výkonnosť v oblasti inovácií je nižšia ako v EÚ a krajina sa zaraďuje medzi miernych inovátorov. Jej výkonnosť sa však od roku 2010 zvýšila a napreduje najmä vo výdavkoch na výskum a vývoj, ochranných známkach a návrhu aplikácií. Jednu tretinu zamestnanosti predstavuje odvetvie poľnohospodárstva a veľkosť výrobného odvetvia je

¹³⁸ GOVERNMENT OF CANADA. *Innovation, Science and Economic Development Canada*. [online], 2016. [cit. 2018-03-16]. Dostupné na: <https://www.canada.ca/en/innovation-science-economic-development.html>

¹³⁹ WORLD ECONOMIC FORUM. *South Korea and Sweden are the most innovative countries in the world*. [online], 2018. [cit. 2018-03-16]. Dostupné na: <https://www.weforum.org/agenda/2018/02/south-korea-and-sweden-are-the-most-innovative-countries-in-the-world/>

¹⁴⁰ RVL.NL. *European Innovation Scoreboard 2017*. [online], 2017. [cit. 2018-03-16]. Dostupné na: https://www.rvo.nl/sites/default/files/2017/06/European_Innovation_Scoreboard_2017.pdf

¹⁴¹ THE GOVERNMENT OF JAPAN. *Innovation Japan*. [online], 2017. [cit. 2018-03-16]. Dostupné na: <https://www.japan.go.jp/innovation/>

¹⁴² RVL.NL. *European Innovation Scoreboard 2017*. [online], 2017. [cit. 2018-03-16]. Dostupné na: https://www.rvo.nl/sites/default/files/2017/06/European_Innovation_Scoreboard_2017.pdf

¹⁴³ HARVARD BUSINESS REVIEW. *When America was most innovative, and why*. [online], 2017. [cit. 2018-03-16]. Dostupné na: <https://hbr.org/2017/03/when-america-was-most-innovative-and-why>

dvakrát väčšia ako v EÚ. Čína tiež zaznamenala oveľa rýchlejšiu rast HDP.¹⁴⁴ Čína sa mení z imitátorov na inovátorov.¹⁴⁵

Výkonnosť Brazílie je nižšia ako výkonnosť EÚ a krajina je miernym inovátorom. Výkonnosť sa od roku 2010 zvyšuje a jej silné stránky sa týkajú inovačných aktivít a exportu poznatkovo-intenzívnych služieb. Podiel zamestnanosti v poľnohospodárstve je vysoký. Najväčšie podniky vynakladajú viac na výskum a vývoj, čo je výsledok pomerne veľkých podnikov v oblasti ropy, baníctva a letectva.¹⁴⁶ Latinská Amerika, a hlavne Brazília, sa vracia k pozitívnemu rozvoju založenom na inováciách.¹⁴⁷

Rusko má nižšiu výkonnosť ako EÚ a zaraďuje sa medzi miernych inovátorov. Od roku 2010 sa výkonnosť Ruska zvyšuje a jeho silnými stránkami je najmä terciárne vzdelávanie, súkromné spolufinancovanie verejného výskumu a vývoja, kde je zaznamenané najvýraznejšie zvýšenie výkonnosti. Firmy investujú viac do výskumu a vývoja, čo je výsledok pomerne veľkých podnikov v oblasti ropy, plynu a obrany. Ruské hospodárstvo narástlo približne rovnakou mierou ako EÚ.¹⁴⁸ Inovácie v Rusku pochádzajú najmä zo štátneho sektora, ktorý tvorí viac ako 70 % národného hospodárstva.¹⁴⁹

India má nižšiu výkonnosť ako EÚ a krajina je miernym inovátorom. Od roku 2010 sa jej výkonnosť zvýšila a napreduje najmä v marketingovej a organizačnej oblasti a v exporte poznatkovo-intenzívnych služieb. India má veľmi vysoký podiel zamestnanosti v poľnohospodárstve a HDP a obyvateľstvo rástli rýchlejšie ako v EÚ.¹⁵⁰ Viac ako kedykoľvek predtým má teraz India šancu udržať si svoj domáci talent a využiť ho v prospech inovácií, ktoré zmenia svet.¹⁵¹

¹⁴⁴ RVL.NL. *European Innovation Scoreboard 2017*. [online], 2017. [cit. 2018-03-16]. Dostupné na: https://www.rvo.nl/sites/default/files/2017/06/European_Innovation_Scoreboard_2017.pdf

¹⁴⁵ WIRED.CO.UK. *From imitation to innovation: How China became a tech superpower*. [online], 2018. [cit. 2018-03-16]. Dostupné na: <http://www.wired.co.uk/article/how-china-became-tech-super-power-took-over-the-west>

¹⁴⁶ RVL.NL. *European Innovation Scoreboard 2017*. [online], 2017. [cit. 2018-03-16]. Dostupné na: https://www.rvo.nl/sites/default/files/2017/06/European_Innovation_Scoreboard_2017.pdf

¹⁴⁷ ZDNET.COM. *Brazil remains stagnant in innovation ranking*. [online], 2017. [cit. 2018-03-16]. Dostupné na: <http://www.zdnet.com/article/brazil-remains-stagnant-in-innovation-ranking/>

¹⁴⁸ RVL.NL. *European Innovation Scoreboard 2017*. [online], 2017. [cit. 2018-03-16]. Dostupné na: https://www.rvo.nl/sites/default/files/2017/06/European_Innovation_Scoreboard_2017.pdf

¹⁴⁹ THEDIPLOMAT.COM. *Russia's Innovation Facade*. [online], 2017. [cit. 2018-03-16]. Dostupné na: <https://thediplomat.com/2017/02/russias-innovation-facade/>

¹⁵⁰ RVL.NL. *European Innovation Scoreboard 2017*. [online], 2017. [cit. 2018-03-16]. Dostupné na: https://www.rvo.nl/sites/default/files/2017/06/European_Innovation_Scoreboard_2017.pdf

¹⁵¹ LIVEMINT.COM. *What will it take for India to accelerate innovation?*. [online], 2017. [cit. 2018-03-16]. Dostupné na: <http://www.livemint.com/Opinion/L3zDW9CnCKygeZzmk5oCgI/What-will-it-take-for-India-to-accelerate-innovation.html>

Očakávané krátkodobé zmeny v inovačnej výkonnosti EÚ

Výkonnosť EÚ v oblasti inovácií sa bude vo väčšine ukazovateľov zvyšovať, čo by malo viesť k zvýšeniu inovačnej výkonnosti. Očakáva sa, že výkonnosť EÚ v oblasti inovácií by sa mala výrazne zvýšiť najmenej o päť percent v prípade piatich ukazovateľov, miernejšie zvýšenie o jeden až päť percent sa očakáva v prípade siedmich ukazovateľov, stabilná by mala zostať pre jeden ukazovateľ a mierne sa znížiť pri šiestich ukazovateľoch. Očakáva sa, že zaostávanie za Japonskom a Južnou Kóreou sa prehĺbi a naopak, znížiť by sa mala medzera v porovnaní s USA. V porovnaní s Čínou sa výkonnosť EÚ zníži a vedenie EÚ nad Čínou bude klesať.¹⁵²

3.2.3 Inovácie v Európskej únii

Inovácia bola predefinovaná, aby lepšie zodpovedala aj jej úlohe v službách, nakoľko analýza inovácií sa vždy zameriavala na výrobu. Úloha inovácií v službách bola podceňovaná. Zistenie, že služby zohrávajú významnú úlohu v hospodárskom raste krajiny však toto podcenenie odstránilo a došlo k väčšiemu zohľadňovaniu inovácií v službách. Nová definícia inovácií bola preto prispôsobená jej skutočnému významu pre služby. Hovorí o tom, že je skôr zameraná na organizačné zmeny, než na vývoj nových produktov a procesov. Inováciu teda definujú štyri typy.¹⁵³

Regióny špecializujúce sa na služby vo väčšej miere zaznamenávajú výraznejšiu dynamiku rastu produktivity aj vďaka inováciám v službách.¹⁵⁴ Niektoré služby sú však viac inovatívne ako iné. Problémom hodnotenia inovácií v službách je, že niektoré služby sú obzvlášť neinovatívne, čo v konečnom dôsledku znižuje priemer. Medzi služby s vysokou úrovňou technologických príležitostí patria počítačové služby, telekomunikácie, doprava, výskum a vývoj, ktoré sú nazývané tiež ako poznatkovo intenzívne služby (KIS). Segment KIS a HDP na obyvateľa majú silnú pozitívnu koreláciu a tieto služby zohrávajú významnú úlohu v inováciách v sektore služieb. V službách je prežitie a ambícia prekonať konkurenciu najsilnejšou motiváciou inovovať. Niektoré odvetvia služieb investujú do výskumu a vývoja

¹⁵² RVL.NL. *European Innovation Scoreboard 2017*. [online], 2017. [cit. 2018-03-16]. Dostupné na: https://www.rvo.nl/sites/default/files/2017/06/European_Innovation_Scoreboard_2017.pdf

¹⁵³ EUROPEAN INVESTMENT BANK. *Innovation and productivity growth in the US services sector*. [online], 2010. [cit. 2018-03-16]. Dostupné na: http://www.eib.org/attachments/efs/efs_innovation_and_productivity_en.pdf

¹⁵⁴ MARTO-SANCHEZ, Andres, CUADRADO-ROURA, Juan. *Analyzing the role of services sector in productivity growth across European regions*. [online], 2011. [cit. 2018-03-16]. Dostupné na: http://www3.uah.es/iaes/publicaciones/DT_04_11.pdf

značné prostriedky, zatiaľ čo iné nie. Niektoré odvetvia služieb sa spoliehajú skôr na externé poznatky získané prostredníctvom ich vzťahu so zákazníkmi alebo inými firmami.¹⁵⁵

Výskumu, vývoju a inováciám sa v Európskej únii venuje značná pozornosť a vyčleňuje sa naň významná čiastka. Za rok 2016 bolo v EÚ investovaných do vedy a výskumu 303 mld. EUR, čo predstavuje o 0,4% viac oproti predchádzajúcemu roku. Investície sa začali intenzívnejšie podporovať v roku 2007 a odvtedy bol zaznamenaný významný nárast. V roku 2015 predstavovali výdavky na výskum a vývoj v EÚ dve tretiny toho, čo investovali do výskumu USA. Naopak, oproti Číne boli výdavky vyššie o 48,5%, viac ako o polovicu vyššie oproti Japonsku a päťkrát vyššie oproti Južnej Korei. Najvyššie intenzity výskumu a vývoja boli zaznamenané v roku 2016 v krajinách ako Švédsko a Rakúsko. Sú to jediné dve členské krajiny s výdavkami na výskum a vývoj presahujúcimi 3% HDP.¹⁵⁶ Významné čiastky investuje do výskumu a vývoja aj Nemecko, Dánsko a Fínsko. V porovnaní s USA, Japonskom a Južnou Kóreou investujeme do výskumu a vývoja nižšie percento z HDP.¹⁵⁷

Až 49,1 % všetkých podnikov v EÚ uskutočnili v období 2012-2014 určitú formu inováčnej aktivity. Viac ako štvrtina podnikov (27,3 %) realizovala organizačné inovácie v období 2012-2014. Inovácie produktov boli tiež častým typom inovácií s 23,9 % podielom. Menší podiel zaznamenali marketingové inovácie (22,8 %) a procesné inovácie (21,6 %). Najviac inovatívnymi podnikmi sú veľké podniky s viac ako 250 zamestnancami, čo sa týka všetkých druhov inovácií. Až takmer 8 z 10 veľkých podnikov bolo inovatívnych. Viac ako polovica veľkých podnikov zaviedla organizačné inovácie (52,9 %) alebo inováciu produktu (48,9 %). Malé a stredné podniky realizovali o polovicu menej inovácií ako veľké podniky, pričom najviac sú zamerané tiež na organizačné inovácie.¹⁵⁸ Inovácie takpovediac podporujú narušenie hospodárskeho systému s cieľom umožniť mu vznik novinek.¹⁵⁹

¹⁵⁵ EUROPEAN INVESTMENT BANK. *Innovation and productivity growth in the US services sector*. [online], 2010. [cit. 2018-03-16]. Dostupné na: http://www.eib.org/attachments/efs/efs_innovation_and_productivity_en.pdf

¹⁵⁶ EUROSTAT. *R&D expenditure*. [online], 201*. [cit. 2018-03-16]. Dostupné na: http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/R_%26_D_expenditure

¹⁵⁷ KAČÍRKOVÁ, Mária. *Investovanie do výskumu a inovácií v Európskej únii: Príklad Slovenska*. [online], 2016. [cit. 2018-03-16]. Dostupné na: https://www.ef.umb.sk/konferencie/kfu_2016/prispevky%20a%20prezentacie/Sekcie/Ka%C4%8D%C3%ADrkov%C3%A1.pdf

¹⁵⁸ EUROSTAT. *Innovation Statistics*. [online], 2017. [cit. 2018-01-10]. Dostupné na: http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Innovation_statistics

¹⁵⁹ IMR. *Product, process, marketing and organizational innovation in industries of the flat knitting sector*. [online], 2017. [cit. 2018-03-16]. Dostupné na: <https://ac.els-cdn.com/S1809203916311354/1-s2.0-S1809203>

Najvyšší podiel inovatívnych podnikov v období 2012-2014 bolo zaznamenaných v Nemecku (67 %), Luxembursku (65,1 %) a Belgicku (64 %). Podiel inovatívnych podnikov väčší ako 60 % bol zaznamenaný aj v Írsku a Veľkej Británii. Naopak, najnižší podiel inovačnej aktivity zaznamenalo Poľsko, Rumunsko, Maďarsko, Lotyšsko a Bulharsko.¹⁶⁰

Značná časť rastu životnej úrovne od priemyselnej revolúcie bola spôsobená inováciami. Dnes inovácie prinášajú najmä konkurencieschopnosť a pokrok.¹⁶¹ Preto sa podiel inovatívnych podnikov neustále zvyšoval. Trend pokračuje aj dnes. Preto je dôležité pozrieť sa aj na dôvody, prečo niektoré podniky stále neinovujú. Či je ich neinovatívnosť dobrovoľná alebo im bránia nejaké prekážky. Okolo 17 % neinovatívnych podnikov tvrdilo, že o inováciách uvažovali, ale prekážky boli príliš veľké a nezvládnuteľné. Zvyšných 83 % nemalo žiadny presvedčivý dôvod inovovať. Najčastejším dôvodom neinovatívnosti bola nízka úroveň dopytu na trhu. Za najviac dôležitý bol tento dôvod považovaný v Taliansku, na Cypre a v Grécku. Nedostatok dobrých nápadov bol hlavným dôvodom neinovatívnosti podnikov v Lotyšsku a Poľsku. Predchádzajúce inovácie boli hlavným dôvodom neinovatívnosti na Cypre a v Taliansku.¹⁶²

3.3 Outsourcing podnikateľských procesov a centrá zdieľaných služieb

BPO a SSC sa stali v posledných rokoch fenoménom podnikateľského sveta. V strednej a východnej Európe došlo k rapídne nárastu počtu centier zdieľaných služieb a outsourcingu podnikateľských procesov. Investície sa však vyplácajú. Priemerné SSC v strednej a východnej Európe zamestnáva okolo 300 ľudí, zatiaľ čo spoločnosti ako IBM alebo HP vybudovali obrovské centrá, ktoré zamestnávajú viac ako 3000 zamestnancov.¹⁶³

3.3.1 Business Process Outsourcing

Outsourcing bol pôvodne spojený s výrobnými firmami, ktoré outsourcovali časti svojho dodávateľského reťazca. Typickým príkladom je Coca Cola, dnes už ale BPO zahŕňa

916311354-main.pdf?_tid=921314ec-bd1b-4653-912e-1bfc41ed5653&acdnat=1522149677_cb0ce1ae9dfc4486b282f311a099d846

¹⁶⁰ EUROSTAT. *Innovation Statistics*. [online], 2017. [cit. 2018-03-16]. Dostupné na: http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Innovation_statistics

¹⁶¹ OECD. *Innovation and growth*. [online], 2007. [cit. 2018-03-16]. Dostupné na: <http://www.oecd.org/sti/inn/0/39374789.pdf>

¹⁶² EUROSTAT. *Innovation Statistics*. [online], 2017. [cit. 2018-03-16]. Dostupné na: http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Innovation_statistics

¹⁶³ PWC. *Shared services centres in Central Eastern Europe – Moving up the value curve*. [online], 2015. [cit. 2018-01-10]. Dostupné na: http://pwc.blogs.com/growth_markets/2015/06/shared-service-centres-in-central-and-eastern-europe-moving-up-the-value-curve.html

mnohé odvetvia podnikania.¹⁶⁴ Firmy stále hľadajú možnosti ako si udržať, prípadne zlepšiť konkurencieschopnosť. Mnohí sa v tomto smere obracajú na outsourcing podnikových procesov, aby tak znížili náklady, zostali zameraní na inovácie a bojovali proti konkurencii. PBO, ako nákladovo úsporné opatrenie, je veľmi atraktívne, avšak každá spoločnosť reaguje inak. Niektoré môžu z outsourcingu podnikových procesov profitovať viac, iní menej, niektorí dokonca lepšie profitujú bez akéhokoľvek outsourcingu. Skôr než sa podnik rozhodne, či je BPO správnym riešením pre danú spoločnosť, musí zvážiť všetky klady a zápory. Výhodou je, že náklady na PBO sú väčšinou nižšie ako by spoločnosť vynaložila na prijímanie a školenie zamestnancov, aby zvládli všetko, čo je v danej spoločnosti potrebné. Okrem znižovania nákladov BPO umožňuje sústredenie zamestnancov na dôležitejšie aspekty podnikania, respektíve na hlavné obchodné aktivity a zlepšuje celkovú efektivitu firmy. Ak však spoločnosť potrebuje väčšiu flexibilitu v určitých oblastiach podnikania, je lepšie zabezpečiť tieto činnosti v rámci vlastnej spoločnosti, kde bude mať väčšiu kontrolu nad jednotlivými činnosťami. Problémom môže byť aj riziko spojené s dôveryhodnosťou inej spoločnosti. Ide o dôležité procesy, ktoré firma nezverí hocikomu, kto by mohol dostať ich spoločnosť do nejstej pozície. Je preto dôležité hľadať spoločnosť s dlhodobými skúsenosťami a odbornými znalosťami.¹⁶⁵ Účinky outsourcingu sú ale subjektívne a závisia od odvetvia a účelu, pre ktorý bol vykonaný. Cieľom outsourcingu je poskytnúť spoločnosti konkurenčnú výhodu prostredníctvom jednoduchšieho riadenia a vyššej produktivity v kratšom čase. PBO si uvedomuje výhody nízkej ceny pracovnej sily, lepšej kvality a inovácií. Nevýhodou však môže byť aj nižšia výkonnosť v porovnaní s očakávaniami.¹⁶⁶

India je top krajinou v oblasti outsourcingu, v posledných rokoch ale začala strácať svoje vedúce postavenie v odvetví BPO.¹⁶⁷ Rozvíjajúce sa krajiny ako Indonézia, Malajzia, Filipíny, ale tiež východoeurópske krajiny Poľsko, Maďarsko, Česko alebo Lotyšsko sú hrozbou pre Indiu. Jej podiel na tomto trhu neustále klesá. IT sféra, vďaka ktorej sa India stala lídrom na tomto trhu je ohrozená zo strany východoeurópskych krajín, ktoré neustále

¹⁶⁴ ANOMALYSQUARED.COM. *What is BPO, and what are the Pros and Cons?*. [online], 2017. [cit. 2018-01-10]. Dostupné na: <http://www.anomalysquared.com/blog/what-is-bpo-and-what-are-the-pros-and-cons>

¹⁶⁵ NEXTPROCESS.COM. *The Pros and Cons of Outsourcing Your Accounts Payable* [online], 2015. [cit. 2018-01-10]. Dostupné na: <http://www.nextprocess.com/bpo-solutions/the-pros-and-cons-of-outsourcing-your-accounts-payable/>

¹⁶⁶ FLATWORLDSOLUTIONS.COM. *Pros and Cons of Outsourcing*. [online], 2015. [cit. 2018-01-14]. Dostupné na: <https://www.flatworldsolutions.com/articles/pros-cons-outsourcing.php>

¹⁶⁷ YEMPO-SOLUTIONS.COM. *TOP 3 Best Outsourcing Countries in 2017*. [online], 2017. [cit. 2018-01-14]. Dostupné na: <http://www.yempo-solutions.com/blog/top-3-best-outsourcing-countries-2017/>

zlepšujú svoju kvalitu IT služieb. Služby v Európe sú pomerne drahšie ako v Indii, pretože len náklady na prácu sú o 25 % vyššie ako v Indii. Klienti najmä z USA a Veľkej Británie ale neradi sústreďujú svoje outsourcingové aktivity len na jednu krajinu a preto sa začali orientovať aj na krajiny východnej Európy. Veľká Británia uprednostňuje Európu aj z dôvodu kultúrnej a geografickej blízkosti, zručností a tiež podnikateľského prostredia. Hrozbou pre Indiu je aj Čína, ktorá je v oblasti umelej inteligencie lídrom a preto sa projekty s tým súvisiace odovzdávajú Číne a nie Indii. Čína má tiež oveľa viac programátorov ako India. Väčšina klientov indického outsourcingu pochádza z USA, no vláda Donalda Trumpa tvrdo zasahuje do vízovej legislatívy, takže vyhliadky pre indický outsourcing sú nie veľmi pozitívne.¹⁶⁸

Európske krajiny sotva konkurujú Indii alebo Číne čo sa týka nákladov alebo dostupnosti práce. Významným je však pokrok v technológiách, ktorý pomohol krajinám ako Poľsko, Rumunsko alebo Bulharsko prilákať spoločnosti z Británie a udržiavať si ich v tesnej blízkosti. Vo východnej Európe sú náklady nižšie ako v ostatných vyspelých ekonomikách, disponujú zručnosťami v oblasti informačných technológií ale aj iných. Úroveň vzdelania je taktiež vyššia ako v Indii, napredujú hlavne v matematike a strojárstve. Aby boli krajiny Európy atraktívnejšie, vlády v krajinách ako je Poľsko a Rumunsko poskytujú daňové stimuly pre IT spoločnosti. Veľkou výhodou je aj to, že mnohé z týchto krajín patria do Európskej únie, čo poskytuje určitú mieru regulačnej istoty.¹⁶⁹ V Poľsku je pracovná sila talentovaná a vyspelá. V krajine je silné etické zázemie. Je tu mnoho spoločností poskytujúcich outsourcingové služby, najviac však v oblasti technológií.¹⁷⁰ Aktivity Bulharska sú tiež na vysokej úrovni hlavne vďaka vzdelávaciemu systému, ktorý vytvára mnoho inžinierskych a technických zručností. Rastúcou hviezdou na trhu je aj Rumunsko, a to vďaka obrovskej vládnej podpore prostredníctvom daňových stimulov. V Bulharsku až 98 % obyvateľov hovorí cudzím jazykom a v Rumunsku každý piaty Rumun hovorí po anglicky. Atraktívnymi krajinami sú aj Česko a Maďarsko, ktoré sú vnímané ako nízko rizikové.¹⁷¹

¹⁶⁸ GEP.COM. *Changing Landscape in the Business Process Outsourcing (BPO) Industry*. [online], 2017. [cit. 2018-01-14]. Dostupné na: <https://www.gep.com/mind/blog/changing-landscape-business-process-outsourcing-bpo-industry>

¹⁶⁹ RACONTEUR. *The most attractive European countries for outsourcing*. [online], 2016. [cit. 2018-01-14]. Dostupné na: <https://www.raconteur.net/business/the-most-attractive-european-countries-for-outsourcing>

¹⁷⁰ YEMPO-SOLUTIONS.COM. *TOP 3 Best Outsourcing Countries in 2017*. [online], 2017. [cit. 2018-01-14]. Dostupné na: <http://www.yempeo-solutions.com/blog/top-3-best-outsourcing-countries-2017/>

¹⁷¹ RACONTEUR. *The most attractive European countries for outsourcing*. [online], 2016. [cit. 2018-01-14]. Dostupné na: <https://www.raconteur.net/business/the-most-attractive-european-countries-for-outsourcing>

3.3.2 *Shared Services Centres*

Medzinárodná literatúra hovorí o mnohých výhodách centier zdieľaných služieb, avšak existuje tiež mnoho nevýhod. Medzi potenciálne výhody patrí najmä znižovanie nákladov na poskytovanie administratívnych služieb. Podporovatelia zdieľaných služieb tvrdia, že je možné dosiahnuť úsporu nákladov v rozmedzí od 25 % do 50 % najmä vďaka zabráneniu replikácii funkcií a efektívnejšiemu využívaniu zdrojov. Iní však tvrdia, že priemerné úspory majú tendenciu byť pod 10 %. Medzi ďalšiu výhodu patrí zlepšenie výkonnosti prostredníctvom „centier excelentnosti“ a tiež lepšie zameranie sa na hlavnú činnosť podniku. Koncentrácia špecializovaných pracovníkov v centrách excelentnosti umožňuje väčšiu špecializáciu zamestnancov, zlepšuje ich vzdelávanie a odbornú prípravu a podporuje inovácie. S týmito výhodami je však spojených množstvo nevýhod. Jednou z nevýhod sú vysoké náklady na samotnú implementáciu a prechod, hlavne ak spoločnosti nemajú kompatibilné IT systémy, čo platí pre väčšinu administratívnych funkcií ako napríklad HR alebo financie. Okrem toho môžu vzniknúť aj náklady z prepustenia spojené so zriadením strediska. Problémom je aj potenciálne zlyhanie centra zdieľaných služieb, kde by bolo náročné decentralizovať služby naspäť do pôvodných oddelení. Zníženie kontroly nad administratívnymi službami je ďalšou nevýhodou. Centrá zdieľaných služieb znamenajú stratu autonómie pre jednotlivé oddelenia a tiež spôsobujú menšiu flexibilitu, než by mali s vlastnými zamestnancami.¹⁷²

V súčasnosti neustále rastie počet centier zdieľaných služieb, čo sa opiera o koncentrovaný a regionálny rozvoj. Čoraz viac možno hovoriť o SSC, ktoré poskytujú služby v celosvetovom meradle. Niektoré nadnárodné spoločnosti si založili SSC v regiónoch s nízkymi mzdovými nákladmi a odtiaľ poskytujú služby všetkým krajinám v rámci regiónu. Veľmi atraktívnymi krajinami pre zakladanie SSC sú India a Čína.¹⁷³

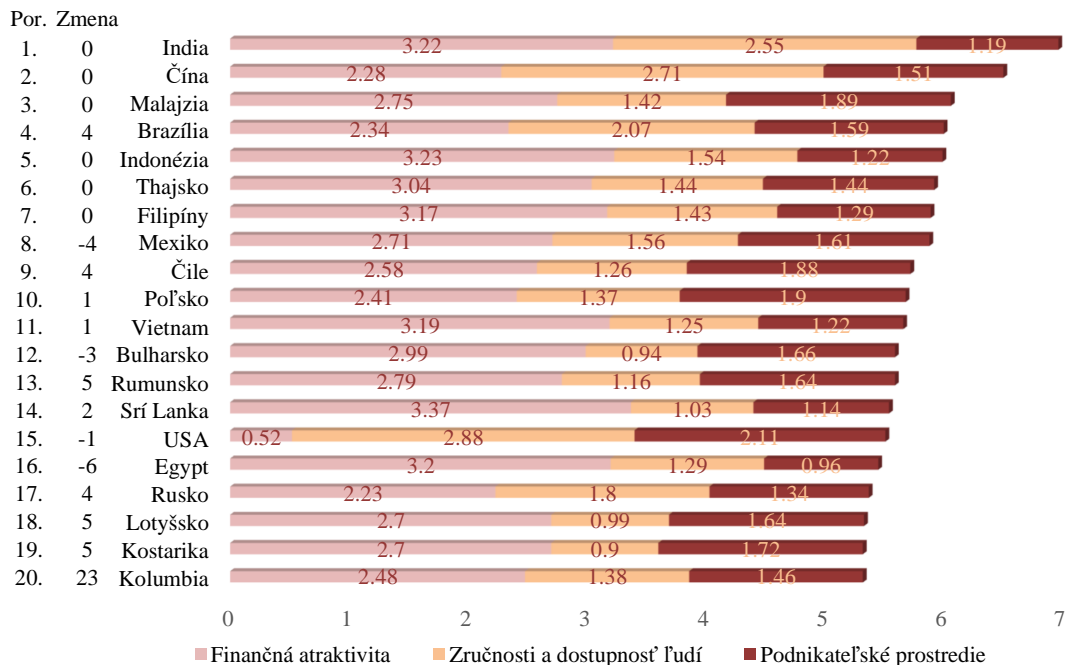
Index, ktorý hodnotí atraktívnosť krajín pre BPO a SSC sa skladá z 38 podindexov. Až 40 % celkovej váhy indexu predstavuje finančná atraktívnosť, ktorá zahŕňa mzdy, náklady na infraštruktúru, dane, korupciu alebo výmenný kurz. Zručnosti a dostupnosť predstavujú 30 % váhy indexu. To sa týka vzdelávacích výsledkov, jazykových znalostí,

¹⁷² STATE SERVICES COMMISSION. *The Benefits and Pitfalls of Shared Services*. [online], 2002. [cit. 2018-01-16]. Dostupné na: <https://www.ssc.govt.nz/node/6575>

¹⁷³ MORGANMCKINLEY.COM. *The Pros and Cons of Shared Service Centres*. [online], 2017. [cit. 2018-01-16]. Dostupné na: <http://www.morganmckinley.com.cn/en/article/pros-and-cons-shared-service-centres>

talentu a podobne. Zvyšných 30 % predstavuje podnikateľské prostredie súvisiace s ekonomickým a politickým rizikom a ochranou duševného vlastníctva.¹⁷⁴

Graf 14 Top 10 najatraktívnejších krajín sveta pre umiestnenie služieb za rok 2016

Zdroj: vlastné spracovanie podľa: CONSULTANCY.UK. *TOP 40 Countries for business process outsourcing*. [online], 2017. [cit. 2018-01-16]. Dostupné na: www.consultancy.uk/news/3169/the-top-40-countries-for-business-process-outsourcing

Podľa vyššie spomínaného indexu je India stále lídrom v oblasti outsourcingu. Finančne je veľmi prítiažlivá a tiež má silnú základňu zručností. Podnikateľské prostredie však ostáva slabé. Čína je druhou najatraktívnejšou krajinou vďaka vysokovzdeleným absolventom, pomerne nízkym nákladom a prítiažlivému podnikateľskému prostrediu. Malajzia je na treťom mieste a ponúka lacnú pracovnú silu a silné podnikateľské prostredie. Top 20 ostáva pomerne stabilná. Do prvej dvadsiatky sa dostali len 4 členské krajiny EÚ a to Poľsko, ktoré je na 10. mieste, Bulharsko, Rumunsko a Litva. Nemecko je až na 23. mieste, Česko obsadilo 26. pozíciu s posunom o 7 priečok nahor a Maďarsko je v indexe na 32. mieste. USA je na 15. mieste so silným podnikateľským prostredím a zručnosťami. Turecku sa podarilo zlepšiť svoju pozíciu o 18 miest vďaka zlepšeniu nákladov na infraštruktúru a dostupnosti pracovnej sily. Aj Ukrajina po rokoch neistoty zlepšila svoju

¹⁷⁴ CONSULTANCY. *The top 40 countries for business process outsourcing*. [online], 2017. [cit. 2018-01-16]. Dostupné na: <https://www.consultancy.uk/news/3169/the-top-40-countries-for-business-process-outsourcing>

pozíciu o 17 priečok oproti roku 2015. V rámci EÚ najviac poklesla Litva, a to o 12 priečok na 27. miesto a Estónsko kleslo o 11 priečok a dostalo sa tak na 33. miesto.¹⁷⁵

Čoraz viac sa dostávajú do popredia krajiny strednej a východnej Európy. Výhodou krajín strednej ja východnej Európy je poskytovanie služieb v rovnakom časovom pásme a kompatibilita kultúr. Prednosťou je aj jazykovo zdatná pracovná sila, členstvo v EÚ, voľný pohyb tovarov, pracovnej sily a kapitálu. V minulosti poskytovali centrá v Európe najmä jednoduchšie služby ako základné účtovníctvo, mzdy alebo spracovanie údajov. Postupom času sa začali zameriavať na služby s vyššou pridanou hodnotou a čoraz viac na zložitejšie oblasti ako IT, výskum a vývoj alebo finančné služby. Stovky nadnárodných spoločností si založilo strediská v strednej a východnej Európe. Ide o spoločnosti ako IBM, HP, Dell, Nestlé, Exxon-Mobil, Amazon a iné. Poľsko, Česko a Maďarsko sú dlhodobo považované za atraktívne pre investorov vďaka ich stabilným ekonomikám, nízkym nákladom, vzdelanej pracovnej sile a v neposlednom rade geografickej polohe v srdci Európy. Avšak, keďže tieto trhy dobiehajú tie západné, nie sú tak nákladovo efektívne ako predtým.¹⁷⁶

3.4 Analýza odhalených komparatívnych výhod exportu Európskej únie

Pre určenie komparatívnej výhody, respektíve nevýhody exportu Európskej únie sme použili indexy RCA 1, RCA 2 a BRCA. Pomocou týchto indexov sme analyzovali najviac vyvážené kategórie služieb (podľa EBOPS) zoradených podľa objemu vývozu v roku 2015. Cieľom bolo odhaliť či sa v daných kategóriách služieb dosahuje komparatívna, respektíve konkurenčná výhoda, nakoľko nemožno presne posúdiť či ide o komparatívnu alebo konkurenčnú výhodu, keďže nemožno posúdiť či bol vývoz danej služby podporený rôznymi subvenciami alebo inými výhodami.¹⁷⁷

Index **RCA 1** možno matematicky vyjadriť pomocou nasledujúceho podielu.

$$RCA\ 1 = \frac{(export\ krajiny\ j\ v\ skupine\ služieb\ i - import\ krajiny\ j\ v\ skupine\ služieb\ i)}{(export\ krajiny\ j\ v\ skupine\ služieb\ i + import\ krajiny\ j\ v\ skupine\ služieb\ i)}$$

¹⁷⁵ CONSULTANCY. *The top 40 countries for business process outsourcing*. [online], 2017. [cit. 2018-01-16]. Dostupné na: <https://www.consultancy.uk/news/3169/the-top-40-countries-for-business-process-outsourcing>

¹⁷⁶ PWC. *Shared services centres in Central Eastern Europe – Moving up the value curve*. [online], 2015. [cit. 2018-01-16]. Dostupné na: http://pwc.blogs.com/growth_markets/2015/06/shared-service-centres-in-central-and-eastern-europe-moving-up-the-value-curve.html

¹⁷⁷ BALÁŽ, P. – HAMARA, A. – SOPKOVÁ, G. 2015. *Konkurencieschopnosť a jej význam v národnej ekonomike : Zmeny a výzvy v období globálnej finančnej krízy*. Bratislava : Sprint 2, 2015. s. 124-128. ISBN 978-80-89710-20-1.

Platí, že ak $RCA = 1$, potom import neexistuje. Ak $RCA = -1$, potom neexistuje export. Ak $-1 < RCA < 0$, výsledok určuje komparatívne nevýhody. V prípade, že $RCA = 0$, export je rovný importu. Ak $0 < RCA < 1$, výsledok určuje komparatívne výhody.¹⁷⁸

Podľa indexu RCA1, ktorý skúma komparatívne výhody sme vypočítali, v ktorej kategórii služieb dosahuje Európska únia komparatívne výhody, respektíve nevýhody. Tento index sme skúmali na prvej (základnej úrovni) ale aj na podrobnejšej tretej úrovni. Zistili sme, že pri všetkých základných kategóriách služieb existuje import aj export. Na základe výpočtu sme zistili, že pri základnej klasifikácii služieb dosahuje EÚ komparatívnu výhodu pri 10 kategóriách služieb. Najvyššiu komparatívnu výhodu dosahuje pri službách 4 – Stavebné služby, 6 – Finančné služby, 7 – Počítačové a informačné služby a 5 – Poistné a penzijné služby. Komparatívne nevýhody dosahuje EÚ pri dvoch kategóriách služieb a to 8 – Poplatky za využívanie duševného vlastníctva a 10 – Osobné, kultúrne a rekreačné služby. Ak sa pozrieme na detailnejšie rozdelenie služieb, EÚ dosahuje najvyššie komparatívne výhody pri službách 5.3 – Ostatné priame poistenie, 4.1 – Stavebníctvo v zahraničí, 11.2 – Ostatné verejné služby a 7.2 – Informačné služby. Naopak, najvyššie komparatívne nevýhody dosahuje pri kategórii služieb 9.1 – Obchod a iné služby súvisiace s obchodom, 5.2 – Prepravné poistenie, 4.2 Stavebné služby vo vykazujúcom hospodárstve a 2.1 – Pracovný cestovný ruch.

Index **RCA 2** možno matematicky vyjadriť pomocou nasledujúceho podielu.

$$RCA 2 = \frac{\frac{\text{hodnota vývozu } i\text{-tej skupiny služieb analyzovaného odvetvia krajiny } j}{\text{hodnota dovozu } i\text{-tej skupiny služieb analyzovaného odvetvia krajiny } j}}{\frac{\text{hodnota celkového vývozu z krajiny } j}{\text{hodnota celkového dovozu do krajiny } j}}$$

Platí, že ak $RCA > 0$ krajina má v danej skupine služieb odhalenú komparatívnu výhodu a naopak, ak $RCA < 0$ krajina má v danej skupine služieb komparatívnu nevýhodu.¹⁷⁹

Na základe indexu RCA 2, ktorý berie do úvahy len export a import krajiny danej kategórie služieb a celkový vývoz a dovoz z a do danej krajiny, sme zistili, že EÚ dosahuje komparatívne výhody pri všetkých základných kategóriách služieb. Najvyššie komparatívne výhody dosahuje pri rovnakých skupinách ako v indexe RCA 1. Ide o skupiny 4 – Stavebné

¹⁷⁸ BALÁŽ, P. – HAMARA, A. – SOPKOVÁ, G. 2015. *Konkurencieschopnosť a jej význam v národnej ekonomike : Zmeny a výzvy v období globálnej finančnej krízy*. Bratislava : Sprint 2, 2015. s. 124-128. ISBN 978-80-89710-20-1.

¹⁷⁹ Tamtiež

služby, 6 – Finančné služby, 7 – Počítačové a informačné služby a 5 – Poistné a penzijné služby. Na rozdiel od RCA 1, pri RCA 2 nedosahuje EÚ komparatívne nevýhody pri žiadnej skupine služieb. Najnižšie komparatívne výhody ale dosahuje pri skupine 8 – Poplatky za využívanie duševného vlastníctva a 10 – Osobné, kultúrne a rekreačné služby. Pri detailnejšom rozdelení služieb dosahuje EÚ najvyššie komparatívne výhody pri rovnakých skupinách ako pri indexe RCA 1. Kvantifikácia výsledku hodnoty výhodnosti však objektivizuje len národnú – obchodnú výhodnosť medzi komoditami.

Index **BRCA** možno matematicky vyjadriť pomocou nasledujúceho podielu.

$$BRCA = \frac{\frac{\text{export krajiny } i \text{ v skupine služieb } j}{\text{celkový export krajiny } j}}{\frac{\text{svetový export v skupine služieb } i}{\text{celkový svetový export}}}$$

Platí, že ak $BRCA < 1$, potom krajina dosahuje komparatívne nevýhody. Ak $BRCA > 1$, dosahuje odhalené komparatívne výhody.¹⁸⁰

BRCA indexom sme počítali relatívne výhody alebo nevýhody Európskej únie pri vývoze určitých kategórií služieb podľa EBOPS na prvej (základnej) a druhej úrovni. Rovnicou sa porovnáva miera exportu určitej krajiny v danej skupine služieb s celkovým exportným podielom danej krajiny na celkovom svetovom exporte. Zistili sme, že EÚ dosahuje najvyššie komparatívne výhody skupinách 3 – Telekomunikačné služby, 7 – Počítačové a informačné služby, 6 – Finančné služby a 5 – Poistné a penzijné služby. Najvyššie komparatívne nevýhody dosahuje pri službách 2 – Cestovný ruch, 11 – Vládny tovar a služby a 4 – Stavebné služby. Ak sa pozrieme na detailnejšie rozdelenie služieb, EÚ dosahuje najvyššie komparatívne výhody pri službách 11.2 – Vojenské jednotky a agentúry, 5.3 – Ostatné priame poistenie, 11.3 – Ostatné verejné služby a 11.1 – Veľvyslanectvá a konzuláty. Naopak, najvyššie komparatívne nevýhody dosahuje pri 4.2 – Stavebníctvo vo vykazujúcom hospodárstve a 9.1 – Obchod a iné služby súvisiace s obchodom.

3.5 Regresná analýza – analýza vplyvu vybraných ukazovateľov na ekonomiku Európskej únie

V tejto časti práce sme sa venovali zisťovaniu spojitosti medzi niekoľkými ukazovateľmi. Tento vzťah sme skúmali prostredníctvom regresnej a korelačnej analýzy. Pri

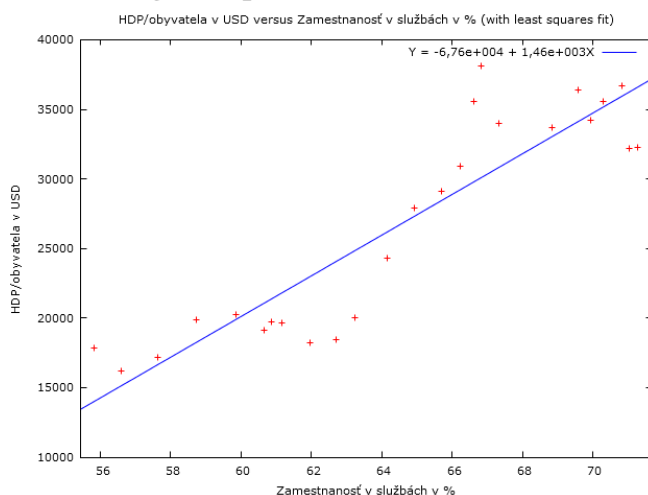
¹⁸⁰ BALÁŽ, P. – HAMARA, A. – SOPKOVÁ, G. 2015. *Konkurencieschopnosť a jej význam v národnej ekonomike : Zmeny a výzvy v období globálnej finančnej krízy*. Bratislava : Sprint 2, 2015. s. 124-128. ISBN 978-80-89710-20-1.

tomto rozbere sme pracovali v ekonometrickom programe Gretl a výpočty sme počítali v programe Excel.

3.5.1 Analýza vplyvu zamestnanosti v službách na HDP na obyvateľa

Vo väčšine vyspelých ekonomík tvoria služby viac ako 50 % z HDP, avšak podiel je oveľa nižší na celkovom medzinárodnom obchode. Služby významne prispievajú k tvorbe HDP a ich význam sa zvyšuje na úkor priemyslu a poľnohospodárstva.

Graf 15 Regresná priamka vzťahu zamestnanosti v službách a HDP na obyvateľa

Zdroj: vlastné spracovanie v programe Gretl

Koeficient korelácie, ktorý skúma vzťah premenných podielu zamestnanosti v službách a HDP na obyvateľa sme vypočítali na základe hodnôt od roku 1992-2016. Nezávislou premennou x je podiel zamestnanosti v službách a závislou premennou y je hrubý domáci produkt na obyvateľa. Koeficient je vypočítaný v programe Excel. Korelačný koeficient 0,903227 je vyšší ako 0,8, čo znamená, že ide o veľmi silnú priamu závislosť.¹⁸¹ Na skúmanie vplyvu podielu služieb na zamestnanosti na HDP na obyvateľa sme použili regresnú analýzu v programe Gretl. Na zistenie vplyvu je potrebné vypočítať regresnú priamku $y = b_0 + b_1x$. Odhad parametra b_0 je pomenovaný ako lokujúca konštanta a jej hodnota vyjadruje priemernú hodnotu premennej y, ak predpokladáme, že $x = 0$. To znamená, že ak predpokladáme, že v Európskej únii nebude žiadna zamestnanosť v službách, HDP na obyvateľa by sa priemerne dostalo na zápornú hodnotu, čo je prakticky nereálne a svedčí to o veľmi silnom vplyve služieb na HDP na obyvateľa. Konkrétne

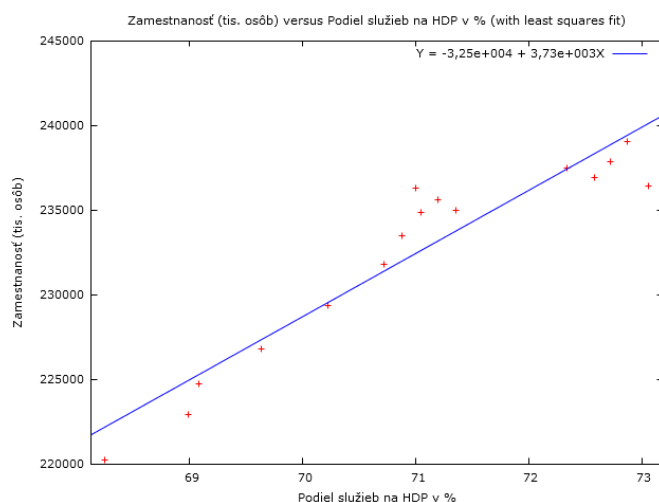
¹⁸¹ O veľkej vzájomnej závislosti hovoríme vtedy, ak je koeficient korelácie väčší ako 0,8. Stredne silná závislosť je pri koeficiente 0,4 až 0,8 a malá, respektíve slabá závislosť sa pohybuje v rozmedzí hodnôt 0,1 až 0,4.

priamka so stúpajúcou tendenciou je zobrazená v grafe 15. Stúpajúca tendencia znamená, že ak rastie podiel zamestnanosti v službách, rastie aj HDP na obyvateľa a naopak. Odhad parametra b_1 je pomenovaný ako regresný koeficient a vyjadruje priemernú zmenu premennej y , ak sa x zmení o jednotku. V našom prípade, ak sa zamestnanosť v službách zvýši o 1 %, hrubý domáci produkt na obyvateľa sa zvýši v priemere o 1461 USD. V predchádzajúcom grafe teda vidíme, že zamestnanosť v službách má pozitívny vplyv na HDP na obyvateľa, čo znamená, že ak vzrastie podiel zamestnanosti v službách, vzrastie aj HDP na obyvateľa. Pri odhadovaní parametrov je dôležité, nakoľko je tento odhad presný. Na odstránenie vplyvu náhody sa vytvára intervalový odhad. Ten sa získava vytvorením konfidenčného intervalu okolo hodnôt odhadu parametrov. V našom prípade v 95 prípadoch zo 100 po zvýšení zamestnanosti v službách o 1 %, HDP na obyvateľa vzrastie o viac ako 1161 USD a menej ako 1760 USD.

3.5.2 Analýza vplyvu podielu služieb na HDP na celkovú zamestnanosť

V súčasnom globalizovanom svete s narastajúcou liberalizáciou obchodu je závislosť trhov čoraz viac prehĺbovaná a posilňuje sa tak podstatná funkcia služieb, čo sa prejavuje v raste ich podielu na tvorbe pracovných miest a HDP.¹⁸² Služby sú pre národné hospodárstvo významné, nakoľko v porovnaní s inými sektormi sú to práve služby, ktoré vytvárajú najviac nových pracovných miest.

Graf 16 Regresná priamka vzťahu podielu služieb na HDP a zamestnanosti

Zdroj: vlastné spracovanie v programe Gretl

¹⁸² MICHALOVÁ, Valéria, MACKOVÁ, Dominika. *Offshoring a tvorba pracovných miest v sektore služieb*. [online], 2017. [cit. 2018-01-16]. Dostupné na: https://of.euba.sk/www_write/files/veda-vyskum/scb/vydane-cisla/2015-04/scb0415_Michalova-Mackova.pdf

Koeficient korelácie, ktorý skúma vzťah premenných podiel služieb na HDP a celkovú zamestnanosť sme vypočítali na základe hodnôt od roku 2001-2016. Nezávislou premennou x je podiel služieb na HDP a závislou premennou y je zamestnanosť. Koeficient je vypočítaný v programe Excel. Korelačný koeficient 0,945071 je vyšší ako 0,8, čo znamená, že ide o veľmi silnú priamu závislosť. Na skúmanie vplyvu podielu služieb na HDP na zamestnanosť sme použili regresnú analýzu v programe Gretl. Na zistenie vplyvu je potrebné vypočítať regresnú priamku $y = b_0 + b_1x$. Odhad parametra b_0 je pomenovaný ako lokujúca konštanta a jej hodnota vyjadruje priemernú hodnotu premennej y , ak predpokladáme, že $x = 0$. Konkrétna priamka so stúpajúcou tendenciou je zobrazená v grafe 16. Stúpajúca tendencia znamená, že ak rastie podiel služieb na HDP, rastie aj počet zamestnaných a naopak. Odhad parametra b_1 je pomenovaný ako regresný koeficient a vyjadruje priemernú zmenu premennej y , ak sa x zmení o jednotku. V našom prípade, ak sa podiel služieb na HDP zvýši o 1 %, počet zamestnaných vzrastie o 3,7 milióna. V predchádzajúcom grafe vidíme, že rastúci podiel služieb na HDP má pozitívny vplyv na zamestnanosť, čo znamená, že ak vzrastie podiel služieb na HDP, vzrastie aj zamestnanosť. Pri odhadovaní parametrov je dôležité, nakoľko je tento odhad presný. Na odstránenie vplyvu náhody sa vytvára intervalový odhad. Ten sa získava vytvorením konfidenčného intervalu okolo hodnôt odhadu parametrov. V našom prípade v 95 prípadoch zo 100 po zvýšení podielu služieb na HDP o 1%, počet zamestnaných vzrastie o viac ako 2,9 milióna osôb a menej ako o 4,4 milióna osôb.

3.6 Diskusia

Sektor služieb je pre rozvojové, ako aj rozvinuté ekonomiky čoraz dôležitejší, čo potvrdzuje aj veľa štúdií. Služby sa stávajú hlavným prostriedkom pre rozvoj krajiny. Svetová banka poukázala na rýchlejšie rastúci sektor služieb oproti priemyslu a výrobe. Taktiež sa preukázala vyššia odolnosť v posledných krízach, čo sa týka nižšej miery úpadku, ako aj skoršieho zotavenia. To viedlo k zvýšeniu obchodovania so službami.

Reformy zamerané na zlepšenie konkurencieschopnosti odvetvia služieb sú na programe EÚ už viac ako dve desaťročia, no pokrok stále nie je taký, ako by sa očakával. Napriek tomu, že EÚ zaznamenala prebytok v obchode so službami, bol zaznamenaný deficit v obchode so službami s Hongkongom, čo spôsobil najmä zvýšený dovoz ostatných obchodných služieb. EÚ zaznamenala deficit aj s Tureckom, ktorý je spôsobený vysokým dovozom cestovných a dopravných služieb a tiež Indiou, najmä kvôli vysokému dovozu počítačových služieb, technických, obchodných a ostatných podnikateľských služieb.

Naopak, najväčšie prebytky mala EÚ so Švajčiarskom, Japonskom, Ruskom, USA a Čínou. Najdôležitejšími obchodnými partnermi Európskej únie sú USA, Švajčiarsko a Čína.

Otvorenosť krajiny a exportná výkonnosť sú jednými z faktorov, na základe ktorých môžeme posudzovať konkurencieschopnosť krajín a ich schopnosť uspieť na zahraničných trhoch a tiež perspektívu ich rozvoja. Počas rokov 2000 až 2016 mal obchod so službami v EÚ rastúci trend a čistý prebytok služieb v EÚ 28 sa od roku 2000 do roku 2016 zvýšil približne 10-násobne. V období od roku 2002 do roku 2016 bol dokonca rast medzinárodného obchodu so službami EÚ vyšší ako v medzinárodnom obchode s tovarmi, čo znamená, že medzinárodný obchod so službami sa stáva čoraz dôležitejším pre výkonnosť hospodárstva EÚ. Medzi najväčších vývozcov a dovozcov do a z nečlenských krajín patrí Veľká Británia, Nemecko a Francúzsko. Exportná výkonnosť v službách v EÚ je nižšia ako v Hongkongu Indii alebo Vietname, na druhej strane ale vyššia ako v USA, Kanade, Číne, Japonsku, Rusku a Brazílii.

Podiel zamestnanosti v službách v EÚ predstavuje 71,84 % a tento podiel stále pomaly rastie. Napriek tomu, že zamestnanosť v službách je v EÚ veľmi vysoká a služby predstavujú významný prvok tvorby pracovných miest, sú krajiny, ktorých odvetvie služieb produkuje väčší podiel pracovných miest. Ide najmä o Hongkong, kde podiel zamestnanosti v službách predstavuje až 84,9 %. Hongkong zaznamenal v posledných dvoch dekádach značnú transformáciu a rapídnu expanziu v sektore služieb. Sektor služieb v Hongkongu patrí medzi najvyspelejšie vo východnej Ázii. Ďalšími krajinami, kde je podiel služieb na zamestnanosti vyšší ako v EÚ je USA a Kanada. Ekonomika týchto krajín je nazývaná ako ekonomika služieb. Silné ekonomiky, ako napríklad Južná Kórea, Rusko, Japonsko, Čína, India alebo Vietnam majú podiel zamestnanosti v službách nižší ako je v EÚ. Južná Kórea a Japonsko sú len tesne za EÚ. Avšak krajiny ako Čína, Vietnam a India majú tento podiel výrazne nižší. Čína sa snaží znižovať zameranie sa na výrobu a chce reštrukturalizovať smerom k ekonomike založenej na službách. Postupne sa ale začína viac a viac zameriavať na služby s vyššou pridanou hodnotou, napríklad technológie a finančné služby.

Miera zamestnanosti je úzko spojená s hospodárskym cyklom a rast zamestnanosti nie je rovnomerne rozdelený medzi jednotlivé odvetvia ekonomiky. Celková zamestnanosť sa medzi rokmi 2008 a 2017 mierne zvýšila. EÚ chce do roku 2020 dosiahnuť mieru zamestnanosti v službách 75 %, zatiaľ čo v roku 2017 dosiahla o 3,16 % menej. Je potrebné zlepšiť fungovanie trhu práce na dosiahnutie tohto cieľa. Význam služieb neustále narastá

a zamestnanosť v službách rastie na úkor priemyslu a poľnohospodárstva. Zamestnanosť a tvorba pracovných miest je jedným z prvkov konkurencieschopnosti krajiny. Digitalizácia a súvisiace technológie zásadne menia charakter a význam práce v tomto sektore. Sektor služieb tvorí viac ako 70 % tvorby pracovných miest v EÚ, takže ďalší vývoj ekonomiky EÚ závisí značne aj od zdravého trhu práce. Zamestnanosť v službách v rámci EÚ je pomerne vysoká, aj keď rast je pomalý. Niektoré krajiny ako India alebo Čína zaznamenávajú rýchlejší rast podielu zamestnanosti v službách a chcú sa stať dominantnými krajinami v tomto sektore.

Pre určenie komparatívnej výhody, respektíve nevýhody exportu Európskej únie sme použili indexy RCA 1, RCA 2 a BRCA. Pomocou týchto indexov sme analyzovali najviac vyvážené kategórie služieb (podľa EBOPS) zoradených podľa objemu vývozu v roku 2015. Zistili sme, že pri RCA 1 pri všetkých základných kategóriách služieb existuje import aj export. Na základe výpočtu sme zistili, že pri základnej klasifikácii služieb dosahuje EÚ komparatívnu výhodu pri 10 kategóriách služieb. Najvyššiu komparatívnu výhodu dosahuje pri službách 4 – Stavebné služby, 6 – Finančné služby a 7 – Počítačové a informačné služby. Na základe indexu RCA 2, ktorý berie do úvahy len export a import krajiny danej kategórie služieb a celkový vývoz a dovoz z a do danej krajiny, sme zistili, že EÚ dosahuje komparatívne pri všetkých základných kategóriách služieb. Najvyššie komparatívne výhody dosahuje pri rovnakých skupinách ako v indexe RCA 1. Rovnicou BRCA sa porovnáva miera exportu určitej krajiny v danej skupine služieb s celkovým exportným podielom danej krajiny na celkovom svetovom exporte. Zistili sme, že EÚ dosahuje najvyššie komparatívne výhody skupinách 3 – Telekomunikačné služby, 7 – Počítačové a informačné služby a 6 – Finančné služby.

Pri skúmaní vplyvu podielu služieb na zamestnanosti na HDP na obyvateľa sme zistili, že ide o veľmi silnú priamu závislosť. Ak sa zamestnanosť v službách zvýši o 1 %, hrubý domáci produkt na obyvateľa sa zvýši v priemere o 1461 USD. V našom prípade v 95 prípadoch zo 100 po zvýšení zamestnanosti v službách o 1 %, HDP na obyvateľa vzrastie o viac ako 1161 USD a menej ako 1760 USD. Pri skúmaní vzťahu premenných podiel služieb na HDP na zamestnanosť sme zistili, že ide tiež o veľmi silnú závislosť. Ak sa podiel služieb na HDP zvýši o 1 %, počet zamestnaných vyrastie o 3,7 milióna. V našom prípade v 95 prípadoch zo 100 po zvýšení podielu služieb na HDP o 1%, počet zamestnaných vzrastie o viac ako 2,9 milióna osôb a menej ako o 4,4 milióna osôb.

Záver

Cieľom našej diplomovej práce bolo posúdiť, v čom spočíva význam služieb pre konkurencieschopnosť Európskej únie. Koncom 19. a začiatkom 20. storočia mali služby nízky podiel v ekonomike, dnes sú ale motorom každej vyspelejšej ekonomiky. Aj keď sa so službami obchoduje už od dávnej minulosti, ich liberalizácia sa začala oveľa neskôr. Dôležitý je najmä rok 1995, kedy bola prijatá všeobecná dohoda o obchode so službami GATS. Táto dohoda pomohla v odstránení zábran a poskytla možnosť ďalšieho rozvoja a tiež zvýšenie transparentnosti. Liberalizácia má však aj svoje nevýhody. Umožnenie vstupu zahraničným poskytovateľom služieb môže vytlačiť z trhu domáce firmy. Rizikom je aj únik mozgov, čo môže v menej rozvinutých krajinách spôsobiť nedostatok kvalifikovanej pracovnej sily. Úlohou regulácie teda nie je upustiť od liberalizácie, ale naopak, zabezpečiť správne fungovanie trhu so službami.

Služby sú považované za dôležitú súčasť ekonomík rozvinutých krajín, pretože podstatne podporujú rast obchodu a ekonomický rast. Služby majú vysokú pridanú hodnotu a na trhu Európskej únie tvoria služby v každej krajine viac ako 50 % HDP. Ich význam na zamestnanosti je tiež nenahraditeľný, nakoľko sa zamestnanosť presúva z ostatných sektorov práve do sektora služieb a služby tvoria viac ako 70% celkovej zamestnanosti. Sektor služieb tvorí viac ako polovicu všetkých pracovných miest vo všetkých členských krajinách EÚ s výnimkou Rumunska. Napriek obavám, že terciarizácia spôsobí spomalenie rastu ekonomiky, mala desindustrializácia EÚ pozitívny vplyv na produktivitu. Desindustrializácia je spôsobená z dôvodu vývoja smerom k znalostnej ekonomike a službám. Dôvodom pozitívneho prínosu je fakt, že prenos znalostí a inovácií pozitívne vplýva na produktivitu aj v ostatných oblastiach, keďže inovácie sú jedným z kľúčových prvkov, ktoré vplývajú na konkurencieschopnosť.

Napriek tomu, že zamestnanosť v službách je v EÚ veľmi vysoká a služby predstavujú významný prvok tvorby pracovných miest, sú krajiny, ktorých odvetvie služieb produkuje väčší podiel pracovných miest. Ide najmä o Hongkong, kde podiel zamestnanosti v službách predstavuje až 84,9 %. Hongkong zaznamenal v posledných dvoch dekádach značnú transformáciu a rapídnu expanziu v sektore služieb. Sektor služieb v Hongkongu patrí medzi najvyspelejšie vo východnej Ázii. Ďalšími krajinami, kde je podiel služieb na zamestnanosti vyšší ako v EÚ je USA a Kanada. Ekonomika týchto krajín je nazývaná ako ekonomika služieb. Silné ekonomiky, ako napríklad Južná Kórea, Rusko, Japonsko, Čína,

India alebo Vietnam majú podiel zamestnanosti v službách nižší ako je v EÚ. Južná Kórea a Japonsko sú len tesne za EÚ. Avšak krajiny ako Čína, Vietnam a India majú tento podiel výrazne nižší. Čína sa snaží znižovať zameranie sa na výrobu a chce reštrukturalizovať smerom k ekonomike založenej na službách s vyššou pridanou hodnotou.

Hodnota obchodu s tovarmi je dvakrát až trikrát vyššia ako hodnota obchodu so službami. Aj keď podiel medzinárodného obchodu služieb sa rovná len jednej tretine medzinárodného obchodu s tovarmi, existuje niekoľko dôvodov domnievať sa, že podiel služieb sa v nasledujúcich rokoch môže zvyšovať. Vďaka technologickému rozvoju sa zvýšila obchodovateľnosť niektorých služieb, napríklad zjednodušeným internetovo-založených služieb v oblasti financií, vzdelávania, zdravia a iných. Okrem toho je pravdepodobné, že liberalizačné snahy podporia medzinárodný obchod so službami.

Služby tvoria viac ako 70 % svetového HDP a inak to nie je ani v Európskej únii. Za sledované obdobie predstavuje pridaná hodnota služieb viac ako 70 % HDP, pričom v roku 2016 tvorila 73,9 % HDP. Priemysel má síce vyšší podiel na medzinárodnom obchode, no jeho pridaná hodnota ako podiel na HDP je oveľa nižšia ako služby. Poľnohospodárstvo tvorí zanedbateľnú pridanú hodnotu ako podiel na HDP. Zvýšenie podielu služieb na celkovej pridanej hodnote je jedným z významných trendov za posledné dekády. Tento trend možno vidieť nielen v krajinách eurozóny, ale aj v USA. V roku 2015 tvorila pridaná hodnota služieb v USA 78,9 %.

Schopnosť inovovať a prinášať inovácie je a bude bezpochyby kľúčovým prvkom globálnej konkurencieschopnosti krajín v nasledujúcom období. Výdavky na inovácie a výskum v EÚ tvorili 2,03 % v roku 2016. V strategickom dokumente Európa 2020 bol stanovený cieľ, aby výdavky do výskumu a vývoja vzrástli na 3 % HDP. Tento cieľ ostáva v Európskej únii kľúčovým, nakoľko nevie konkurovať na základe nákladov. Za rok 2016 bolo v EÚ investovaných do vedy a výskumu 303 mld. EUR. V roku 2015 predstavovali výdavky na výskum a vývoj v EÚ dve tretiny toho, čo investovali do výskumu USA. Naopak, oproti Číne boli výdavky vyššie o 48,5%, viac ako o polovicu vyššie oproti Japonsku a päťkrát vyššie oproti Južnej Kórei. Najvyššie intenzity výskumu a vývoja boli zaznamenané v roku 2016 v krajinách ako Švédsko a Rakúsko. Sú to jediné dve členské krajiny s výdavkami na výskum a vývoj presahujúcimi 3% HDP. V porovnaní s USA, Japonskom a Južnou Kóreou investujeme do výskumu a vývoja nižšie percento z HDP. Na celosvetovej úrovni je EÚ menej inovačná ako Austrália, Kanada, Japonsko, Južná Kórea a

Spojené štáty. Výkonové rozdiely s Kanadou a Spojenými štátmi sa v porovnaní s EÚ zmenšili, avšak s Japonskom a Južnou Kóreou sa zvýšili. Japonsko zlepšilo svoju výkonnosť viac ako trojnásobne oproti EÚ a Južná Kórea zlepšila svoju výkonnosť viac ako štvornásobne oproti EÚ. EÚ si udržiava vyššiu výkonnosť nad Čínou, ale tento nárast sa rapídne znižuje, keďže Čína sa zlepšila viac ako sedemkrát rýchlejšie ako EÚ.

Zastúpenie obchodných služieb na tvorbe HDP je v jednotlivých členských krajinách EÚ rozdielne. Vo všeobecnosti ale možno povedať, že pre krajiny, ktoré majú vysoký podiel obchodných služieb v ekonomike, je charakteristická aj vysoká tvorba HDP na obyvateľa. V Európskej únii obchodno-podnikateľské služby poskytujú pracovné miesta pre viac ako 40 miliónov ľudí. Zatiaľ čo v obchodno-podnikateľských službách boli zaznamenané obrovské príležitosti, pre Európsku úniu existuje aj niekoľko rizík. Veľkým rizikom je skutočnosť, že kľúčové technológie a ich rozvoj pochádza z USA a Číny, takže EÚ by mala rýchlo reagovať, aby nezostala pozadu. Napriek silnému rastu v odvetví v posledných desaťročiach, rast produktivity v sektore obchodných služieb EÚ stále zaostáva za USA. Aby sa predišlo týmto rizikám, je potrebné znížiť administratívne zaťaženie, byrokraciu na vnútornom trhu, zlepšiť daňový režim, ktorý bráni cezhraničnému obchodu a spomaľuje tempo ekonomiky.

Firmy stále hľadajú možnosti ako si udržať, prípadne zlepšiť konkurencieschopnosť. Mnohí sa v tomto smere obracajú na outsourcing podnikových procesov alebo centrálne zdieľaných služieb, aby tak znížili náklady, zostali zameraní na inovácie a bojovali proti konkurencii. India je top krajinou v oblasti BPO a SSC ale krajiny ako Čína, Indonézia, Malajzia, Filipíny, ale tiež európske krajiny Poľsko, Maďarsko, Česko alebo Lotyšsko sú hrozbou pre Indiu. Európske krajiny sotva konkurujú Indii alebo Číne čo sa týka nákladov alebo dostupnosti práce. Významným je však pokrok v technológiách, vo východnej a strednej Európe sú náklady nižšie ako v ostatných vyspelých ekonomikách, disponujú zručnosťami v oblasti informačných technológií ale aj iných

Ako sme v práci mohli vidieť, služby majú významný a veľmi pozitívny vplyv na ekonomiku EÚ. Zvyšujú zamestnanosť, tvoria vysoký podiel na HDP a čoraz viac sa dostávajú do popredia aj čo sa týka medzinárodného obchodu so službami, nakoľko sa zvýšila obchodovateľnosť služieb. Služby sú tiež nositeľom inovácií, ktoré sú pre konkurencieschopnosť podstatné. Je preto dôležité, aby EÚ naďalej vyvíjala aktivitu a snahu o rozvoj služieb, čím si zlepši svoje postavenie v konkurenčnom boji.

Zoznam použitej literatúry

Knižné zdroje / monografie

AHARONI, Y., NACHUM, L. 2000. *Globalization of Services: some implications for theory and practice*. London : Routledge, 2000. 338 p. ISBN 0-415-22654-6.

BALÁŽ, P. – HAMARA, A. – SOPKOVÁ, G. 2015. *Konkurencieschopnosť a jej význam v národnej ekonomike : Zmeny a výzvy v období globálnej finančnej krízy*. Bratislava : Sprint 2, 2015. 240 s. ISBN 978-80-89710-20-1.

BALÁŽ, P. a kol. 2010. *Medzinárodné podnikanie : Na vlně globalizujúcej sa svetovej ekonomiky*. 5. vyd. Bratislava : Sprint dva, 2010. 546 s. ISBN 978-80-89393-18-3.

BITTMANOVÁ, B. 2016. Vývoj obchodu so službami v Európskej únii. In *Ekonomické, politické a právne otázky medzinárodných vzťahov 2016*. Bratislava : Ekonóm, 2016. 371 s. ISBN 978-80-225-4281-4.

CLICK, R., DUENING, T. 2005. *Business Process Outsourcing: The Competitive Advantage*. Hoboken : John Wiley & Sons, 2005. 241 p. ISBN 0-471-65577-5.

FIFEK, E., KRAJČÍK, D., STEINHAUSER, D., ZÁBOJNÍK, S. 2015. *Hodnotenie konkurencieschopnosti ekonomiky v medzinárodnom porovnaní*. Bratislava : Ekonóm, 2015. 105 s. ISBN 978-80-225-4212-8.

FIFEKOVÁ, E., FIFEK, E. 2016. *Výkonnosť a konkurenčná schopnosť Európskej únie a jej členov*. Bratislava : Ekonóm, 2016. 78 s. ISBN 978-80-225-4378-1.

HUGHES, K. 2008. *European Competitiveness*. Edinburgh : Cambridge University Press, 2008. 293 p. ISBN 978-0-521-43443-0.

KLVÁČOVÁ, E., MALÝ, J., MRÁČEK, K 2007. *Základy evropské konkurenceschopnosti*. Praha : Professional Publishing, 2007. 118 s. ISBN 978-80-86946-54-2.

KRAJČÍKOVÁ, A. 2008. Inovačná výkonnosť ako faktor konkurencieschopnosti z pohľadu SR a EÚ. In *Česká republika a Slovensko v mezinárodním obchodě a podnikání: Nové trendy v mezinárodním podnikání*. Praha : Oeconomica, 2008. 347 s. ISBN 978-80-245-1372-0.

KUBIČKOVÁ, V. 2011. *Poznatková intenzita ako determinant inováčnej výkonnosti a konkurencieschopnosti podnikov obchodno-podnikateľských služieb a služieb cestovného ruchu : Habilitačná prednáška*. Bratislava : Ekonóm, 2011. 67 s. ISBN 978-80-225-3272-3.

KUBIČKOVÁ, V. BENEŠOVÁ, D. 2007. *Inovácie v službách*. Bratislava : Ekonóm, 2007. 278 s. ISBN 978-80-225-2365-3.

KUMAR, A. – SEN, K. – VAIDYA, R. 2003. *International Competitiveness, Investment and Finance*. London : Routledge, 2003. 134 p. ISBN 0-415-31232-9.

MATEIDES, A., ĎAĎO, J. 2002. *Služby*. Bratislava : Epos, 2002. 750 s. ISBN 80-8057-452-9.

MICHALOVÁ V., KROŠLÁKOVÁ, M. 2014. *Obchodno-podnikateľské služby*. Bratislava : Ekonóm, 2014. 315 s. ISBN 978-80-225-3865-7.

MICHALOVÁ, V. 1998. *Trhové služby v modernej ekonomike*. Bratislava : Ekonóm, 1998. 155 s. ISBN 80-225-1053-X.

MICHALOVÁ, V. 2002. *Manažment a marketing služieb*. Bratislava : Ekonóm, 2002. 213 s. ISBN 80-225-1570-1.

MICHALOVÁ, V. 2009. *Obchodné služby ako determinant rastu a konkurencieschopnosti ekonomiky : Inauguračná prednáška*. Bratislava : Ekonóm, 2009. 68 s. ISBN 978-80-225-2764-4.

MICHALOVÁ, V. a kol. 1998. *Teória ekonomiky služieb*. Bratislava : Ekonóm, 1998. 252 s. ISBN 80-225-0957-4.

MIOZZO, M., WALSH, V. 2006. *International Competitiveness and Technological Change*. New York : Oxford University Press, 2006. 360 p. ISBN 0-19-925923-2.

SOPKOVÁ, G. 2012. Konkurencieschopnosť, jej teoretické vymedzenie a postavenie SR v Global Competitiveness Report. In *MERKÚR 2012 : zborník príspevkov z medzinárodnej vedeckej konferencie pre doktorandov a mladých vedeckých pracovníkov*. Bratislava : Ekonóm, 2012. ISBN 978-80-225-3453-6.

WINIECKI, J. 2009. *Competitiveness of New Europe: Papers from the second Lancut Economic Forum*. London : Routledge, 2009. 192 p. ISBN 0-203-89252-6.

Internetové zdroje

ANOMALYSQUARED.COM. *What is BPO, and what are the Pros and Cons?*. [online], 2017. [cit. 2018-01-10]. Dostupné na: <http://www.anomalysquared.com/blog/what-is-bpo-and-what-are-the-pros-and-cons>

BANK OF CANADA. *Growth of the service sector is helping Canada's economy return to full output*. [online], 2016. [cit. 2018-03-09]. Dostupné na: <https://www.bankofcanada.ca/2016/11/growth-service-sector-helping-canadas-economy/>

CENTER FOR EUROPEAN REFORM 2016. *European Competitiveness, Revisited*. [online], 2016. [cit. 10. 09. 2017]. Dostupné na internete: <<http://www.cer.eu/insights/european-competitiveness-revisited>>

CNBC. *The coolest tech innovations you'll see at South Korea's 2018 Winter Olympics*. [online], 2018. [cit. 2018-03-16]. Dostupné na: <https://www.cnbc.com/2018/02/08/the-coolest-tech-innovatio ns-youll-see-at-south-koreas-2018-winter-olympics.html>

COLLEGE OF EUROPE. *Analysing the Contribution of Business Services to European Economic Growth*. [online], 2014. [cit. 2018-03-14]. Dostupné na: https://www.coleurope.eu/system/files_force/research-paper/b_eer9.pdf?download=1

CONSULTANCY.UK 2016. *TOP 40 Countries for business process outsourcing*. [online], 2017. [cit. 23. 09. 2017]. Dostupné na internete: <www.consultancy.uk/news/3169/the-top-40-countries-forbusiness-process-outsourcing>

EFOCUS.SK 2008. *Business Process Outsourcing podporuje transformačné zmeny v organizácii*. [online], 2008. [cit. 23. 09. 2017]. Dostupné na internete: <<http://www.efocus.sk/archiv/kategoria/outsourcing/clanok/business-process-outsourcing-podporuje-transformazne-zmeny-v-organizac/>>

EUROEKONOM.SK 2009. *Klasifikácia a rozdelenie služieb*. [online], 2009. [cit. 28. 08. 2017]. Dostupné na internete: <<http://www.euroekonom.sk/marketing/marketing-sluzieb-a-cestovneho-ruchu/klasifikacia-a-rozdelenie-sluzieb/>>

EUROEKONOM.SK 2016. *Konkurencieschopnosť a vplyv inovácií na konkurencieschopnosť*. [online], 2016. [cit. 28. 08. 2017]. Dostupné na internete: <<http://www.euroekonom.sk/konkurencieschopnost-a-vplyv-inovacii-na-konkurencieschopnost/>>

EUROPEAN CENTRAL BANK. *Competition, productivity and prices in the europa area : Service sector*. [online], 2010. [cit. 2018-03-12]. Dostupné na: https://www.ecb.europa.eu/pub/pdf/scpops/ecbocp44.pdf?04e_a993c87d4b59a3672e7bde776188d

EUROPEAN COMMISSION 2016. *European Regional Competitiveness Index*. [online], 2016. [cit. 20. 08. 2017]. Dostupné na internete: <http://ec.europa.eu/regional_policy/en/information/maps/regional_competitiveness/>

EUROPEAN COMMISSION 2017. *European Innovation Scoreboard*. [online], 2017. [cit. 28. 08. 2017]. Dostupné na internete: <http://ec.europa.eu/growth/industry/innovation/facts-figures/scoreboards_sk>

EUROPEAN COMMISSION. *European Innovation Scoreboard*. [online], 2017. [cit. 2017-08-28]. Dostupné na: http://ec.europa.eu/growth/industry/innovation/facts-figures/scoreboards_sk

EUROPEAN COMMISSION. *High-level group on Business services*. [online], 2014. [cit. 2018-03-12]. Dostupné na: <http://ec.europa.eu/docsroom/documents/4981/attachments/1/translations/en/renditions/native>

EUROPEAN INVESTMENT BANK. *Innovation and productivity growth in the US services sector*. [online], 2010. [cit. 2018-03-16]. Dostupné na: http://www.eib.org/attachments/efs/efs_innovation_and_productivity_en.pdf

EUROSTAT 2008. *NACE Rev. 2 – Statistical classification of economic activities*. [online], 2008. [cit. 15. 09. 2017]. Dostupné na internete: <<http://ec.europa.eu/eurostat/web/nace-rev2>>

EUROSTAT 2017. *Gross value added - NACE Rev. 2: TOTAL - current prices*. [online], 2017. [cit. 28. 08. 2017]. Dostupné na internete: <http://ec.europa.eu/eurostat/web/products-datasets/-/teina400_r2>

EUROSTAT. *Employment by A*10 industry breakdowns*. [online], 2018. [cit. 2018-03-12]. Dostupné na: http://ec.europa.eu/eurostat/web/products-datasets/-/nama_10_a10_e

EUROSTAT. *Enterprises by main types of innovation, NACE Rev. 2 activity and size class*. [online], 2017. [cit. 2017-2-20]. Dostupné na: http://ec.europa.eu/eurostat/web/products-datasets/-/inn_cis9_type

EUROSTAT. *Europe 2020 indicators – employment*. [online], 2018. [cit. 2018-02-28]. Dostupné na: http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Europe_2020_indicators_-_employment

EUROSTAT. *Graph of the week: How services can boost competitiveness and manufacturing exports*. [online], 2015. [cit. 2018-01-16]. Dostupné na: http://ec.europa.eu/economy_finance/graphs/2015-07-10_services_and_exports_en.htm

EUROSTAT. *Importance of the reasons to not innovate and of the barriers to innovation in the enterprises by NACE Rev. 2 activity and size class* [online], 2017. [cit. 2018-03-16]. Dostupné na: http://ec.europa.eu/eurostat/web/products-datasets/-/inn_cis9_noin

EUROSTAT. *Industry and services statistics introduced*. [online], 2018. [cit. 2018-02-20]. Dostupné na: http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Industry_and_services_statistics_introduced

EUROSTAT. *Total services, detailed geographical breakdown by EU Member States*. [online], 2018. [cit. 2017-02-20]. Dostupné na: http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do?dataset=bop_its6_tot&lang=en

EUROSTAT. *Which sector is the main employer in the EU Member States?* [online], 2017. [cit. 2018-03-07]. Dostupné na: <http://ec.europa.eu/eurostat/web/products-eurostat-news/-/DDN-20171024-1?inheritRedire ct=true>

EUROSTAT. *GDP and main components (output, expenditure and income)*. [online], 2018. [cit. 2018-03-25]. Dostupné na: http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do?dataset=nama_10_gdp&lang=en

EUROSTAT. *Innovation Statistics*. [online], 2017. [cit. 2018-03-16]. Dostupné na: http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Innovation_statistics

EUROSTAT. *International trade in services (since 2010) (BPM6)*. [online], 2018. [cit. 2018-03-25]. Dostupné na: http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do?dataset=bop_its6_det&lang=en

EUROSTAT. *International trade in services*. [online], 2018. [cit. 2018-01-20]. Dostupné na: http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/International_trade_in_services

EUROSTAT. *R&D expenditure*. [online], 201*. [cit. 2018-03-16]. Dostupné na: http://www.eib.org/attachments/efs/efs_innovation_and_productivity_en.pdf

EUROSTAT. *R&D expenditure*. [online], 201*. [cit. 2018-03-16]. Dostupné na: http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/R_%26_D_expenditure

EUROSTAT. *Total services, detailed geographical breakdown by EU Member States*. [online], 2017. [cit. 2017-02-20]. Dostupné na: http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do?dataset=bop_its6_tot&lang=en

EZISK.SK 2016. *Centrá zdieľaných služieb – čo ste o nich ešte (možno) nepočuli*. [online], 2016. [cit. 23. 09. 2017]. Dostupné na internete: <http://www.ezisk.sk/clanok/centra-zdielanych-sluzieb-co-ste-o-nich-este-mozno-nepoculi/2885/>

FLATWORLDSOLUTIONS.COM. *Pros and Cons of Outsourcing*. [online], 2015. [cit. 2018-01-14]. Dostupné na: <https://www.flatworldsolutions.com/articles/pros-cons-outsourcing.php>

FORBES. *China takes another step towards a service economy*. [online], 2017. [cit. 2018-03-09]. Dostupné na: <https://www.forbes.com/sites/sarahsu/2017/02/21/china-takes-another-step-towards-a-service-economy/#2abe932528c1>

GAA ACCOUNTING. *The benefits of value-added services*. [online], 2013. [cit. 2018-03-09]. Dostupné na: <http://www.gaaaccounting.com/the-benefits-of-value-added-services/>

GARTNER. *How to choose between SSC and BPO*. [online], 2016. [cit. 2017-09-23]. Dostupné na: <https://www.gartner.com/doc/494677/choose-ssc-bpo-finance-accounting>

GEP.COM. *Changing Landscape in the Business Process Outsourcing (BPO) Industry*. [online], 2017. [cit. 2018-01-14]. Dostupné na: <https://www.gep.com/mind/blog/changing-landscape-business-process-outsourcing-bpo-industry>

GOVERNMENT OF CANADA. *Innovation, Science and Economic Development Canada*. [online], 2016. [cit. 2018-03-16]. Dostupné na: <https://www.canada.ca/en/innovation-science-economic-development.html>

GOVERNMENT OF HONG KONG. *Hong Kong as a Service Economy*. [online], 2016. [cit. 2018-03-07]. Dostupné na: https://www.gov.hk/en/about/abouthk/factsheets/docs/service_economy.pdf

HARVARD BUSINESS REVIEW. *When America was most innovative, and why*. [online], 2017. [cit. 2018-03-16]. Dostupné na: <https://hbr.org/2017/03/when-america-was-most-innovative-and-why>

HNONLINE.SK 2003. *Outsourcing ako strategický nástroj a zdroj konkurenčnej výhody*. [online], 2003. [cit. 23. 09. 2017]. Dostupné na internete: <<http://hnonline.sk/expert/47276-outsourcing-ako-strategicky-nastroj-a-zdroj-konkurencnej-vyhody>>

HNONLINE.SK. *Prichádza 4. priemyselná revolúcia*. [online], 2014. [cit. 2018-03-12]. Dostupné na: <https://komentare.hnonline.sk/komentare/512387-prichadza-4-priemysel-na-revolucia>

CHAPČÁKOVÁ, Alexandra. *Business services and their contribution to economic growth within European union*. [online], 2008. [cit. 2018-03-12]. Dostupné na: https://www.pulib.sk/web/kniznica/elpub/dokument/K_otulic7/subor/chapcakova.pdf

IMD WORLD COMPETITIVENESS CENTER 2017. *World Competitiveness Ranking*. [online], 2017. [cit. 20. 08. 2017]. Dostupné na internete: <<https://www.imd.org/wcc/world-competitiveness-center-rankings/World-competitiveness-yearbook-ranking/>>

IMR. *Product, process, marketing and organizational innovation in industries of the flat knitting sector*. [online], 2017. [cit. 2018-03-16]. Dostupné na: https://ac.els-cdn.com/S1809203916311354/1-s2.0-S1809203916311354-main.pdf?_tid=921314ec-bd1b-4653-912e-1bfc41ed5653&acdnat=1522149677_cb0ce1ae9dfc44_86b282f311a099d846

INTERCOMP 2017. *Shared Services Centers : World trends for 2017*. [online], 2016. [cit. 23. 09. 2017]. Dostupné na internete: <<http://www.intercompglobal.com/press-center/blog/ssc-trend-2017>>

KAČÍRKOVÁ, Mária. *Investovanie do výskumu a inovácií v Európskej únii: Príklad Slovenska*. [online], 2016. [cit. 2018-03-16]. Dostupné na: https://www.ef.umb.sk/konferencie/kfu_2016/prispevky%20a%20prezentacie/Sekcie/Ka%C4%8D%C3%ADrkov%C3%A1.pdf

LIVEMINT.COM. *What will it take for India to accelerate innovation?*. [online], 2017. [cit. 2018-03-16]. Dostupné na: <http://www.livemint.com/Opinion/L3zDW9CnCKygeZzmk5oCgl/What-will-it-take-for-India-to-accelerate-innovation.html>

LUKÁČIK, Martin, SLOSIAR, Viktor. *Základy práce s ekonometrickým programom GRETL*. [online], 2017. [cit. 2018-03-16]. Dostupné na: <http://www.fhi.sk/files/katedry/kove/veda-vyskum/prace/2010/Lukacik-Slosiar2010.pdf>

MANAGEMENTMANIA.COM 2016. *Outsourcing*. [online], 2016. [cit. 23. 09. 2017]. Dostupné na internete: <<https://managementmania.com/sk/outsourcing>>

MARTO-SANCHEZ, Andres, CUADRADO_ROURA, Juan. *Analyzing the role of services sector in productivity growth across European regions*. [online], 2011. [cit. 2018-03-16]. Dostupné na: http://www3.uah.es/iaes/publicaciones/DT_04_11.pdf

MICHALOVÁ, Valéria, MACKOVÁ, Dominika. *Offshoring a tvorba pracovných miest v sektore služieb*. [online], 2017. [cit. 2018-01-16]. Dostupné na: https://of.euba.sk/www_write/files/veda-vyskum/scb/vydane-cisla/2015-04/scb0415_Michalova-Mackova.pdf

MICHALOVÁ, Viera. *Obchodné služby ako determinant rastu a konkurencieschopnosti ekonomiky*. [online], 2010. [cit. 2018-03-12]. Dostupné na: <https://www.sav.sk/journals/uploads/0914110101%2010%20Michalova.pdf>

MORGANMCKINLEY.COM. *The Pros and Cons of Shared Service Centres*. [online], 2017. [cit. 2018-01-16]. Dostupné na: <http://www.morganmckinley.com.cn/en/article/pros-and-cons-shared-service-centres>

NATIONS ENCYCLOPEDIA. *Luxembourg – Services*. [online], 2002. [cit. 2018-02-28]. Dostupné na: <http://www.nationsencyclopedia.com/economies/Europe/Luxembourg-SERVICES.html>

NEXTPROCESS.COM. *The Pros and Cons of Outsourcing Your Accounts Payable* [online], 2015. [cit. 2018-01-10]. Dostupné na: <http://www.nextprocess.com/bpo-solutions/the-pros-and-cons-of-outsourcing-your-accounts-payable/>

OECD. *Growth in Services*. [online], 2005. [cit. 2017-02-20]. Dostupné na: <http://www.oecd.org/general/34749412.pdf>

OECD. *Innovation and growth*. [online], 2007. [cit. 2018-03-14]. Dostupné na: <http://www.oecd.org/sti/inno/39374789.pdf>

OVERSEAS DEVELOPMENT INSTITUTE. *The contribution of services to development: The role of regulation and trade liberalisation*. [online], 2008. [cit. 2017-09-13]. Dostupné na: <https://www.odi.org/sites/odi.org.uk/files/odi-assets/publications-opinion-files/3484.pdf>

PARISINNOVATIONREVIEW.COM. *Competitiveness in the industry: let's talk about services*. [online], 2015. [cit. 2018-02-16]. Dostupné na: <http://parisinnovationreview.com/articles-en/competitiveness-in-the-industry-lets-talk-about-services>

PWC. *Shared services centres in Central Eastern Europe – Moving up the value curve*. [online], 2015. [cit. 2018-01-10]. Dostupné na: http://pwc.blogs.com/growth_markets/2015/06/shared-service-centres-in-central-and-eastern-europe-moving-up-the-value-curve.html

RACOUNTER 2016. *The most attractive European countries for outsourcing*. [online], 2017. [cit. 23. 09. 2017]. Dostupné na internete: <<https://www.racounter.net/business/the-most-attractive-european-countries-for-outsourcing>>

ROEDL.COM 2016. *Business Process Outsourcing*. [online], 2016. [cit. 23. 09. 2017]. Dostupné na internete: <http://www.roedl.com/sk/sk/sluzby/business_process_outsourcing.html>

- ROUTLEDGE. *Desindustrialisation and productivity in the EU*. [online], 2016. [cit. 2018-03-09]. Dostupné na: <https://hrcak.srce.hr/file/253446>
- RVL.NL. *European Innovation Scoreboard 2017*. [online], 2017. [cit. 2018-03-14]. Dostupné na: https://www.rvo.nl/sites/default/files/2017/06/European_Innovation_Scoreboard_2017.pdf
- STATE SERVICES COMMISSION. *The Benefits and Pitfalls of Shared Services*. [online], 2002. [cit. 2018-01-16]. Dostupné na: <https://www.ssc.govt.nz/node/6575>
- TAYLOR & FRANCIS. *R&D expenditure and economic growth: EU28 evidence for the period 2002–2012*. [online], 2016. [cit. 2018-01-16]. Dostupné na: <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/1331677.X.2016.1211948>
- TERAZ.SK. *Desindustrializácia EÚ a služby majú pozitívny vplyv na produktivitu*. [online], 2017. [cit. 2017-09-13]. Dostupné na: <http://www.teraz.sk/najnovsie/deindustrializacia-eu-a-zameranie-na-s/295703-clanok.html>
- THE GOVERNMENT OF JAPAN. *Innovation Japan*. [online], 2017. [cit. 2018-03-16]. Dostupné na: <https://www.japan.go.jp/innovation/>
- THE WORLD BANK. *Agriculture, value added (% of GDP)*. [online], 2017. [cit. 2018-03-16]. Dostupné na: <https://data.worldbank.org/indicator/NV.AGR.TOTL.ZS>
- THE WORLD BANK. *Employment in agriculture*. [online], 2017. [cit. 2018-03-16]. Dostupné na: <https://data.worldbank.org/indicator/SL.AGR.EMPL.ZS>
- THE WORLD BANK. *Employment in industry*. [online], 2017. [cit. 2018-03-16]. Dostupné na: <https://data.worldbank.org/indicator/SL.IND.EMPL.ZS>
- THE WORLD BANK. *Employment in services*. [online], 2017. [cit. 2018-03-16]. Dostupné na: <https://data.worldbank.org/indicator/SL.SRV.EMPL.ZS?locations=EU>
- THE WORLD BANK. *GDP per capita*. [online], 2017. [cit. 2018-03-16]. Dostupné na: <https://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.PCAP.CD?locations=EU>
- THE WORLD BANK. *Industry, value added (% of GDP)*. [online], 2017. [cit. 2018-03-16]. Dostupné na: <https://data.worldbank.org/indicator/NV.IND.TOTL.ZS>
- THE WORLD BANK. *Services, etc., value added (% of GDP)*. [online], 2017. [cit. 2018-03-09]. Dostupné na: <https://data.worldbank.org/indicator/NV.SRV.TETC.ZS>
- THE WORLD BANK. *Trade in services (% of GDP)*. [online], 2017. [cit. 2018-02-20]. Dostupné na: http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Europe_2020_indicators_-_employment <https://data.worldbank.org/indicator/BG.GSR.NFSV.GD.ZS>
- THE WORLD BANK. *Unemployment, total*. [online], 2017. [cit. 2018-03-16]. Dostupné na: <https://data.worldbank.org/indicator/SL.UEM.TOTL.ZS?locations=EU>

THE WORLD BANK. *Service exports*. [online], 2017. [cit. 2018-02-20]. Dostupné na: <https://data.worldbank.org/indicator/BX.GSR.NFSV.CD>

THE WORLD BANK 2017. *Doing Business 2017*. [online], 2017. [cit. 20. 08. 2017]. Dostupné na internete: <<http://www.doingbusiness.org/reports/global-reports/doing-business-2017>>

THEDIPLOMAT.COM. *Russia's Innovation Facade*. [online], 2017. [cit. 2018-03-16]. Dostupné na: <https://thediplomat.com/2017/02/russias-innovation-facade/>

THEHINDU.COM. *India has second fastest growing services sector*. [online], 2014. [cit. cit. 2018-03-09]. Dostupné na: <http://www.thehindu.com/business/budget/india-has-second-fastest-growing-services-sector/article6193500.ece>

TRANSPARENCY INTERNATIONAL 2016. *Corruption Perceptions Index 2016*. [online], 2017. [cit. 20. 08. 2017]. Dostupné na internete: <https://www.transparency.org/news/feature/corruption_perceptions_index_2016>

UN COMTRADE. *Trade in services*. [online], 2017. [cit. 2018-03-16]. Dostupné na: <https://comtrade.un.org/data>

UNCTAD 2016. *Exports and imports of goods and services, annual, 2005-2016*. [online], 2017. [cit. 13. 09. 2017]. Dostupné na internete: <<http://unctadstat.unctad.org/wds/TableViewer/tableView.aspx?ReportId=87010>>

UNCTAD 2016. *Exports and imports of total services*. [online], 2017. [cit. 13. 09. 2017]. Dostupné na internete: <<http://unctadstat.unctad.org/wds/TableViewer/tableView.aspx?ReportId=87010>>

UNCTAD. *Gross domestic product: GDP by type of expenditure*. [online], 2017. [cit. 2018-03-16]. Dostupné na: <http://unctadstat.unctad.org/wds/TableViewer/tableView.aspx?ReportId=95>

UNCTAD. *Gross domestic product: Total and per capita, current and constant (2010) prices, annual, 1970-2016*. [online], 2018. [cit. 2018-03-25]. Dostupné na: <http://unctadstat.unctad.org/wds/TableViewer/dimView.aspx>

UNCTAD. *Services (BPM6): Exports and imports of total services, value, shares, and growth, annual, 2005-2016*. [online], 2018. [cit. 2018-03-25]. Dostupné na: <http://unctadstat.unctad.org/wds/TableViewer/tableView.aspx?ReportId=87010>

UNI-EUROPA.ORG. *Europe's service sector: key trends*. [online], 2016. [cit. 2018-03-09]. Dostupné na: <http://www.uni-europa.org/2016/06/27/europes-service-sector-key-trends>

USAECONOMY.COM *Economic sectors in USA*. [online], 2011. [cit. 2018-03-07]. Dostupné na: <https://useconomy.weebly.com/sectors.html>

WIRED.CO.UK. *From imitation to innovation: How China became a tech superpower.* [online], 2018. [cit. 2018-03-16]. Dostupné na: [http://www.wired.co.uk/article/how-china-became-tech-super power-took-over-the-west](http://www.wired.co.uk/article/how-china-became-tech-super-power-took-over-the-west)

WORLD ECONOMIC FORUM 2017. *The Global Competitiveness Report 2016-2017.* [online], 2017. [cit. 20. 08. 2017]. Dostupné na internete: <<https://www.weforum.org/reports/the-global-competitiveness-report-2016-2017-1>>

WORLD ECONOMIC FORUM. *South Korea and Sweden are the most innovative countries in the world.* [online], 2017. [cit. 2018-03-14]. Dostupné na: <https://www.weforum.org/agenda/2018/02/south-korea-and-sweden-are-the-most-innovative-countries-in-the-world/>

WORLD ECONOMIC FORUM. *The Global Competitiveness Report 2016-2017.* [online], 2017. [cit. 2017-08-20]. Dostupné na: <https://www.weforum.org/reports/the-global-competitiveness-report-2016-2017-1>

WORLD ECONOMIC FORUM. *These are the 10 most innovative countries in the world.* [online], 2017. [cit. 2018-03-14]. Dostupné na: <https://www.weforum.org/agenda/2017/10/these-are-the-10-most-innovative-countries-in-the-world/>

YEMPO-SOLUTIONS.COM. *TOP 3 Best Outsourcing Countries in 2017.* [online], 2017. [cit. 2018-01-14]. Dostupné na: <http://www.yempeo-solutions.com/blog/top-3-best-outsourcing-countries-2017/>

ZDNET.COM. *Brazil remains stagnant in innovation ranking.* [online], 2017. [cit. 2018-03-16]. Dostupné na: <http://www.zdnet.com/article/brazil-remains-stagnant-in-innovation-ranking/>

Zoznam príloh a prílohy

Príloha A Obchodno-podnikateľské služby v EÚ 28, % z HDP za rok 2017	i
Príloha B Vstupné údaje k regresnej analýze	ii
Príloha C Regresná analýza skúmajúca vzťah podielu zamestnanosti v službách a HDP na obyvateľa	iii
Príloha D Regresná analýza skúmajúca vzťah podielu služieb na HDP a počtu zamestnaných osôb	iv